

TARTU ÜLIKOOL
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Kultuuriteaduste instituut
Etnoloogia, folkloristika ja rakendusantropoloogia õppekava

Auli Auväärt

PARANDAMISE TÄHENDUSTEST JAAPANIS

Magistritöö

Juhendajad: Ülo Valk, PhD
Tenno Teidearu, MA

Tartu 2026

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen magistritöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõtteliste seisukohtadele ning muudest allikaist pärinevatele andmetele on viidatud.

Auli Auväärt

24.05.2026

ANNOTATSIOON

Uurimus analüüsib 25 jaapanlase parandamisnarratiive Rein Raua (2018) tervikliku kultuuriteooria tekstikeskse ja praktikakeskse mudeli abil. Tekstikeskne analüüs toob esile parandamise tähendusi kujundavate tekstilisustena eeskätt *mottainai*-hoiaku ja parandajate eluilma erinevad tahud. Praktikakeskne analüüs näitab, et parandamine hoiab eluilma koos nii sünkroonselt kui ka diakrooniliselt, toimub valdavalt koduses keskkonnas käepäraste vahenditega (brikolaaž) ning levib perekondliku edasiandmise ja igapäevaste mikrosituatsioonide kaudu. Uurimus kinnitab Raua mudelite rakendatavust kultuuripraktikate analüüsimisel.

Märksõnad: parandamiskultuur, kultuuripraktika, kultuuritekst, tähendused, Jaapan

SISUKORD

AUTORIDEKLARATSIOON.....	1
ANNOTATSIOON.....	3
SISSEJUHATUS.....	6
Lühinarratiivid kui andmestiku vorm.....	6
Jaapanist eestlase pilguga.....	7
Tähendustest tekstide ja praktikate ristumisalal.....	8
Uurimisfookus.....	9
Uurimisküsimused.....	9
Töö struktuur.....	9
1. TEOREETILINE RAAMISTIK JA UURIMISKONTEKST.....	10
1.1. Täheenduste keerise teooria.....	10
1.2. Parandamine tähenduste keerises.....	11
1.3. Parandamine kui tekst.....	13
1.3.1. Parandamise operatiivmälu.....	13
1.3.2. Tekst ja tekstilisus.....	14
1.3.3. Alus- ja tulemttekstid.....	15
1.3.4. Tõlgendamine.....	17
1.4. Parandamine läbi praktikakeskse mudeli prisma.....	18
1.4.1. Parandamise põhifunktsioonist ja näiteid eesmärkidest.....	19
1.4.2. Parandajad ja staatus.....	21
1.4.3. Materjalid ja reeglid.....	23
1.4.4. Levitamine ja edasiandmine.....	27
2. METOODILINE RAAMISTIK.....	30
2.1. Uurimisväljast ja uurijapositsioonist.....	30
2.2. Andmete kogumise strateegiad.....	30
2.3. Eetika.....	32
2.4. Valim.....	32
2.5. Andmestik.....	33
2.6. Keelebarjäär ja tõlkimine.....	34
2.7. Analüüsimetodid.....	35
2.7.1. Täheenduslike viidete ja tekstilisuste kaardistamine.....	35
2.7.2. Praktikakesksete aspektide kaardistamine.....	36
2.7.3. Visuaalanalüüs: fotode kui tulemttekstide tõlgendamine.....	36
3. PARANDAMISE TEKSTILISEST KESKKONNAST.....	38
3.1. Mottainai-hoiak kui tekstilisus.....	38
3.1.1. Fraasi mottainai tähendusest.....	39
3.1.2. Edo periood kui mottainai-tekstilisuse segment.....	40
3.1.3. Mottainai šintoistlikust, budistlikust ja folkloorsest taustast.....	43
3.1.4. Mottainai ja tarbimisajastu.....	45
3.1.5. Esemete ainulisusest mottainai-tekstilisuse kontekstis.....	47
3.1.6. Vahekokkuvõte.....	49
3.2. Parandaja eluilm kui tekstilisus.....	49
3.2.1. Parandamisobjekt kui alustekst.....	49
3.2.2. Parandaja elu kui alustekst.....	52
3.2.3. Parandamise materiaalsus kui alustekst.....	54

3.2.4. Parandamise tähendustest fotodel.....	56
3.2.5. Vahekokkuvõte.....	60
4. PARANDAMISEST KUI KULTUURIPRAKTIKAST JAAPANIS.....	61
4.1. Parandamise materjalidest ja reeglitest.....	61
4.1.1. Füüsilised ressursid.....	61
4.1.2. Tehnoloogilised ressursid.....	63
4.1.3. Parandamispraktika reeglid.....	64
4.1.4. Vahekokkuvõte.....	64
4.2. Parandamise staatus Jaapanis ja selle osapooled.....	65
4.2.1. Parandamise staatus eri tasanditel.....	65
4.2.2. Staatust mõjutavad osapooled.....	66
4.2.3. Parandajate lühiiseloost.....	67
4.2.4. Vahekokkuvõte.....	68
4.3. Parandamise levitamine ja edasiandmine.....	69
4.3.1. Perekond kui parandamist vahendav mitteametlik institutsioon.....	69
4.3.2. Parandamispraktika muutumine.....	70
4.3.3. Levitamine vahetus aegruumis.....	71
4.3.4. Vahekokkuvõte.....	73
4.4. Parandamise eesmärkidest ja põhifunktsioonist.....	74
4.4.1. Hooli(tse)misest ja majanduslikust kokkuhoiust.....	74
4.4.2. Objekti funktsioonide laienemisest parandamisele.....	75
4.4.3. Parandamise kui protsessi funktsioonist.....	76
4.4.4. Vahekokkuvõte.....	77
KOKKUVÕTE.....	78
THE MEANINGS OF REPAIR IN JAPAN.....	80
KASUTATUD ALLIKAD.....	81
LISAD.....	84
Lisa 1. Kogumiskutse ja flaier.....	
Lisa 2. Jaapani minikorpuse andmestik.....	
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.....	

SISSEJUHATUS

Globaliseeruv maailm tundub järjest rohkem muutuvat tarbimiskeskseks (hoolimata keskkonnasäästlikkuse loosungitest) ning näib, nagu uus oleks ilmtingimata vanast parem ning nagu oleksi traditsioonid ja innovatsioon üksteisest ületamatult lahutatud. Selles kontekstis tundub Jaapan mulle ühiskonnana, kus traditsioonid ja innovatsioon on moodustanud väga huvitava koosluse. Materiaalsete objektide elukaare kontekstis nimetab Edinburghi ülikooli õppejõud Halle O'Neal (2022: 1) seda eripärast kooslust palimpsestlikuks kihilisuseks: objektide "varasem elukäik ei kao, vaid ladestub, moodustades (ajuti nähtamatu) aluskihi, millele tuginevad väited autoriteetsuse, esindatuse ja maine osas"¹.

Tartu Ülikoolis kuulatud kursustel – “Japanese Culture and Society” (õppejõud Eri Miyano) ning jaapani ajalugu (õppejõud Ene Selart) – teadvustasin endale, et jaapani kultuuri mõned ilmingud, nt parandamistehnikad *kintsugi* ja *sashiko*, vääristavad parandamisobjekti. Lisaks selgus kursuste juurde vaadatud dokfilmidest, et traditsioone austavas jaapani kultuuris väärtustatakse ebatäiuslikkust lausa eraldi kontseptsioonina (*wabi sabi*), mille raames saab tõlgendada ka parandamist lisandväärtuse loomisena. Eripärased nähtava parandamise tehnikad on toonud Jaapani parandamisuuringute huviorbiiti ülemaailmselt. Nende filosoofiline tagapõhi on andnud alust laiendada nende põhimõtteid isegi meditsiini. *Kintsugi*'st inspireeritud lähenemist on rakendatud isegi traumaga toimetulemiseks (vt nt Scherb, 2018). Ringmajanduse kontekstis on rahvusvahelist tähelepanu pälvinud pikkade traditsioonidega, raiskamisele vastanduv Mottainai-mõtteviis, millest tuleb juttu ka käesolevas magistritöös. Just sellise palimpsestliku parandamiskultuuri tõttu otsustasin uurida Jaapani parandamiskultuuri.

Lühinarratiivid kui andmestiku vorm

Magistritöös keskendun väga konkreetsele tasandil – indiviidi- ja objektitasandil – tehtud otsuste uurimisele. Ühe objekti parandamise lühinarratiivid on allikas, mille kaudu parandamise kui praktika tähendused nähtavaks muutuvad. Ka materiaalse kultuuri uurimise traditsioonid etnoloogias ja antropoloogias toetavad arusaama, et füüsiliste objektide tähendus ei piirdu nende füüsilise vormi ega instrumentaalse funktsiooniga. Nagu Ester Bardone, Maarja Kaaristo, Kirsti Jõesalu ja Ene Kõresaare (2019) artiklis “Mõtestades materiaalsset kultuuri” (2019) rõhutavad,

¹ Mittemateriaalses kontekstis on heaks näiteks see, kuidas keele üleskirjutamisel väärtustatakse traditsioone ning kasutatakse kolme kirja: *kanji*, *hiragana*, *katakana* (ja viimasel ajal ka *romaji*'d ehk ladina tähestikku). Jaapanlased on osanud keerata II maailmasõja järgse angloameerika kultuuri tohutu pealetungi omaenda kultuuri kasuks. Minu kui eurooplase arvates pole midagi jaapanlikumat kui näiteks karaoke, anime või manga. Jaapanlased ise aga kasutavad nende nähtuste üleskirjutamiseks katakanat, millega märgistatakse uut (võõrast) kultuurikihti. – Kui ei ole teisiti märgitud, on joonealused märkused minu kommentaarid.

uuritakse materiaalse kultuuri kaudu alati ka inimese ideid, tegevusi ja suhteid: objektid kannavad kultuurilisi väärtusi ning osalevad nende loomises. Niisiis, materiaalse objektide – käesoleva uurimistöö seisukohalt parandamisobjektide – rollid suhtes inimesega on mitmekesised ja dünaamilised. Tähendused tekivad inimeste, objektide ja tegevuse – parandamise – vastasmõjus.

Kuigi materiaalse kultuuri uurijad rõhutavad vajadust keskenduda praktikatele, protsessidele ja transformatsioonidele ning mitte taandada “asjadest arusaamist sellele, mida inimesed nende [s.t asjade] kohta ütlevad” (Woodward, 2020: 120), lähtusin mina sellest, et esemete ja praktikate olulisust või tähenduslikkust enda jaoks oskab inimene paremini sõnades väljendada kui mina kõrvaltvaatajana. Kuna akadeemilise uurimistöö jaoks tuleb uuritav kogemus – ükskõik kui materiaalne/asine või multisensoorne see on – sõnastada keeleliselt, lasin teha seda kogejal endal, kes on nii oma reaalsuse kui ka selle reaalsuse tähenduste ekspert. Seetõttu kogusin käesoleva uurimistöö raames lühilugusid parandamise põhjustest.

Teisalt nõustun materiaalse kultuuri tunnustatud teoreetiku ja uurija Sophie Woodwardiga selles, et kogemus on sageli multisensoorne, kehastunud ja seotud praktikatega viisil, mida ei ole võimalik täielikult sõnades edasi anda (Woodward, 2020: 120). Seetõttu kogusin lisaks lühilugudele ka fotod parandamisobjektidest. Hilisema analüüsi käigus selguski, et fotodest kujunes meedium, mille abil sai vastaja väljendada visuaalselt parandamise olulisi või tähenduslikke aspekte, mida ta keeleliselt võibolla ei osanud. Käesolevas töös ei ole fotod pelgalt illustratiivsed lisad, vaid moodustavad koos tekstidega tervikliku andmestiku.

Lühinarratiivide vormis (sõnalised tekstid ja fotod) vastas 25 jaapanlast ühele küsimusele "Miks oli oluline see [asi] ära parandada?". Kuigi materjali kogunes vähem, kui algselt planeerisin, ja mõned narratiivid olid lühemad, kui oma kogumiskutses soovisin, siis tõlkimise käigus lugudesse süüvides selgus, et kogunenud on mitmekesine temaatiline minikorpus, mis sobib hästi parandamise tähenduste uurimiseks. Käesolevas töös kasutan läbivalt terminit *parandamine* tegevuse, protsessi märkimiseks ning terminit *parandus* selle protsessi tulemuse märkimiseks.

Jaapanist eestlase pilguga

Jaapani kultuuri on uuritud palju ja erinevatest vaatenurkadest. Kultuuriline eripära ja ajalooline eraldatus on aidanud kaasa Jaapani-uuringute kui eraldi uurimisvaldkonna väljakujunemisele (vt nt Japan Studies Association, kuupäev puudub). Teadvustanud, et eestlase ja eurooplasena on minu vaade Jaapani (parandamis)kultuurile paratamatult piiratud ning et Jaapani parandajate kultuuriline reaalsus on mulle ligipääsetav eelkõige tekstilisuse kaudu, otsustasin oma positsiooni rõhutatult välja tuua – uurin parandamist Jaapanis parandajate lühinarratiivide kaudu ja teen seda rõhutatult “lääne” parandamisuuringute kontekstis.

Käesoleva töö teoreetiliseks raamistikuks olen valinud Rein Raua üldise kultuuriteooria, sest see pakub kultuurideülest lähenemist. Raud illustreerib oma monograafias "Tähenduste keeris. Tervikliku kultuuriteooria visand" ([2016] 2018) teooriat näidetega erinevatest kultuuriruumidest (sh Euroopa ja Aasia kultuuridest) ja näitab veenvalt, et teooria sobib erinevate kultuuriliste kogemuste ja seoste tõlgendamiseks, mis teeb sellest minu kui "lääne" uurija jaoks tõhusa tööriista "ida" kultuuri mõtestamisel. See võimaldab mul asetada Jaapani lühinarratiivid parandamisest laiemasse kultuurilisse võrdlusruumi.

Tähendustest tekstide ja praktikate ristumisalal

Kuna mis tahes kultuur on mitmekihiline, ajalooline ja vastuoluline, pole Raua (2018) järgi kultuuri uurimisel piisav toetuda ühele kitsale teaduslikule raamistikule. Seetõttu seob tema teooria 1) teksti- ja praktikakesksed lähenemised, võimaldades saada kultuuri(nähtuste)st – käesoleval juhul siis parandamisest – avarama ja adekvaatsema pildi, ning 2) selgitab, kuidas tähendused kultuuris tekivad ja ringlevad. Oma teoreetilises arutelus toetub Raud eelkõige Juri Lotmani, Umberto Eco, Pierre Bourdieu ja Zygmunt Baumani kultuurikäsitlustele. (Raud, 2018) Minu hinnangul esindavad Lotman ja Eco pigem tekstikeskset orientatsiooni, samas kui Bourdieu ja Bauman lähtuvad praktikakesksematest lähenemistest. Lisaks kasutab Raud (2018) mõtteid Jeffrey Alexanderi ja Michel Foucault' käsitlustest ning mitmetest tähenduskesksetest antropoloogilistest üksikuurimustest.

Ühest küljest võib kõike, mis tegeleb tähendusega, pidada semiootiliseks uurimissuunaks, teisest küljest pakub Raua (2018) üldine kultuuriteooria võimalust teksti- ja praktikakeskseid lähenemisi kokku viia ja näha suuremat pilti. Kui tekstikesksetes käsitlustes (nt semiootika ja tekstiteooriad) nähakse kultuuri organiseeritud tekstikeskkonnana – st suhteliselt stabiilse ruumina, kus tekste toodetakse, tõlgendatakse, säilitatakse ja edastatakse, siis praktikakeskne lähenemine (levinud nt antropoloogias, kultuurisotsioloogias ja kultuuriuuringutes) keskendub seevastu inimeste tegevustele ja praktikatele (Raud, 2018).

Mina uurin parandamise tähendusi, nagu need ilmnevad ühe objekti parandamise lühinarratiivides, mistõttu käesolev uurimistöö asetub folkloristika ja etnoloogia distsipliinide ristumisalale. Folkloristikas on keskendutud verbaalsetele ja narratiivsetele tekstidele nende kasutuskontekstis ja sotsiaalses funktsioonis; etnoloogias igapäevasele elukorraldusele ning sellega kaasnevatele esemetele ja praktikatele kui tähenduslikele kultuurinähtustele. Kumbki distsipliinidest ei esinda puhtalt teksti- või praktikakeskset lähenemist, vaid asetuvad nende ristumisalale. Eesti rahvakultuurist mahukat ülevaadet, mis esitas nii vaimse kui ka materiaalse kultuuri uurimise ajalugu, koostades väljendasid ka toimetajad Ants Viires ja Elle Vunder ([1998] 2008) arvamust, et (rahva)kultuur on tervik, mis hõlmab nii mõttemaailma kui ka sotsiaalsete ja

majanduslike suhete ilminguid. Nii olen minagi seisukohal, et materiaalse ja vaimse kultuuri eristus siinses kontekstis ei ole mõttekas. Parandamispraktika tähenduslikkus tekib just nende kahe tasandi põimumisel ning parandamismarratiivid on tekstiline ligipääs praktikatele.

Uurimisfookus

Parandamiskultuuri rohkem uuritud laiematest majanduslikest, poliitilistest, sotsiaalsetest jms aspektidest lähtuvalt (vt valdkondlikku kaardistust nt Teidearu, 2026). Seetõttu otsustasin mina võtta fookusesse isiklikud tähendused, mille parandaja parandamisele kui kultuurilisele praktikale omistab. Raua (2018: 18) järgi ei ole “tähendus /.../ midagi abstraktset; selle loovad reaalsusega silmitsi seisvad üksikisikud oma teadvuses”, kui nad ühendavad isikliku parandamiskogemuse kultuuriuuriruumis ringlevate tähendustega. Raua teooria sobib hästi parandamise kui kultuurinähtuse tähenduste uurimiseks, sest see võimaldab välja tuua, kuidas tähendused tekivad parandamispraktikate ja kultuuriliste alustekstide kohtumispunktis.

Uurimisküsimused

Käesolevas töös otsin vastust kahele uurimisküsimusele:

- Milliseid kultuurilisi alustekste kasutavad Jaapani parandajad oma tegevuse tähenduslikkuse selgitamiseks?
- Millised parandamise kui kultuuripraktika aspektid lühinarratiivides tähenduslikena ilmnevad?

Töö struktuur

Töö teooriapeatükis annan ülevaate Raua (2018) tähenduste keerise kultuuriteooriast, selgitades ja näitlikustades seda parandamise ja parandamisuuringute kontekstis. Metoodikapeatükis kirjeldan andmestikku, uurija positsiooni ja analüüsimeetodeid. Põhiosas käsitlen vastajate narratiivide põhjal esmalt parandamise tekstilist keskkonda Jaapanis ning seejärel parandamist kui kultuurilist praktikat. Materjali süstematiseerimisel lähtun Raua teooria tekstikesksest ja praktikakesksest mudelist. Lisas on esitatud kogu andmestik (sh jaapanikeelsed originaaltekstid).

1. TEOREETILINE RAAMISTIK JA UURIMISKONTEKST

1.1. Tähenduste keerise teooria

Raua (2018) tähenduste keerise teooria selgitab, kuidas kultuuriline tähendus tekib, kuidas see seostub keele ja kogemusega ning kuidas üksikisiku väidetest saavad kultuurilised pakkumused, mis võivad muuta kogu kultuurisüsteemi. See teooria pakub mulle raamistiku parandamise tõlgendamiseks, sidudes tervikuks parandajate kogemuslikud, keelelised ja kultuurilised tasandid, nagu need ilmnevad lühinarratiivides parandamisest.

“Kultuuri” all ja “kultuurilisena” mõistab Raud (2018) kõiki tähenduslikuna tajutud tegevusi, protsesse ja esemeid, sh ka tähenduse omistamise, edastamise või tõlgendusega seotud objekte ja praktikaid. Tähendused, mis võivad ilmned tekstides või väljenduda praktikates, seovad kultuurisüsteemi tervikuks. Raua järgi on tähendus(likkus) kultuuri(lisust) määratlev tunnus. Raud osutab, et tähendust võib käsitleda osutusena millelegi (tähistamine), aga ka tähenduslikkusena inimese eluilmas. (Raud, 2018)

Raua (2018) järgi ei ole tähendused maailmas “valmis”, vaid tekivad reaalsusega silmitsi seisvate inimeste teadvuses tähistusakti või nende seeria tulemusel. Tähistusakt toimub ehk tähendus tekib siis, kui isiklik kogemuslik mõiste, millel ei pruugi keelelist vormi olla, ühendatakse kollektiivse keelelise mõistega, mis on arusaadav teiste keeleliste mõistete kaudu. Keelelised mõisted (sõnad, märgid, kategooriad) on kultuuris jagatud ja omandatakse (internaliseeritakse ehk muudetakse inimese elu ilma osaks) aja jooksul. Kuigi inimene kasutab samu sõnu kui teised, täidab ta need oma isiklikust kogemusest tuleneva sisuga. Seetõttu on tähendus ühtaegu nii personaalne (sest lähtub individuaalsest kogemusest) kui ka jagatud (sest kasutame samu sõnu ja kategooriaid). Raud rõhutab, et tähendused on meelevaldsed, kuna tähistusakt seob keelesisese mõiste ja kogemusliku mõiste, mitte ei peegelda tegelikke seoseid maailmas. (Raud, 2018)

Raua (2018, 2013: 431) järgi on iga tähendus väide, mis kehtib konkreetse tähistussüsteemi sees, ning tähistusakt toimub vastusena väitele. Individuaalset tähistusakti ei toimu, kui esitatud väide ei peegelda tajuja arvates reaalsust adekvaatselt, st ei vasta rahuldavalt inimese küsimustele teda ümbritseva elukeskkonna kohta. Loomulikult võib ümbritseva keskkonna muutudes ka juba olemasolev tähendus ümber kujuneda, et see kajastaks adekvaatsemalt inimese suhet maailmaga, nagu Raud monograafias korduvalt näitab (Raud, 2018).

Kui keegi väidab midagi uut, mis ei ole lihtsalt kordus olemasolevast, muutub tema väide Raua (2018) järgi pakkumuseks, s.o ettepanekuks kultuurile, et see võtaks uue tähenduse omaks. Siiski ei piisa sellest, et paljud inimesed aktsepteerivad uut mõtet, vaid oluline on saada heakskiit sümboolselt autoriteedilt (nt teaduskogukond, kunstikriitikud vms), kes määrab ka pakkumuste

esitamise tingimused ehk kujundab pakkumuste ruumi. Igas kultuuris on piirid, kui palju ja milliseid muutusi saab pakkuda. Pakkumuste ruum võib olla avatum (liberaalne, pluralistlik kultuur) või suletum (autoritaarsed või rangelt traditsioonilised kultuurid). Kui pakkumus võetakse omaks, siis see muutub kultuuritekstiks ja hakkab elama oma elu (seda tõlgendatakse, levitatakse, säilitatakse). (Raud, 2018)

1.2. Parandamine tähenduste keerises

Raua (2018) tähenduste keerise teooria võimaldab parandamiskultuuri mõtestada mitte üksnes tehnilise või majandusliku tegevusena, vaid kultuurilise tähendusloome protsessina. Parandamisvaldkonna autoriteetsete uurijate Heike Weberi ja Stefan Krebsi artiklis “The Persistence of Technology: From Maintenance and Repair to Reuse and Disposal” (2021) põhjal tuleb hästi välja, kuidas samal tegevusel – parandamisel – on eri kontekstides ja eri uurimisviisides erinev tähendus, mis ei piirdu osutusega parandamise instrumentaalsele funktsioonile (objektide terveks tegemine), vaid mängib olulist rolli inimeste maailmavaates ja peegeldab ühiskonna struktuuri.

Artikli alguses sedastavad Weber ja Krebs (2021), et parandamisest on kujunenud ühiskondlik liikumine (paranduskohvikud, temaatilised foorumid ja veebiplatvormid jmt), mille raames tegutsejad on veendunud, et asju parandades astuvad nad vastu kapitalistlikule majandusmodelile ning muudavad maailma paremaks: nende jaoks tähendab parandamine jätkusuutlikkust. Raua (2018) teooria kontekstis saab eelneva põhjal vaadelda parandamisliikumise tegevust kui praktikat, mis seob konkreetsete objektide parandamise – s.o kogemusliku mõiste – keskkonnasõbralikkuse, säästlikkuse ideega, aga ka ületarbimise kriitikaga – s.o kollektiivsete kategooriatega. Siiski omandab parandamine maailmaparandusliku tähenduse vaid siis, kui tajuja nõustub väitega “*By fixing objects, you can fix the world*”; mittenõustumise korral tähendus ei aktiveeru. Seega ei ole parandamisele omistatav tähendus objektiivne ega paratamatu.

Raua (2018) järgi muutub uus väide kultuuriliseks pakkumuseks siis, kui see ületab individuaalse kogemuse ja esitatakse kultuurile kui ettepanek uue tähenduse omaksvõtmiseks. Parandamisliikumine, mida Weber ja Krebs (2021) kirjeldavad oma artikli sissejuhatuses, esindab just üht sellist hiljuti heaks kiidetud pakkumust. Väide, et parandamine on eetiline, jätkusuutlik ja ühiskondlikult vajalik tegevus, ei ole neutraalne, vaid konkureerib tarbimisühiskonna normiga, mille kohaselt on katkise eseme asendamine uuega mugavam, kiirem ja majanduslikult ratsionaalsem. Parandamisliikumine, mis Lääne-Euroopa liberaalses kultuuriruumis tugineb lausa sümbolsete autoriteetide võrgustikule (EL-i poliitikale ja rahastusele, rohepöörde diskursusele, teadusdiskussiooni populariseerimisele jms), on legitimeerinud parandamise keskkonnahoidliku tähenduse, mille järgi parandatud „vana“ on väärtuslikum kui odavmajanduse „uus“.

Omapoolse pakkumusena seavad Weber ja Krebs (2021) nimetatud artiklis kahtluse alla levinud arvamuse, et kõrvu tarbimisühiskonna väljakujunemisega XX sajandil on parandamine ja taaskasutus järjest kahanenud. Tegelikult puudub piisav info tootmise ja parandamise protsentuaalse suhte kohta erinevatel ajaetappidel. Viidates 2021. a uurimusele, mille järgi suurenes tööhõive 1970.–1980. aastatel parandamissektoris järjepidevalt, sedastavad Weber ja Krebs, et hooldamise ja parandamise tähtsus ei ole moodsates tarbimisühiskondades väike, vaid “pigem on nende [s.o hooldamise ja parandamise] viisid, ilmingud ning parandamise kohad ja teostajad oluliselt muutunud” (Weber & Krebs, 2021: 12). See uus pakkumus on läinud parandamisuuringute tekstikeskkonnas ringlema ning veennud oma adekvaatsuses mindki.

Kuna Weber ja Krebs ise kuuluvad parandamisvaldkonna oluliste autoriteetide hulka, kujundab nende väide otseselt parandamisuuringute pakkumuste ruumi, lisades legitiimsete tõlgenduste hulka ka tutvustatud arusaama. Weberi ja Krebsi (2021) järgi on parandamine tehnoloogilise maailma keskne, kuid seni alauuritud nähtus, mis ulatub eraisikute igapäevasest praktikast kuni infrastruktuuride ja ühiskondlike süsteemide ülalhoidmiseni. Kuigi autorid ei kasuta Raua terminoloogiat, kirjeldavad nad parandamist praktikana, kus kogemuslikud mõisted, kollektiivsed kategooriad ja väited maailma kohta põimuvad ning kujundavad parandamise kui kultuurilise praktika tähenduslikkust.

Niisiis, parandamine ei ole üksnes tehniline tegevus, vaid kultuuriline tähendusloome protsess, milles kogemuslikud mõisted, kollektiivsed kategooriad ja ühiskondlikud pakkumused põimuvad. Parandamisele omistatavad tähendused kujunevad vastusena konkreetsetele väidetele maailma kohta ning sõltuvad sellest, millised tõlgendusviisid on parasjagu kultuuriliselt kättesaadavad ja legitiimsed. Kuna ajajärguti on tähendusruumid erinevad, ei saa parandamist mõista ilma kultuurilise taustsüsteemi ja selle toimemehhanismideta. Järgnevalt tutvustangi esiteks Raua tekstikeskset mudelit ja seejärel praktikakeskset mudelit, et anda parandamisuuringute põhjal ülevaade, kuidas parandamisega seotud tekstid, praktikad ja teadmised kultuuris ringlevad ning milliste struktuuride kaudu nende tähendus kujuneb.

1.3. Parandamine kui tekst

Selles peatükis tutvustan Raua tekstikeskset mudelit kui analüütilist tööriista, mis võimaldab mõista, kuidas parandamisega seotud tekstid ringlevad kultuuris, omandavad tähenduse ja kujundavad tõlgendusnorme. Raua (2018) tekstikeskse mudeli järgi võib kultuuri käsitleda korrastatud tekstilise “ruumina, kus tekste toodetakse, tõlgendatakse, säilitatakse ja edastatakse”. Tekstikeskse mudeli määravate aspektidena nimetab Raud kultuurilist kogukonda määratlevaid alustekste, nende põhjal tekkinud tulemtekste, operatiivmälu ja kultuurilisi institutsioone, mis tekstide ringlust kontrollivad. (Raud, 2018)

1.3.1. Parandamise operatiivmälu

Raua (2013: 439) järgi on kultuuri operatiivmälu “mõtteline ruum, kus kultuuritekstid ringlevad ja omavahel suhtlevad”. Parandamis- ja hooldamisuuringute aktiivsel uurimisväljal, mida nimetan käesolevas kontekstis uuringute operatiivmäluks, ringlevad nii materiaalsete objektide ja tehnoloogiliste infrastruktuuride ülalhoidmise kui ka nendega seotud sotsiaalsete ja poliitiliste tähendustega tegelevad lähenemised (Teidearu, 2026). Levinud on seisukoht, et parandamine on olnud eelindustriaalsetes ühiskondades iseenesest mõistetav ning vähenenud pea olematuks postindustriaalsetes tarbimisühiskondades (Gerasimova ja Chuikina, 2009: 60–61).

Viimastel aastakümnetel on hoogu saanud tarbijamentaliteedile vastanduvad ja jätkusuutlikkust rõhutavad parandamiskohvikud (Vandenabeele & Decuypere, 2022) ja muud keskkonnaaktivismiga seotud parandamisetevõtmised (nt temaatilised foorumid ja veebiplatvormid jmt). Parandamisest on kujunenud ühiskondlik liikumine, mille raames tegutsejad on veendunud, et asju parandades astuvad nad vastu kapitalistlikule majandusmodelile ning muudavad maailma paremaks: nende jaoks tähendab parandamine jätkusuutlikkust (Weber ja Krebs, 2021).

Järjest enam pööravad uurijad tähelepanu ajajärgust ja asukohast tingitud erinevustele parandamise mõistmisel. Eelnevalt tutvustatud Weberi ja Krebsi (2021) radikaalse pakkumuse kõrval toovad ka teised uurijad välja erinevaid sotsiaalkultuurilisi aspekte, mis regiooniti on parandamise tähendusruumi kujundanud. Näiteks juhib Tenno Teidearu (2026) tähelepanu, et isetegemise (DIY) praktikad ei ole kultuurides ühesugused: kui Lääne-Euroopas ja USAs on selle terminiga tähistatud kodust hobitegevust ja tasustamata korrastus- ja parandamistöid, siis Nõukogude kontekstis oli see lahutamatult seotud tarbimisega ning kujunes nappusest tingitud reaalsest vajadusest pikendada kaupade eluiga. Teidearu järgi kannab parandamine tänapäeva Eestis ühtaegu elava kultuurimälu rolli, võimaldades suhestuda Nõukogude minevikuga, kui ka praeguse sotsiaalmajanduslikule korraldusele vastandumise rolli. Üldiselt näitavadki parandamisuuringud, et parandamine ja taaskasutuspraktikad on igapäevaelus endiselt mingil määral olemas, kandes eri kontekstidest tingitud kohalikke lisatähendusi. (Teidearu, 2026)

Raua raamistikus moodustavad need aktiivses kasutuses ajaloolised ja kultuurilised kihistused – eespool nimetatud DIY-traditsioon, Nõukogude nappusest kujunenud tarbimispraktikad, tänapäevane parandamisaktivism on vaid üksikud näited – parandamise operatiivmälu: ruumi, kus parandamisega seotud tekstid ja praktikad ringlevad, suhestuvad ja omandavad tähenduse. See mitmekihilisus ja mitmekesisus selgitab, miks parandamine toimib eri ühiskondades erinevate väärtuste, eesmärkide ja tähendusloome viiside kandjana.

1.3.2. Tekst ja tekstilisus

Raud (2018) käsitleb tekstina igasugust tähendusloome saadust, sõltumata selle kujust ja meediumist. Sellest lähtudes on ka parandamine tekst, mis osaleb kultuuriliste tähenduste (väärtuste, hoiakute ja identiteetide) loomises. Raua järgi omandab tekst tähenduslikkuse iga vastuvõtja ja põlvkonna tõlgenduses uuesti, mistõttu tekstid muutuvad ajas. Tekstid ei eksisteeri isoleeritult, vaid kuuluvad tekstilisustesse – stabiilsetesse kultuurilistesse süsteemidesse, mis annavad tekstidele koha ja funktsiooni. Tekstilisus saab eksisteerida ainult kogukonnas, kelle liikmed valdavad ühist kultuurikeelt ja jagavad tõlgendusnorme. Tekstilised kogukonnad koosnevad inimestest, keda ühendab teatud tekstide tundmine, isegi kui nad ei ela samal ajal ega samas kohas; nii võib tekst omandada tähenduslikkuse alles pikema aja jooksul. Tekstilised kogukonnad võivad olla nii suured kui ka väikesed ning kattuda omavahel. Väga väikeste, ühe teksti ümber koondunud nano-kogukondade asemel on analüütiliselt viljakam vaadelda laiemaid tekstilisusi (nt kaasaegne popkultuur), sest need annavad parema ülevaate sellest, kuidas tekstid omavahel suhestuvad ja kuidas tõlgendusviisid kujunevad. (Raud, 2018)

Gerasimova ja Chuikina (2009) kirjeldavad nõukogude tarbimiskultuuri, mida Raua raamistikus käsitletakse tekstilisusena, kui keskkonda, kus parandamine oli iseenesestmõistetav ja paratamatu praktika, sest plaanimajandusest, tarbekaupade kvaliteedist ja piiratud kättesaadavusest tingitud nappus kujundas vajaduse kasutada esemeid võimalikult kaua. Selles tähendusruumis oli inimeste ja esemete omavaheline suhe Gerasimova ja Chuikina sõnul pikaajaline nagu eelindustriaalses ühiskonnas: esemed nõudsid sissekandmist, kohandamist ja pidevat hoolt, mistõttu omandasid nad subjekti staatuse ning kandsid nii isiklikke kui ka nõukogude ideoloogilises kontekstist tingitud, kuigi ajajärguti muutuvaid sümboolseid tähendusi. (Gerasimova & Chuikina, 2009) Parandamine kui tekst oli tähenduslik just seetõttu, et kogukond jagas nõukogude tekstilisuses arusaama, et asju ei visata ära, vaid neid hoitakse, kohandatakse ja taaskasutatakse.

Teidearu (2026) põhjal on näha, et pärast Eesti iseseisvuse taastamist moodustub parandamise ümber teistsugune tekstilisus, mis ühendab nõukogudeaegse nappuse pärandi ja 2000. aastatel kujunenud tarbimisühiskonna normidele vastandumise. Ühelt poolt kannab parandamine mälestust olukorrast, kus see oli ellujäämise ja majandusliku vältimatuse osa, ning teiselt poolt tänapäevast tõlgendust, kus parandamine võib väljendada tarbimiskriitikat, säästlikkust või vastandumist ületarbimisele. Raua terminoloogiat kasutades: parandamise tähendus sõltub tänases Eestis tihti sellest, milline tekstilisus on tõlgendaja jaoks aktiivne – kas nõukogudeaegne kogemuslik pärand, 1990. aastate nappus või tänapäeva jätkusuutlikkuse diskursuse raamistik. Need tekstilisused võivad isikuti ja põlvkonniti kattuda, erineda või omavahel konkureerida.

Kõik toodud näited illustreerivad, et parandamine ei ole tähenduslik iseenesest, vaid saab tähenduse konkreetsetes tekstilisustes – kultuurilistes süsteemides, mis kujundavad tõlgendusreegleid, määravad, millised tekstid on aktiivsed, ning raamivad, milliseid tõlgendusi kogukond legitiimseks peab. Ka eelnevalt nimetatud tänapäevast parandamisliikumist, Weberi ja Krebsi (2021) pakkumust, aga ka teisi parandamisuuringuid võib Raua teooria raamistikus vaadelda tekstilisustena, kultuurisüsteemidena, milles parandamisel on just see või teine tähendus. Need suundumused on omakorda osa suuremast parandamise – ja veelgi suuremast tarbimiskultuuri – tekstilisusest.

1.3.3. Alus- ja tulemttekstid

Operatiivmälus ringlevad väga erinevas meediumis tekstid võib Raua (2018) sõnul jagada tähenduslikkuse järgi alus- ja tulemttekstideks. Alustekstid on kultuuris kõrgema autoriteediga tekstid, millele viidatakse ja millele toetudes tähendusi luuakse ja/või oma käitumist põhjendatakse/õigustatakse. Teksti alustekstina tunnustada võib väiksem või suurem kogukond. Sellise tunnustuse saamiseks teeb iga uus tekst ehk tulemttekst, mis on tekkinud alusteksti põhjal, pakkumuse olla kogukonna jaoks mingis mõttes tähenduslik. Kas tekst pääseb ringlema kultuuri operatiivmällu ja kui kauaks, sõltub staatusest, mis tekstil sümboolse autoriteedi toel saavutada õnnestub. Alusteksti positsiooni saavutanud tekstid võivad alustekstina toimida aastatuhandeid (nt mitmed pühakirjad) või kaotada oma autoriteedi olude muutumisel kiiresti. Üksikut teksti ei saa mõista isoleeritult, sest selle tähendus kujuneb alati laiemas kultuurilises taustsüsteemis – dünaamilises ruumis, kus vanad ja uued tekstid ringlevad, konkureerivad staatuse pärast ning kujundavad vastava aegruumi kultuurilist teadvust. (Raud, 2018)

Kõik varasemad uurimused, millele (parandamise) uurijad oma mõttearendustes viitavad, on potentsiaalsed alustekstid sõltumata sellest, kas nendega nõustutakse või vastandutakse või nimetatakse vaid uurimisvälja piiritlemiseks. Alusteksti staatusesse tõusmiseks vajavad tekstid sümboolse autoriteedi heakskiitu. Eespool nimetatud artikli alguses määratlevad Weber ja Krebs (2021) enne oma pakkumuse tegemist ka valdkonna tänapäevase pakkumuste ruumi: milliseid tõlgendusi peetakse tehnoloogia parandamise uuringuteks legitiimseks, milliseid küsimusi uuritakse ja milliseid tähenduslikke seoseid parandamisega luuakse. Kui tutvustatavad lähenemised on Weberile ja Krebsile alustekstid, mis aitavad piiritleda ja eristada nende oma väljapakutavat uurimissuunda – tulemtteksti, siis kõikide parandamisvaldkonna uuringute alustekstiks on parandamine kui tekst, mida tõlgendatakse spetsiifilises tekstilisuses ja mis omandab tõlgendustes spetsiifilisi tähendusi. Weberi ja Krebsi (2021) poolt esile toodud viis uurimissuunda toimivad tehnoloogia parandamise valdkonna alusraamistikuna, mis struktureerib parandamise mõtestamist nii teoreetilisel kui ka empiirilisel tasandil.

1. Katkise maailma mõtteviisi (*broken world thinking*) järgi on parandamine tehnoloogia sotsiaaltehnilise elutsükli keskne protsess, mille abil taastatakse paratamatult ja pidevalt kuluva ja katkimineva maailma toimimine. Parandamine, mis tegeleb “katkioleku” põhjustega, on ühtlasi innovatsiooni alus, ühendades arenduse, tootmise, kasutamise, parandamise ja ümbertöötlemise üheks pidevaks tsükliks. (Jackson, 2014)
2. Parandamise kui varjatud töö (*hidden field*) uurimustes kirjeldatakse, kuidas parandamine toimub varjatult (tagaruumides või öösel) nii, et see segab võimalikult vähe tavapärast elu, või mitteametlikul järelturul (Weber & Krebs, 2021). Parandamist saab siin tõlgendada kui varjatud ja madala staatusega tööd, samas kui uurimustes keskendutakse kulisside tagastele praktikate ja teadmiste esiletoomisele, st rõhutatakse parandamise väärtust.
3. Parandamise kui oskusteabe (*know-how*) uurimise fookuses on parandamisprotsess ja sellega kaasnevad väljakutsed. Tihti eeldab parandamine käepäraste ressursside kasutamist loominguliselt ja kohandavalt (nn brikolaaž²). (Weber & Krebs, 2021)
4. Parandamise kui astmelise innovatsiooni (*incremental innovation*) või kreooltehnika (*creole technologies*) uurimustes kirjeldatakse parandamist, mille tulemusel on kasutusel (ka ühes objektis) nii uusi kui ka vanu, nii läänelikke kui ka mitteläänelikke tehnoloogilisi lahendusi. (Weber & Krebs, 2021)
5. Parandamise ajajärgulise perspektiivi (*temporal perspective*) suuna välja pakkunud Weber ja Krebs (2021) rõhutavad, et parandamise viisid, kohad ja tähendused muutuvad koos tehnoloogiliste ja sotsiaalsete tingimustega, mistõttu tuleb parandamist käsitleda alati selle konkreetse ajastu kontekstis. Parandamine ja hooldus on lahutamatu osa tehnoloogia elutsüklist, mille kestus ja tähendus sõltuvad olemasolevatest infrastruktuuridest, võimalustest ja piirangutest.

Weberi ja Krebsi (2021) pakkumust, et parandamine ei ole tänapäeval sugugi kadunud, vaid omandanud lihtsalt teise, nüüdisaegse vormi, tsiteerib (väga paljude teiste parandamisuurijate hulgas) näiteks Teidearu (2026), tehes nii kõnealusest artiklist kui ka kõnealusest mõtteviisist alusteksti. Samuti on parandamisuuringute alusteksti staatuses Gerasimova ja Chuikina (2009) käsitus Nõukogude Liidust kui „parandamise ühiskonnast“, mille alustekstiks on väga spetsiifilise tähendusruumiga parandamine, millele omakorda on alustekstiks nõukogude spetsiifiline reaalsus.

Alustekstide tuvastamine ja analüüs aitab mõista, kuidas konkreetset praktikat ühiskonnas mõistetakse. Kõik eelnevalt tutvustatud lähenemised visandavad parandamisuuringute raamistiku,

² Huvitav on see, et kirjeldades, kuidas inimene pidevalt konstrueerib ja rekonstrueerib oma elu ilma tähendusruumi, kasutab Raud (2018) samamoodi Claude Lévi-Straussi (2001) terminit *bricolage*.

mis määrab, milliseid küsimusi valdkonnas küsitakse, milliseid tõlgendusi peetakse legitiimseks ning millistele tähenduslikele seostele parandamise puhul keskendutakse.

1.3.4. Tõlgendamine

Eespool põgusalt kirjeldatud kultuuri operatiivmälu struktuur kujutab Raua (2018) sõnul endast teadmiste, koodide ja standardite korrastatud kogumit. Teadmised on kultuuris jagatud ja õpitavad arusaamad, mis erinevad praktilistest oskustest. Teadmised võib jagada praktiliseks ehk tesauriliseks teadmiseks, mis kajastab teadvuses olemasolevaid, tähendusaktide tulemusel internaliseeritud tähendusi; ja tekstuaalseks ehk entsüklopeediliseks teadmiseks, mis sõnaliselt selgitab, mis miski on. Viimase alla kuulub ka üldisest ringlusest kadunud, kuid mingil moel, nt sõnaraamatus või subkultuuris, säilitatud – arhiiviline teadmine. (Raud, 2018; Raud, 2013) Uus info, mida kuulen või loen, on entsüklopeediline. Kui integreerin selle oma isiklikku tähendussüsteemi, st internaliseerin selle tähendusaktide tulemusel oma eluilm, siis saab sellest minu jaoks tesauriline teadmine, millele toetun igapäevaelus toimetades.

Infovoogu tõlgendades käivituvad minus kultuurilised standardid ehk esmased “jah/ei” filtrid, mis ütlevad mulle, millega on tegu, ja need omakorda käivitavad koodid ehk tekstide mõtestamise kultuurilised tööriistad (Raud, 2013 ja 2018). Raua järgi on koodid “omavahel paljudel viisidel seotud kognitiivsed skeemid” ehk isiklikud ja paindlikud skeemide seeriad, mis aktiveeritakse tõlgendusprotsessis. Nii tuginemegi tõlgendamisel oma tesaurilisele teadmisele (kogemuslikud mustrid), oma standarditele (esmased hinnangud), oma koodidele (kultuurilised skeemid). (Raud, 2018) Kui ma näen midagi, mis esmase hinnangu järgi kvalifitseerub parandamiseks, võiksin ma eestlasena Teidearu (2026) järgi valida selle tõlgendamiseks nii nõukogude parandamiskultuuri (mis minu lapsepõlve Eestis valitses), kultuurimälu ja traditsioonide hoidmise (milleks see on praegu muutunud) ja/või keskkonnaaktivistliku parandamisliikumise tekstilisuse. Või parandamisteemat uurinud antropoloogilina võiksin parandamist mõtestada näiteks mõne Weberi ja Krebsi (2021) põhjal loetletud lähenemise raamistikus, kui aktiveerin katkise maailma, nähtamatu töö, oskusteabe, järk-järgulise innovatsiooni või ajajärgulisuse koodid. Üks ja sama parandamisakt võib eri standardeid ja koode käivitades saada ka sama inimese tõlgenduses täiesti erineva tähenduse.

Kui info ei klapi kokku meie tesaurilise teadmise, millel muuseas põhinevad ka meie tõlgenduskoodid, tuleb meil Raua (2018) järgi tajuvoog katkestada ja pöörduda entsüklopeedia poole. Siiski kordab enamik tekste varemkogetut, sest ilma tuttavate mustriteta ei tajuks me teksti üldse tekstina. Tõeliselt tähenduslikuks teeb teksti väike osa uut. Innovatiivsed tekstid ei anna ainult uut entsüklopeedilist teadmist, vaid pakuvad võimalust muuta oma standardeid, koode ja isegi tesaurust (dokumentaalfilm kliimamuutusest võib muuta tarbimisharjumusi). Raua järgi ei

ole tõlgendamine sõnumi dešifreerimine, vaid representatsiooni representatsioon ehk metarepresentatsioon – dünaamiline, ajas pidevalt kulgev, kultuuriliselt vahendatud protsess, kus tekst saab tähenduse alles vastuvõtja tegevuses. (Raud, 2018)

1.4. Parandamine läbi praktikakeskse mudeli prisma

Selles alapeatükis vaatlen parandamist kui kultuurilist praktikat, sest Raua (2018) järgi on tähendused seotud inimekäitumise ja ümbritseva keskkonna kõikide tasanditega just kultuuriliste praktikate kaudu. Raua väitel piisab ükskõik millise praktika kirjeldamiseks konkreetsetes aegruumis kaheksa aspekti väljatoomisest. Ta esitab aspektid nelja paarina: 1) funktsioonid ja eesmärgid; 2) praktika kandjad ja staatus; 3) materjalid ja reeglid; 4) levitamine ja edasiandmine (Raud, 2018)³. Alljärgnevalt tutvustan tähenduste keerise teooria praktikakesket mudelit kui analüütilist tööriista nende aspektipaaride kaupa, esitades kõigepealt põhituumade teoreetilistest lähenemisest ning seejärel illustreerides seda oma kultuuriruumi tänapäevaste parandamisuuringute põhjal.

1.4.1. Parandamise põhifunktsioonist ja näiteid eesmärkidest

Praktika kultuurilise rolli kirjeldamiseks tuleb ühe aspektide paarina sõnastada praktika funktsioonid ja eesmärgid. Kuigi Raud ei kasuta termineid *emic* ja *etic*, rõhutab ta eesmärgi ja funktsiooni erinevust selgitades “kultuurilise Teise” ja välise hindaja arusaamade erinevust. *Eesmärk* on praktika ülesanne kultuurisüsteemi enda vaatepunktist ning *funktsioon* ülesanded, mida praktika kultuurisüsteemis tegelikult täidab. Välise analüüsija poolt tuvastatud rollid võivad, aga ei pruugi kattuda kultuuri enesekirjeldusega. Raua järgi on praktika kestlikkuse aluseks multifunktsionaalsus ja funktsioonide kohandumine kultuurisüsteemi muutustega. (Raud, 2018)

Parandamispraktika enesekirjeldatud eesmärgid võivad kultuurisüsteemiti erineda. Tehnoloogilistes kontekstides on parandamise eesmärgiks sageli töökindluse taastamine; igapäevaelu tasandil võib see olla praktiline jätkusuutlikkus ja nappide ressurssidega toimetulek; ideoloogiliselt pingestatud ühiskondades – nagu Nõukogude Liidus – süsteemi püsimine ja normatiivse korra säilitamine; tänapäevases parandamisaktivismis aga globaalse ökoloogilise kriisi leevendamine. Need eesmärgid moodustavad kultuuri enesekirjelduse ehk *emic*-tasandi, mis ei pruugi kattuda parandamise tegelike funktsioonidega kultuurisüsteemis.

Nn katkise maailma mõtteviisi kohaselt on parandamise funktsioon hoida maailma koos. Katkise maailma perspektiivi tõi tehnoloogia- ja parandamisuuringutes käbele Steven J. Jackson artikliga

³ Materiaalse kultuuri uuringutes on väga levinud Elisabeth Shove'i, Matt Watsoni ja Mika Pantzari (2012) lähenemine igapäevapraktikate analüüsimiseks, millel on kindlasti ühisosa Raua (2018) mudeliga. Shove jt käsitlevad igapäevaelu pidevalt muutuvate sotsiaalsete praktikate võrgustikuna, mis tekivad, püsivad ja kaovad materjalide, pädevuste ja tähenduste koosmõjus.

“Rethinking Repair” (2014), milles ta seab kahtluse alla sügavalt juurdunud kultuurilise arusaama tehnoloogiast kui pidevast progressist ning nihutab fookuse tehnoloogia “töötamiselt” selle “mitte-töötamisele”. Jacksoni järgi kujundavad just pidev kulumine, katkiolek ja katkiolekuga toimetulek tehnoloogia tegeliku tähendusruumi. (Jackson, 2014) Kui Jacksoni analüüsi järgi on parandamise funktsioon hoida koos globaalse põhja tehnoloogilisi süsteeme, siis Gerasimova ja Chuikina (2009) näitavad, et Nõukogude Liidu kontekstis täitis parandamine sama funktsiooni – see hoidis koos majanduslikult habrast ja ideoloogiliselt pingestatud ühiskonda. Parandamine oli süsteemi püsimise eeltingimus, mis kompenseeris plaanimajanduse puudujääke ja võimaldas igapäevaelu jätkumist. Seega võib öelda, et Gerasimova ja Chuikina kirjeldatud nõukogude parandamisühiskond on katkise maailma mõtteviisi konkreetne ajalooline ja kultuuriline kehastus: mõlemal juhul on parandamise tegelik funktsioon süsteemi kooshoidmine olukorras, kus lagunemine on pidev ja vältimatu.

Kuigi Jackson (2014) seab küsimuse alla modernistliku käsitluse progressist ja innovatsioonist. Parandamine ei ole pelgalt vana taastamine, vaid ka kasvulava innovatsioonile. Tema sõnul kasvab innovatsioon välja parandamisest, kohandamisest, ümberseadmisest ja improviseeritud lahendustest, nagu näitab kas või interneti kujunemise ajalugu. Jacksoni järgi ei ole innovatsioon üksiku geeniuse sähvatus, vaid samm-sammuline protsess, mis leiab aset katkiolekute lahendamise tulemusel. (Jackson, 2014) Praeguse arutelu kontekstis näitab see, et kuigi innovatsiooni eesmärk on progress, moderniseerimine, täidab ta ka funktsiooni hoida süsteemi koos katkiolekute lahendamise kaudu. Siit edasi võib määratleda parandamise kui innovatsiooni tööriista (kultuurides teadvustamata) funktsioonina progressi ja moderniseerimise, mis sedasi sõnastatuna kannab paremaks muutmise tähendust.

Jackson (2014) rõhutab ka tehnoloogia ja inimeste vastastikust sõltuvust ning hoolimise ja vastutuse temaatikat, toetudes eelkõige feministlikule uurimistraditsioonile. Hoolitseda millegi eest tähendab võtta selle ees vastutus, mis ületab pelgalt instrumentaalse või funktsionaalse suhte inimese ja asja vahel. “Hooli(tse)mine annab tegevusele uuesti tähenduslikkuse ning toob vajalike hooldustööde tagant nähtavale kiindumuse ilmingud, millele need sageli (kuigi märkamatuks, vähemalt uurijate jaoks) tuginevad,” kirjutab ta. “*We care because we care.*”⁴ (Jackson, 2014: 231–232) Gerasimova ja Chuikina (2009) kirjeldatud subjekt–subjekt-suhet inimese ja asja vahel — kus asjad nõudsid sissekandmist, kohanemist ja pikaajalist hoolt — on otseselt võrreldav Jacksoni rõhutatud vastastikuse sõltuvuse ja hoolimise temaatikaga. Nõukogude inimene ei saanud esemeid lihtsalt kasutada ja välja vahetada, vaid pidi nendega suhestuma, neid parandama ja nende eluiga pikendama.

⁴ Inglise keeles sõnamäng: ‘me hoolitseme, sest me hoolime’, aga ka ‘me hoolime, sest me hoolitseme’

Sellel taustal näitab Teidearu (2026) analüüs Eesti kontekstist, kuidas parandamise eesmärgid ja funktsioonid on ajas nihkunud ning kuidas need nihked on tihedalt seotud kultuurimälu ja esemete materiaalsusega. Kui Nõukogude perioodil oli parandamise eesmärk eelkõige hakkamasaamine nappuse tingimustes, siis tänapäeval määravad parandamise eesmärgid Eestis ühelt poolt soov jätkata parandamistraditsioone tähenduslikuna ning tagada põlvkondlik järjepidevus; ning teiselt poolt ökoloogilised mured, rahulolematuse tarbimisühiskonna toimimisega ja kogemus, et nüüdisajal on paljusid tarbeesemeid keeruline või võimatu kodus ise parandada. (Teidearu, 2026) Teidearu materjal näitab selgelt, kuidas kultuuri enesekirjeldatud eesmärgid muutuvad, kuid parandamise põhifunktsioon – süsteemi kooshoidmine – jääb püsima.

Eelnev arutlus ei pretendeeri ammendavusele parandamise funktsioonide ja eesmärkide teemal, kuid visandab mõnevõrra parandamisega seotud tähendusvälju minu tähendusruumis. Kuigi Raud räägib nendest aspektidest praktikakeskse mudeli kontekstis, siis rääkimine ise ja parandamisele uuringute raames tähenduste omistamine, muudab selle tekstiks, mida raamivad erinevad tekstilisused ja kultuurimälud. Niisiis, parandamise eesmärgid võivad eri kultuurilistes ja ajaloolistes kontekstides erineda – olgu need suunatud tehnilise töökindluse tagamisele, igapäevaelu praktilisele jätkusuutlikkusele, ideoloogilise korra säilitamisele või globaalse ökoloogilise kriisi leevendamisele vms. Kuid nende mitmekesiste enesekirjelduste taga täidab parandamine kultuuripraktikana sarnast funktsiooni: see hoiab koos süsteeme, mis on pidevalt lagunemise, puudujääkide või ebakindluse surve all, ning teeb seda nii füüsiliste süsteemide, sotsiaalsete suhete kui ka kultuuritraditsioonide tasandil, muutes inimeste eluilmastabiilsemaks ja tähenduslikumaks.

Kui eesmärkide sõnastamine aitab näha, miks parandatakse, siis parandajate ja praktika staatuse analüüs aitab paigutada selle konkreetse aegruumi.

1.4.2. Parandajad ja staatus

Raua (2018) järgi on igal kultuuripraktikal kultuurisüsteemis teatud staatus, mis sõltub kontekstist ja muutub ajas. Praktika staatus kujuneb kultuurivälja sisemises konkurentsisis, subkultuuride eristumises ja individuaalsetes hinnangutes ning võib olla erinev üldsuse, subkultuuri ja üksikisiku silmis. Ka on praktikaga seotud inimeste ehk selle kandjate rollid mitmekesised. Laias laastus saab eristada a) teostajaid, kellel on voli praktika reegleid kujundada, ning b) tarbijaid⁵, kes tegutsevad etteantud reeglite raames, kusjuures need rollid võivad ka vahelduda või olla samaaegsed. Ühest küljest eeldavad teatud praktikad osalejalt teatud omadusi/ kalduvusi, teisest küljest sõltuvad ootused praktiseerijale tema positsioonist praktika sees. (Raud, 2018)

⁵ Tegelikult kasutab Raud (2018) sõna “publik”, mis parandamise kontekstis mõjub veidralt, mistõttu kasutan oma magistritöös selle asemel sõna “tarbija”, mis minu hinnangul sobib ka Raua toodud näidetesse.

Raua (2018) järgi on konkreetsetes praktikas osalejaid sageli võimalik iseloomustada a) isikuomaduste (anded, oskused jms), b) sotsiaalsete näitajate (sugu, rahvus, majanduslik olukord jms) ning c) õpitee järgi (koolitused, kvalifitseerumiskatsed jms hariduslikud valikud). Need näitajad võivad olla praktikale ligipääsu piiramise ja ühtlasi staatuse tõstmise aluseks. Kuigi sageli on praktika enda staatus seotud just sellega, kes seda teeb, ei ole seos automaatne. Praktikad võib paigutada ligipääsu järgi liberaalsuse teljele demokraatlikest kuni rangelt piiratudeni. Praktika kultuuriline staatus ei allu poliitilisele võimule, vaid sümboolsele autoriteedile, mis kujundab, millised praktikad on prestiižsed. (Raud, 2018)

Vaadeldes parandamisuuringuid Raua teooria raamistikus, on näha, et Gerasimova ja Chuikina (2009) jagavad nõukogude parandajad sotsiaalmajandusliku olukorra järgi kaheks. Vaesed inimesed, kes parandavad pragmaatilisel eesmärgil hädavajalikke tarbeesemeid, teevad seda ise kodus odavalt erialase väljaõppeta. Seevastu rikkad inimesed lasevad parandada oma sümboolse väärtusega luksus- ja antiikkaupa professionaalsetel meistritel. (Gerasimova & Chuikina, 2009) Kui paigutada need kaks gruppi Raua raamistikku, siis vaesed on ise nii teostajad kui ka tarbijad ning rikkad lihtsalt tarbijad. Jacksoni (2014) järgi, kes vaatleb parandamist ühiskonna tasandil, tegutsevad süsteemide hooldajad ja parandajad – Raua järgi teostajad –, kes on enamasti madala sotsiaalse positsiooniga, kas teatud kellaajal (hilistel õhtu- või öötundidel) või teatud geograafilistes piirkondades (globaalses lõunas), st ühiskonna silma alt ära. Kuna enamasti on selle tasandi parandamise tarbijad globaalse põhja ja lääne keskklass, siis joonistub sotsiaalne ebavõrdsus selgelt välja. Lisaks ei ole hooldamine, parandamine, utiliseerimine ja ressursside taaskasutamine marginaalsed nähtused, vaid majanduslikult kesksed ja poliitiliselt laetud tegevused. (Jackson, 2014)

Paigutades parandamise ligipääsu järgi teljele, on selle kõigile avatud demokraatlikus otsas iseseisvalt või teeninduses tehtav igapäevane eraparandamine (nööbiõmblemine, tolmuimeja filtri vahetamine vms). Institutsionaalselt piiratud kõrgema staatusega otsas on standardite, kvalifikatsioonidega ning õpipoisi ajaga reguleeritud parandusvaldkonnad, näiteks restaureerimine või sertifitseeritud elektroonikaremondi töökojad. Viimati nimetatud parandamispraktikad eeldavad ka spetsiifilisi tööriistu ja tehnilist pädevust, eeldades professionaalsel tasemel teostajatelt meistristaatust või mingit muud kutsekvalifikatsiooni, mis tagaks professionaalsete standardite järgimise.

Keskaegsele meistritööle sarnaselt on ka siin ligipääs piiratud, kuid ei pruugi olla ilmtingimata staatust tõstev, nagu Jacksoni (2014) globaalse lõuna näitest ilmneb. Nii võib parandamise funktsioon kultuurisüsteemi tasandil olla ülioluline, kuid selle staatus jääb madalaks, kui töö on nähtamatu või kui sümboolne autoriteet seda ei tunnusta. Sellele sümboolse autoriteedi väljale

kuuluvad ka parandamisuuringute teadlased, kes oma tõlgenduste kaudu raamivad, millised parandamise vormid ja tähendused muutuvad kultuuriliselt ja akadeemiliselt legitiimseks. Ka uurimistegevus ise tõstab seeläbi parandamise nähtavust ja prestiiži, positsioneerides selle ühiskondlikult oluliseks praktikaks.

Üldiselt võib öelda, et subkultuurne parandamisliikumine väärtustab parandamist kõrgelt ning ka Teidearu (2026) Eesti materjal näitab, et Paranduskelder, Viljandi Parandusfestival ja teised sarnased algatused tõstavad parandamise staatust, raamides selle ökoloogilise vastupanu ja poliitilise tegutsemise vormina, mis on oluline eelkõige noorematele generatsioonidele. Paljude vanema põlvkonna esindajate jaoks on parandamine normatiivne ja oskuspõhine praktika, mis põhineb kultuurimälul. Samal ajal peetakse ühiskonna üldises väärtusruumis parandamist kõrvaliseks ja madala staatusega tegevuseks (Teidearu, 2026), mida kinnitavad uuringud parandamisest kui nähtamatust praktikast, millele osutavad ka Weber ja Krebs (2021).

Niisiis, parandamisel kui kultuurilisel praktikal ei ole fikseeritud kindlat staatust; parandamise prestiiž sõltub sellest, kelle vaatepunktist ja millises kultuurilises konfiguratsioonis praktika hindamine toimub. Nii ilmneb, et parandamise staatus varieerub üldsuse, subkultuuri ja üksikisiku tasandil ning sõltub ligipääsust, oskustest ja sümboolse autoriteedi jaotusest – täpselt nii, nagu Raud kirjeldab kultuuripraktikate puhul üldiselt. Nii võib parandamise funktsioon kultuurisüsteemi tasandil olla ülioluline, kuid selle staatus jääb madalaks, kui töö on nähtamatu või kui sümboolne autoriteet seda ei tunnusta.

Parandamise staatust mõjutab Gerasimova ja Chuikina (2009) järgi ka see, mida parandatakse. Kultuuriti erineb näiteks see, mida peetakse antiigiks ja mida hoopis prügiks ning mis kontekstis; mis asjade puhul räägitakse parandamisest ja mis asjade puhul restaureerimisest; mis asjad ja kuidas määratlevad sotsiaalseid gruppe jms. Nii et järgnevalt tulevad vaatluse alla parandamise materjalid ja reeglid, mida sõnastades saab nähtavaks, mida ja kuidas parandamisel kasutatakse.

1.4.3. Materjalid ja reeglid

Raua (2018) järgi teeb praktika materjalide ja reeglite kirjeldamine arusaadavaks, mis ressursse ja mis viisil tuleb ühe või teise praktika harrastamiseks kasutada. Kultuuriliste praktikate materjalideks ei ole mitte ainult füüsilised objektid, vaid ka tehnoloogiad ning intellektuaalsed ressursid (sh loomulikud ja kultuurilised keeled, alustekstid jms) – kõik see, mis kannab inimese eluilmas tähendust. Kuidas neid materjale konkreetsetes kultuuripraktikas kasutada, on reeglitega määratud. Praktikaga tegelemiseks tuleb endale selgeks teha esimese tasandi reeglid⁶, kuid on

⁶ Raua arvates võib eristada kolme reeglitasandit: 1) praktika sees toimimiseks vajalikud reeglid, mis tuleb uutel osalejatel selgeks õppida (nt põhimõtted, kuidas maalida impressionistlikult või dadaistlikult); 2) metareeglid, mis määravad esimese tasandi reeglite muut(u)mise (nt 19. ja 20. saj vahetuse maalikunstivoolude järk-järgult suureneva

veel ka metareeglid, mis määravad esimese tasandi reeglite muut(u)mise, kolmanda tasandi reeglid, mis suunavad paradigmaatilisi muutusi. (Raud, 2018) Nagu alljärgnevalt näeme, rõhutavad ka parandamiskultuuri uurijad, et parandamise ressursid ja reeglid muutuvad koos tehnoloogiate, tarbimismustrite ja ühiskondlike korraldustega, mistõttu tuleb parandamist käsitleda dünaamilise, mitte staatilise praktikate kogumina.

Parandamise kontekstis võib esmapilgul tunduda, et siin on kõik lihtne ja arusaadav. Näiteks on sokkide parandamiseks vaja füüsiliste materjalidena parandamisobjekti ehk katkisi sokke, tööriista ehk nõela, parandamismaterjali ehk niiti või lõnga, parandamiskohta jms; tehnoloogiana tuleb kõne alla näiteks nõelumine, lappimine, tikkimine, harutamine ja siis uuesti kudumine vms; intellektuaalse ressursina võib käsitleda hoiakut, et ka niidisokke saab või lausa tuleb parandada, või oskust ema- või võõrkeelsest juhendist või juhendamisest aru saada. Sokiparandamise reeglits võib pidada näiteks seda, et tuleb valida võimalikult sarnane niit, et parandus välja ei paistaks, või vastupidi seda, et parandus tuleb teha kontrastse niidiga, et see jääks nähtav. Siiski tasub praktika materjale vaadelda võimalikult laialt, nagu ka Raud (2018) ise rõhutab.

Materiaalse kultuuri uurija Sophie Woodward (2020) juhib tähelepanu, et tihti ei lase asjad end käsitleda fikseeritud füüsiliste piiride ja omadustega objektidena. Woodwardi järgi ei maksa maja käsitleda lihtsalt kui katusega müüre, vaid kui materjalide, protsesside ja praktikate kogumit, milles ka inimesed ise osalevad maja pidevalt hooldades ja parandades. Asju võib vaadelda kui pidevas kujunemises materjalide voogusid ja suhteid, mis muutuvad kasutamise, parandamise ja ümbertegemise käigus. (Woodward, 2020) Seda kinnitab ka Jacksoni (2014) näide liinilaevade lammutamisest Bangladeshis, kusjuures 80% riigi terasetööstuse toorainest saadakse sel viisil. Woodward (2020) rõhutabki, et kindlate piiridega objektiks olemine on vaid üks faas pikemas materiaalses trajektooris, milles asjad liiguvad, lagunevad, saavad parandatud ja suhestuvad teiste materjalide ning praktikatega. Woodwardi põhjal on hästi näha, et praktika “materjalid” ei ole kunagi staatilised objektid, vaid pidevas muutumises. Seda dünaamikat rõhutab ka Raud (2018), rääkides tähenduste keerisest, mis toimub pidevalt muutuvates sotsiaal-kultuurilistes tingimustes.

Woodward (2020) toob välja, et asjad kannavad inimeste eluilmas eri tähendusi, võimaldades erinevaid suhteid. Gerasimova ja Chuikina (2009) jagavad tarbimiskultuuri asjade tähenduslikkuse ning inimese ja asja suhte põhjal kolme suurde ajajärku (vt Gerasimova ja Chuikina teksti põhjal koostatud ülevaatlikku tabelit 1). Nende käsitluses tuleb selgelt välja asjade tähenduslikkuse pidev vähenemine masstootmise süvenemisel ning inimese ja asja ainulisusele

radikaalsuse printsiip); ning 3) paradigmaatilisi muutusi suunavad reeglid (modernismi radikaalsuse asendumine postmodernismi irooniaga). (Raud, 2018)

rajatud suhtetüübi taandumine. Siiski näitavad uuringud, et biograafilise tähenduslikkusega esemed mängivad inimeste eludes olulist rolli (vt nt Hoskins, 1998 või 2006).

Tabel 1. Tarbimiskultuuri ajajärgud Gerasimova ja Chuikina (2009: 60–61) artikli põhjal

	EELINDUSTRIAALNE	INDUSTRIAALNE	POSTINDUSTRIAALNE/ TARBIMISÜHISKOND
Inimeste ja asjade suhe	Kuna asjade eluiga oli pikk – asjad võisid kesta kauem kui nende valmistaja ja/ või esimese omaniku elu – sai asjade ja nende omanike vahel tekkida lähedane suhe.	Asjade eluiga lühenes märkimis- väärselt. Asjadest sai kaup, mida oli võimalik rahalise vääringu põhjal osta-müüa-vahetada. Asjad liikusid ühelt omanikult teisele.	Rõhk on asjade tarbimisel. Elanie vaesem kiht taaskasutab asju ning püüab teha masstooteid kodus. Rikkad võivad aga hoopis eelistada käsitööd või haruldasi <i>vintage</i> -tooteid.
Väärtus, tähendused	Asjadel oli suur roll põlvkondade ühendamisel ning püsiva kindlustunnet pakkuva maailma loomisel. Asju väärtustati, neile omistati erinevaid sümboolseid tähendusi (ka sakraalseid).	Asjade väärtuslikkus vähenes. Tehasetoodangul puudus ainulisuse aura või pühadus. Paljud varem piiratud juurdepääsuga asjad muutusid laiemale ringile kättesaadavaks.	Mõnede jaoks on saanud käsitöö tegemisest, mõnede jaoks ostlemisest või individuaalse stiili viimistlemisest vms lõõgastumis- või enesemääratlusvahend.
Parandamine	Parandamine oli iseenesest-mõistetav ning parandamis-praktikaid parandati järgmistele põlvkondadele.	[Eraldi infot sellele ajajärgule iseloomulikust parandamisest polnud.]	Tarbimisühiskonnas eelistatakse vana asja parandamise asemel osta uus asi.

Weber ja Krebs (2021), kes rõhutavad parandamispraktikate käsitluse aja(järgu)lisuse (*temporal perspective*) mõõdet, toovad välja, et nii materjalid kui ka reeglid muutuvad koos tehnoloogiatega ja ühiskondlike oludega. Parandamine ja hooldus kuuluvad lahutamatuks tehnoloogia [asjade] eri ajajärgude juurde, see on osa nii kasutamisest ja tarbimisest kui ka tehnoloogilisest uuendusest. Paratamatult tuleb ühel hetkel otsustada, kas (vananenud, kulunud või katkise) asja kasutusea pikendamine on vajalik, mõistlik või üldse võimalik. Samuti tuleb läbi mõelda parandamisele või mitteparandamisele järgnevad ajajärgud: see, mis saab siis, kui asi läheb taaskasutusse; aga ka see, kui asi taaskasutusse ei lähe (kas, kus ja mismoodi see ladustada või hävitada?). Nende otsuste võimalikkus sõltub klienditeenindusest, parandamisvõrgustikest, varuosade kättesaadavusest ja jäätmekäitlusest – tugiinfrastruktuuridest. (Weber & Krebs, 2021) Nii tuleb parandamispraktika materjalide alla arvata ka tugiinfrastruktuurid, mis sõltuvad ajajärgust ning võimaldavad parandada ajastu tehnoloogilisele arengule vastaval moel.

Hästi illustreerib Raua praktikaga tegelemise reegleid ühiskondlikul tasandil suund, mida Weber & Krebs (2021) nimetavad nähtamatuks parandamiseks, sest see toimub peidetult tagatubades või ajal (nt öösel), mil see segab ühiskonna toimimist võimalikult vähe. Nende näidete põhjal saab

Raua reeglite tasandit mõista ka ühiskondlike korraldustena, mis määravad, kus, millal ja kelle poolt parandamine üldse toimuda võib.

Jäätmete käsitlemise muutumine näitab, et parandamise reeglid ei ole üksnes tehnilised juhised, vaid ka poliitilised ja institutsionaalsed kokkulepped. Martínez ja Beilmann (2020) kirjeldavad, kuidas Eesti prügimajanduse ümberkorraldamine EL-i standarditele vastavaks muutis arusaamu sellest, mis on prügi, kuidas sellega ümber käia ning millised on inimese ja riigi vastastikused kohustused. Need muutused kujundasid omakorda uued reeglid ja ootused materjalide liikumisele, taaskasutusele ja parandamisele. (Martínez ja Beilmann, 2020) Kui Nõukogude ajal oli asjade tulevikuks varumine Gerasimova ja Chuikina (2009) järgi norm: hulk asju, millele kaubanduskett peale oli satunud, ootas õiget hetke, et kinkimis-, müümis- vms akti kaudu kasutusele võetaks saada. Omast kogemusest ja tähelepanekutest tean, et tuleviku tarbeks pandi kõrvale ka parandamisel millalgi vaja minna võivaid tarvikuid. Hoolimata mentaliteedi muutumisest, on veel praegugi Eestis talude ümber näha katkiläinud tehnikat, mille juppe võib varuosadena kunagi vaja minna, või vanemate põlvkonna kodudes väiksemaid parandamismaterjale. Ka Teidearu (2026) Eesti materjal kinnitab eraparandajate rahulolematust vanemate mudelite varuosade turult kadumisega ning asjade parandatavuse keerukuse või võimatusega. See, mis materjalidest ja kuidas asi on tehtud, määrab, kas seda saab parandada või mitte. Niisiis, parandamise reeglid ja materjalid on ajalooliselt ja poliitiliselt kujundatud ning muutuvad koos tarbimiskultuuri ja tehnoloogiliste infrastruktuuridega.

Lisaks nõuetele tehniliste oskuste osas võivad teatud parandamisviisid eeldada spetsiifilist esteetilist tunnetust ja kultuurilist teadmist. Jaapaniga algupära nähtava parandamise kultuur, nt juba nimetatud *kintsugi*, nõelumine *sashiko* ja lappimine *boro*, mille õpitube parandamisliikumise laines korraldatakse ka Eestis, tugineb eripärasele väärtusruumile ja visuaalsetele normidele. Nende praktikate mõistmine eeldab teadmisi stiilireeglitest ja kultuurilisest taustast, mis kujundavad, milline parandus on “õige” või esteetiliselt sobiv. Teidearu (2026) osutab, et Eesti paranduskunsti liikumine (*craftivism*) seob parandamise käsitöökunsti ja aktivismiga. Liikumise ühe eestvedaja Kairi järgi tuleb parandada kõike, mida parandada annab. Parandus tuleb teha esteetiliselt ja nähtavalt. Nii saab “õige” parandus levitada parandamise vajalikkuse ideed. (Teidearu, 2026)

Kokkuvõttes näitab parandamispraktikate materjalide ja reeglite käsitlemine, et need ei piirdu üksnes konkreetsete objektide, töövõtete või tehniliste juhistega, vaid hõlmavad ka laiemat ajaloolist, kultuurilist ja institutsionaalset raamistikku. Parandamise võimalikkus ja tähendus sõltuvad sellest, milliseid materjale, tehnoloogiaid, hoiakuid ja tugiinfrastruktuure eri ajajärgud pakuvad ning milliseid reegleid – nii tehnilisi, esteetilisi kui ka ühiskondlikke – need kujundavad. Nii

Raud (2018) kui ka materiaalse kultuuri uurijad rõhutavad, et praktika materjalid ja reeglid on pidevas muutumises, liikudes koos tarbimiskultuuri, tehnoloogilise arengu ja poliitiliste korraldustega. Seetõttu tuleb parandamist mõista dünaamilise praktikate kogumina, mille teostamine sõltub nii käepärastest ressurssidest kui ka kultuuriliselt ja institutsionaalselt kujundatud ootustest. Järgnevalt on oluline vaadelda, kuidas sellised praktikad ja nendega seotud teadmised levivad ja edasi antakse, sest just see määrab, kuidas parandamise oskused ja väärtused ajas püsivad või muutuvad.

1.4.4. Levitamine ja edasiandmine

Kultuuripraktikate levitamist (sünkroonne telg) ja edasiandmist (diakroonne telg) korraldavad Raua (2018) järgi kultuurilised institutsioonid, mis toimivad “läbipääsupunktidenä”, kus tegutsejad, materjalid ja tekstid kohtuvad ning kust kultuuripraktika läheb ringlusse. Institutsioonid võivad olla püsivad, ajutised või võrgustikulised, avatud või suletud, uuendusmeelsed või traditsioonilised või muus vormis, kuid nad ei ole kunagi neutraalsed. Nad kujundavad praktika tingimusi oma huvidest ja toimemehhanismidest lähtuvalt, kasutades selleks nii oma poliitilist, majanduslikku kui ka sümboolset kapitali. Viimane ringleb tänapäeval mitmes paralleelses vääringus (kõrgkultuur, paraadkultuur, meelelahutus, nišikultuurid), mis ei ole omavahel vabalt vahetatavad. (Raud, 2018)

Raud (2018) toob välja kolm reeglikomplekti: levitamise reeglid, mis määravad praktikate jõudmise tarbijani; säilitamisreeglid, mis kujundavad kultuurilise mälu; ning edasiandmise reeglid, mis struktureerivad teadmiste, oskuste ja väärtuste ülekannet. Edasiandmine ei ole pelk teadmiste edastamine, vaid praktika pidev rekonstrueerimine: iga põlvkond loob praktika uuesti, kohandades selle oma kogemuse ja kultuurilise olukorraga. Traditsioon kujuneb elementidest, mida uus põlvkond omaks võtab, samas kui innovatsioon tekib siis, kui keegi esitab veenva pakkumuse traditsiooni muutmiseks. Seega on kultuuripraktika institutsionaalselt vahendatud, reeglistatud ja põlvkondlikult rekonstrueeritav tegevus. (Raud, 2018)

Euroopas on parandamisaktivism seotud keskkonnapoliitika mitmetasandilise institutsionaalse raamistikuga, mille kaudu on jõudnud Eestisse näiteks parandamiskohvikud ja temaatilised veebiplatvormid, -foorumid jms. Rahvusvahelised ja riiklikud strateegiad – alates ÜRO säästva arengu eesmärkidest (United Nations General Assembly, 2015) kuni EL-i 2024. aasta direktiivini (European Parliament & Council of the European Union, 2024), mis tagab tarbijale õiguse tooteid parandada – toimivad Raua (2018) mõttes levitamise reeglite kandjatena: need määravad, millised praktikad saavad ühiskonnas nähtavaks, legitiimseks ja jõuavad ringlusesse. Eesti riiklikud dokumendid ja ministriumide loodud platvormid vahendavad neid norme kohalikul tasandil,

kujundades ühtaegu ka säilitamisreegleid, mis tõstavad parandamise kui soovitava ja toetatud käitumisviisi väärtust kultuurimälus.

Parandamispraktika levitamist toetavad Eestis ka haridus- ja kultuuriinstitutsioonid. Eesti Kunstiakadeemia (kursus “Parandamine ja hool”) ja Tartu Ülikooli kursused (kursus “Sissejuhatus materiaalse kultuuri uuringutesse”) toovad parandamise akadeemilisse õppeprotsessi. Kultuuriväljal on parandamist nähtavamaks teinud mitmed Eesti Rahva Muuseumi algatused, sh 2022. ja 2023. aasta parandamislugude kogumise küsimuskavad, näitused ja konverents (*Tenno Teidearu*, 2024), vahendavad ja raamivad parandamist kui säilitamist väärivat kultuuripraktikat, tõstes selle staatust ja kinnistades seda kultuurimälus.

Parandamise levitamise näitlikustamiseks kasutan Joke Vandenabeele ja Mathias Decuypere (2022) käsitlust parandamiskohvikutest kui õppimise ja koos toimimise kohtadest. Nad näitavad, kuidas inimeste ja katkiste esemete kohtumised tekitavad nügivat avalikku pedagoogikat⁷ (*minor public pedagogy*) — aeglust, tähelepanu ja koosmõtlemit, mis ei taotle suuri eesmärke, vaid avab võimalusi uute maailmade ühiseks punumiseks (*weaving*). Parandamine toimub rahulikus tempos poolavalikus ruumis, kuhu klient ei too katkisi asju parandamiseks, vaid temast endast saab parandaja – partner, kes osaleb protsessis. Teadmisi ei anta abstraktse õpetusena ega hierarhiliselt (õpetaja => õpilane), vaid koostegemise kaudu. Käelised ja kogemuslikud oskused kujunevad sõltuvalt situatsioonist ja suhtest parandamisobjektiga. (Vandenabeele & Decuypere, 2022).

Parandamiskohvikute õpimomente on tavaliselt kirjeldatud kahel viisil (vt tabelit 2, mille konstrueerin Vandenabeele ja Decuypere (2022) põhjal): esiteks instrumentaalse ehk käsitöölise kompetentsusena, mis hõlmab parandamisega seotud teadmisi, oskusi ja hoiakuid, ning teiseks transformatiivse ehk maailmavaatelise muutusena. Vandenabeele ja Decuypere (2022) lisavad neile assamblaažiteooria põhise suhtestikulise⁸ (*relational*) lähenemise, mille järgi leiab parandamine aset inimeste, katkiste esemete, tegevuste ja konkreetse aegruumi koosluses. Kui esimesed kaks lähenemist eeldavad selget eesmärki – eseme või maailma *äraparandamist* –, siis suhtestikulises vaates kujuneb praktika siin-ja-praegu toimuvates protsessides, kus inim- ja mitteinimlikud elemendid põimuvad, kasutades käepäraseid materjale ja luues märkamatu seoseid kohaliku ja globaalse, oleviku ja tuleviku vahel.

⁷ Vandenabeele ja Decuypere (2022) kasutavad fraasi *public education*. Kooliõpingute kõrval on tavaks eristada vabaõpet (väljaspool kooli õpitakse eesmärgistatult) ja kogemus- või juhuõpet (õppimine toimub igapäevaelu situatsioonides juhuslikult) (Haridussõnastik). Artikli põhjal toimub *avalik õppimine* nii füüsilises kui ka digitaalses keskkonnas avalikult ja õppeprotsessi käivitaja võib olla nii inimene kui ka mitteinimene (*more-than-human*). Parandamiskohvikus tegutseb *concrete public* ehk sotsiaalne grupp inimesi ja mitteinimesi, keda/ mida seob konkreetnes aegruumis toimuv ja iseeneslikult lahtirulluv ainukordne parandamisprotsess. Lisaks sellistele konkreetsetele rühmadele on veel näiteks poliitilised rühmad ja elustiilirühmad (Vandenabeele ja Decuypere, 2022), mistõttu sarnaneb *public* mõnevõrra folkloristika terminiga *pärimusrühm*.

⁸ ÕS: **suhtestik** – suhted (kogumina), suhete süsteem

Teidearu (2026) materjal kinnitab parandamispraktika levimist parandusliikumise erinevate vormide kaudu. Mitmekesised võrgustikulised ja poolavalikud institutsioonid – Raua (2018) mõttes läbipääsupunktides – toimivad levitamise reeglite kandjatena, määraes, millised parandamisviisid ja -tähendused saavad ühiskonnas legitiimseks, nähtavaks ja ihaldusväärseks. Teidearu (2026) järgi levivad seda kaudu oskused, esteetika kui ka parandamise poliitilised tõlgendused, mis seovad parandamise ökoloogilise teadlikkuse, tarbimiskriitika ja vastupanuga masstarbimisele.

Tabel 2. Avalik pedagoogika parandamiskohvikutes Vandenabeele ja Decuypere (2022) põhjal

Õppeviis	Õppeprotsess ja -väljund(id)	Põhiküsimus
Instrumentaalne (käsitöölislik)	Konkreetses eseme parandamisega seotud konkreetsed teadmised, oskused ja hoiakud: pikeneb konkreetse eseme eluiga.	Kuidas lahendada see konkreetne probleem?
Transformatiivne (kujundav)	Õppimine ei piirdu ühe eseme parandamise ning konkreetsete parandamisvõtetega, vaid eesmärgina nähakse kriitiliste mõtlejate kujundamine.	Kes ma olen ja kelleks ma peaksin saama?
Suhtestikuline (<i>relational</i>)	Mitte-inimesed annavad inimestele sisendi aja maha võtmiseks ning süvenemiseks siin ja praegu, nii et saab tekkida füüsiline ja vaimne kohalolek ning	Kus me oleme ning kes või mis kuuluvad meie hulka? Kuidas meil oleks võimalik [ka tulevikus] kooseksisteerida?

Edasiandmise tasandil osutab Teidearu (2026) materjal, et parandamisoskusi ja -hoiakuid on varasemalt edasi antud eelkõige perekondlikult kodus ja mõned inimesed püüavad sellist edasiandmist ka kaasajal säilitada. Ühes saadetud parandamisloos kirjeldab ema, kuidas ta parandab sokke oma teismelise tütre ees, et normaliseerida parandamist. Nõukogude aega kirjeldades toovad eestlased välja parandamise loomulikkuse. Samal ajal kui vanem põlvkond seostab neid ajalooliste oskuste ja perekondliku pärandiga, omandab noorem põlvkond parandamisoskusi üha enam avalikes parandamistöötubades, kursustel ja veebipõhiste juhendite kaudu. Nähtava parandamise tehnikate (nt *sashiko*, *kintsugi*) levik ning käsitööspsialistide ja parandamisaktivistide tegevus kujundavad uusi edasiandmise reegleid, milles traditsioonilised tehnoloogiad, esteetilised normid ja poliitilised hoiakud põimuvad. (Teidearu, 2026) Nii rekonstrueeritakse parandamispraktikaid põlvkondadeüleselt, kohandades neid tänapäeva ökoloogiliste, kultuuriliste ja sotsiaalsete tähendustega.

Niisiis, parandamispraktika levikut ja edasiandmist kujundavad mitmetasandilised institutsioonid, normid ja põlvkondlikud tõlgendused, mis määravad, kas ja mil viisil parandamine on ühiskonnas nähtav. Oskused ja hoiakud kanduvad edasi pere- ja kogukondades, kus iga põlvkond loob praktika uuesti vastavalt oma kultuurilisele ja sotsiaalsele olukorrale. Nii kujuneb parandamisest

pidevalt rekonstrueeritav kultuuripraktika, mille tähendus nihkub koos ühiskondlike ja ökoloogiliste muutustega.

2. METOODILINE RAAMISTIK

Metoodikapeatükis kirjeldan kogunenud andmestikku, valimit ja selle kujunemist, eetilisi põhimõtteid ja kasutatud metoodikaid.

2.1. Uurimisväljast ja uurijaposisioonist

Andmeid kogusin 2024/2025. õppeaastal Kansai piirkonnas, viibides vahetusüliõpilasena Jaapanis. Esimene vastus laekus 2.10.2024 ja viimane 20.06.2025.

Jaapanis ma ei puutunud organiseeritud kogukondlike parandamisaktsioonide ja -keskkondadega⁹ kokku. Tunnistan, et ma neid ka ei otsinud. Ma ei tea, et keegi minu vastajatest osaleks või oleks osalenud mõnes organiseeritud parandamistegevuses, samas välistada seda ei saa. Siiski nimetati ühes lühiloos säästlikkust propageerivat Mottainai-liikumist. Kuna minu uurimuse huvikeskmes on, miks parandati (mitte ilmingimata kes, mida ja kuidas), rõhutasin kogumise ajal korduvalt ka seda, et oluline on parandamisotsus – ei pea ise parandama, võib ka parandada lasta. Märkasin nii mõneski ostukeskuses mõnd tasuta parandamisteenust pakkuvat punkti (kotid, kellad), mis tähendab, et parandamisteenus on Jaapanis põhimõtteliselt kättesaadav.¹⁰

Taotluslikult ei kogunud ma materjali organiseeritud parandamiskeskondades või -kursustel. Eeldades, et paljud parandajad ei kuulu aktiivselt tegutsevatesse kogukondadesse, püüdsin jõuda nendeni muul viisil. See ei tähenda, et rühmas tegutsejate motiivid oleksid ilmingimata sarnased. Siiski lähtusin eeldusest, et üksikparandajate motiivid võivad varieeruda rohkem kui nendel, keda seob (seovad) organiseeritud parandamistegevus(ed) ja rühma kujundatud ühtne väärtusruum.

2.2. Andmete kogumise strateegiad

Andmete kogumise strateegia kujunes kohapealsete olude, keelelise ligipääsu ja kultuuriliste suhtlusnormide koosmõjul. Esialgne plaan oli koguda lühinarratiive peamiselt kevadel 2025 eeldusel, et minu jaapani keele oskus võimaldab siis suulist suhtlust igapäevastel teemadel. Sügisel 2024 tehtud proovikogumine näitas aga, et suuline andmekorje ei ole realistlik ning et parandamispraktika ei ole minu igapäevastes kontaktvõrgustikes kuigi levinud. Prooviküsitlusel

⁹ Siiski on parandamisliikumine jõudnud ka Jaapanisse: näiteks võitleb õiguse eest parandada (*Right to Repair*) eCycling Central Editorial Team (2026). Eraalgatuslik veebileht eCycling Central annab ülevaate Jaapani *Right to Repair* olukorrast, kus 2026. aasta seisuga vastav seadus puudub ning parandamisvõimalused sõltuvad peamiselt tootjate vabatahtlikest algatustest; lisaks tuuakse võrdlus ELi ja USA tugevamate regulatsioonidega. Selgitatakse ka, kuidas seadusandluse puudumine mõjutab tarbijate võimalusi esemeid parandada ning miks parandamisõigus on oluline keskkonna ja e-jäätmete vähendamise seisukohalt. (eCycling Central Editorial Team (2026))

¹⁰ Viimastel kümnenditel panustab Jaapani avalik-õigusliku ringhäälingu kanal NHK World Japan (2026) Jaapani rahvusvahelisse tutvustamisse, edastades üle maailma Jaapani uudiseid, kultuuri- ja ühiskonnasaateid inglise keeles. Muuhulgas räägiti telesaates “Japanology Plus mini” märtsis 2026 põgusalt ka parandamisest: näidati mitmeid parandamisteenuse pakkujaid ning öeldi, et inimesed ikka kasutavad teenuseid (NHK World Japan, 2026).

väitis enamik vastanutest, et nad ei paranda asju. See osutas vajadusele kasutada materjali kogumiseks teistsuguseid strateegiaid.

Jaapani ühiskonnas on igapäevases suhtluses oluline roll väikestel kingitustel (*omiyage*), mida olin teoreetiliselt tänu Tartu Ülikoolis kuulatud loengutele (Selart, 2024) teadnud, kuid mille praktilist mõju mõistsin alles kohapeal. Kevadsemestril, kui ühinesin uute kontaktide loomise eesmärgil mitmete vaba aja veetmise rühmadega, rakendasin seda teadmist sihipäraselt: kasutasin väikeseid maiustusi ja isetehtud kinkekotte viisakusžestidena nii ennast tutvustades kui ka lugude eest tänamisel. Selline kultuuriliselt sobiv lähenemine suurendas vastamisvalmidust ning parandas ligipääsu potentsiaalsetele jutustajatele teistes olukordades, näiteks Jaapanis reisides.

Lisaks kasutasin kogumisel visuaalselt atraktiivseid, *kawaii*-elementidega flaiereid (lisa 1), mida jagasin inimestele, kes olid maininud hiljutist parandamist. Flaieritele lisatud ruutkood võimaldas jõuda digitaalse infoni ilma paberit säilitamata. Flaierite paigutamine avalikesse kohtadesse (raamatukogu vabavõtualale ja ülikooli stendidele) tulemust ei andnud, mis kinnitas, et isiklik kontakt on kõige tõhusam korjamisviis. Info levis klassikalisel lumepallimeetodil: kui keegi teadis kedagi, kes on hiljuti midagi parandanud, palusin flaieri edasi anda ka talle.

Niisiis kujunesid kogumisstrateegiad samm-sammult. Kombineerisin proovikogumist, kultuurinormidele vastavat suhtlust, visuaalseid värbamisvahendeid ja isiklikke kontakte. Selline lähenemine oli Jaapani kontekstis vajalik, et jõuda üksikparandajateni, kelle tähendusloome on käesoleva uurimuse keskmes.

Kõige tulemuslikumaks osutusid isiklikud suhtlusvõrgustikud: ülikooli loengu- ja seminarikaaslased, kogukondliku keelegrupi vabatahtlikud, trennikaaslased, kodumajutuse pere ja nende lähedased ning reisidel kohatud inimesed. Kuigi vaid vähesed jaapanlased olid hiljuti midagi parandanud ja veel väiksem osa oli valmis oma lugu jagama, võimaldas kombineeritud strateegia koguda kokku 32 lühinarratiivi 25 inimeselt ning 61 fotot.

Minu positsioon vahetusüliõpilasena kujundas vältimatult nii ligipääsu kui ka kogutud materjali tüüpi. Kuna minu kontaktvõrgustik piirdus peamiselt ülikoolikeskkonna ja paari vaba aja rühmaga, on tõenäoline, et jäid kättesaamatuks lood inimestelt, kes ei puutu kokku rahvusvaheliste tudengitega või kelle igapäevane suhtlus toimub väljaspool akadeemilist ruumi. Samuti võis minu välismaalase positsioon soodustada viisakusnormidest kantud vastuseid, mis rõhutavad harmooniat ja tagasihoidlikkust. Tänukingitused ja isiklik suhtlus võisid suurendada vastamisvalmidust, kuid võisid ka mõjutada seda, milliseid lugusid peeti sobivaks jagada. Seega tuleb andmestikku tõlgendades arvestada, et minu positsioon võimendas teatud tüüpi tähendusloome kihte, samas kui teised võisid jääda varju.

2.3. Eetika

Andmete kogumisel lähtusin teadlikult läbipaistvusest ja osalejate autonoomia austamisest. Eespool kirjeldatud tänukingitused (kommid) on kultuuriline norm ega mõjuta vastajate otsustusvabadust. Vastuseid kogusin täisealistelt inimestelt.

Potentsiaalsetele vastajatele esitatud flaier ja kogumiskutse (lisa 1) sisaldas selget teavet uurimuse eesmärgi, minu ülikoolilise kuuluvuse ning kogutavate andmete liigi kohta. Palusin saata foto parandatud esemest, lühikese narratiivi parandamise tähenduslikkuse kohta ning demograafilised andmed (sugu ja vanus). Kõigile rõhutasin, et nende panust kasutatakse uurimuses anonüümselt ning et isikuandmeid ei seostata avaldatud materjaliga. Samuti teavitasin kogumiskutses osalejaid, et pärast magistritöö valmimist annetan kogutud tekstid ja fotod Eesti Rahva Muuseumile, mis võimaldas neil teha teadliku otsuse, millist teavet, millises ulatuses ja kas üldse nad jagavad.

Andmete saatmist käsitlesin teadliku nõusoleku andmisena. Selline lähenemine tagas, et andmete kogumine toimus eetilisel, austades osalejate privaatsust, informeeritust ja kultuurilist konteksti. Enne analüüsimist eraldas inimesi tekstid ja fotod kontaktidest ja tähistasin vastajad koodidega (JPN01 jne). Käesolevas magistritöös viitan materjalile koodiga.

2.4. Valim

25 vastajast koosnev valim kujunes minu kontaktvõrgustiku ja kultuurilist ligipääsu põhjal ega kajasta parandajate osakaalu Jaapani elanikkonnas kui sellises, vaid ainult minu tutvusringkonnas.

- 4 inimest vanuses 20–25 (noored täiskasvanud, kes õpivad või otsivad tööd),
- 11 inimest vanuses 26–65 (tööealine elanikkond, sh koduperenaised)
- 10 inimest üle 65 aasta (pensioniealised)

Kuna noori oli vaid 4 ning aktiivse tööhõive ealiste vastajate hulgas oli vaid 4 alla 60 aasta vanust parandajat, on vanuseline mediaan ~62,5 aastat. Sarnaselt vanuselisele jaotusele on ka kujunenud sooline koosseis: 25 vastajast olid 22 naist ja 3 meest.

Käesoleva uurimuse eesmärk ei ole esitada parandajate statistiliselt esinduslikku ülevaadet Jaapanis, vaid mõista, kuidas üksikisikud põhjendavad parandamisotsust ning millistele kultuurilistele alustekstidele nad seejuures toetuvad. Sellest lähtuvalt on sobiv just selline valim, mis koosneb inimestest, kellel oli hiljutine isiklik kokkupuude parandamisega ja kes olid valmis oma otsust reflekteerima. Üksikparandajate lood võimaldavad avada tähendusloome mehhanisme, mis ei pruugi olla nähtavad organiseeritud parandamiskeskondades, kus rühmanormid ja kollektiivsed väärtused võivad individuaalseid motiive varjutada. Seetõttu toetab valim hästi uurimisküsimust, mis keskendub parandamise tähenduslikkusele.

2.5. Andmestik

Andmestik koosneb 25 jaapanlase vastustest küsimusele „Miks oli oluline see ära parandada?“ (kogumiskutse on ära toodud lisas 1). Iga vastus koosneb lühinarratiivist ja vähemalt ühest fotost. Originaaltekstid, millest üks on ingliskeelne ja ülejäänud jaapanikeelsed, tõlkisin eesti keelde. Lisas 2 on ära toodud kogu andmestik – fotod ja lühinarratiivid eestikeelses tõlkes koos joonealuse originaaltekstiga. Vastused on nummerdatud saabumise järjekorras ning numbri ette on lisatud kogumisriigi rahvusvaheline tähis JPN (nt JPN01).

Lühinarratiivid on kuni 300-sõnalised, autobiograafilised ja argielulised. Igas lühinarratiivis kirjeldatakse vähemalt üht parandamisepisoodi, 2 vastajat kirjeldavad 3 objekti ning 3 vastajat 2 objekti parandamist. Kokku kirjeldatakse 32 parandamisjuhtumit. Kuna ma ei võrdle mingit kindlat tüüpi objekti (parandamise) spetsiifilisi aspekte, siis oli igaühel võimalik valida, missugusest parandamisobjektist ta räägib ja kuidas. Kajastamist leiab 1) kehakatete, 2) (muude) isiklike esemete ning 3) kodutarvikute parandamine (vt tabel 3). Äärmusteks on lugu küünedisaini korrastamisest ning lugu maja renoveerimisest.

Tabel 3. Parandamisobjektid

KEHAKATTED (13)	ISIKLIKUD ESEMED (8)	KODUTARVIKUD (12)
JPN01 küünedisain JPN03 kleit JPN03 seelikud JPN04 tähtpäeva kimono JPN09 abikaasa müts JPN10 kardigan JPN11 sokid JPN13 tossud JPN15 püksid emale JPN16 jalanõud JPN17 sokid JPN21 püksid matustele JPN24 mantel	JPN06 pehme mänguasi JPN07 mängutoos JPN17 tütre kott JPN18 mobiiltelefon JPN20 kandekott JPN23 seljakott JPN24 kandekott reisilt JPN25 käekell	JPN02 pann JPN05 nagi JPN05 pesukuivatuspuu JPN05 mikrolaineahi JPN08 traditsiooniline vaheuks JPN12 seinakellade kollektsioon JPN14 toolid JPN14 tekikott JPN19 kardinad JPN22 hoone JPN23 kummut JPN24 tass

Andmestiku visuaalne pool koosneb 61 digitaalsest värvifotost. Enamasti on parandajad teinud fotod ise ja spetsiaalselt mulle kui uurijale esitamiseks. Vaid kahe parandamisepisoodi juures olevatel fotodel on inimesed. Nende kahe episoodi fotodest on aru saada, et kõik need tehti uurimiskutsele eelnevalt ning muudel põhjustel, kuid leidsid nüüd kasutust uuringu visuaalse materjalina, et edasi anda uuringus osalejale olulisi tähendusi. Üks tundub olevat *selfie*, teised fotod, kus on inimesi, on teinud kaadri taha jääv tundmatu.

Fotod on (tõenäoliselt mõne erandiga) tehtud mobiiltelefoniga. Üldmulje järgi on pigem mõeldud foto sisule kui fototehniliste võimaluste kasutamisele. Fotodel on kujutatud parandamisobjekte täielikult või fokuseeritud parandamispiirkonnale. Kahel juhul on fotod esitatud kollaažina, st määrati fotode omavahelised suhted. Ülejäänud juhtudel ei ole fotode järjestus kuidagi määratud. 13 parandamist kajastati 1 fotol, 14 parandamist 2 fotol, 3 parandamist 3 fotol, üks 4 fotol ja üks 7 fotol.

Materjal on mitmekesine, kuid moodustab ühtse korpuse: kõik jutustused keskenduvad parandamise tähenduslikkusele ja selle põhjendamisele. Tekstide ja fotode kooslus võimaldab uurida nii materiaalseid kui ka kultuurilisi tähendusloome kihte.

2.6. Keelebarjäär ja tõlkimine

Enamik jaapanlasi ei mõista inglise keelt. Ka on minu jaapani keele oskus piiratud, mistõttu kogusin andmeid peamiselt kirjalikult. Ühest küljest andis see vastajatele võimaluse oma mõtted täpsemalt läbi mõelda, teisest küljest sain mina võimaluse rahulikult tekstidesse süüvida, ükskõik kui kaua nende tõlkimine ja nüansside täpsustamine aega võttis. Suuremateks väljakutseteks olid kirjasüsteemi (*kanji* + *hiragana* + *katakana*) keerukus ja viisakustasandite rohkus jaapani keeles. Viimane muutis lisaküsimuste ja tänumeilide saatmise aega nõudvaks.

Nii eesti-jaapani kui ka jaapani-eesti suunal tõlkimiseks kasutasin masintõlkevahendeid (CoPilot¹¹, Google Translate). Kogumiskutse ja flaieri (lisa 1) sõnastuse palusin üle vaadata Kansai Gaidai ülikooli jaapani keele õpetajal Kyoko Tokashikil. Muude tekstide kontrolliks ja toimetamiseks võrdlesin eri vahenditega tehtud tõlkeid. Lühinarratiivide tõlkeid eesti keelde kontrollisin, kasutades vaheetapina *romaji*'d. Samuti toimetasin eestikeelseid tõlkeid keeleliselt.

Andmete tõlgendamist toetasid Tartu Ülikoolis (jaapani kultuur ja ühiskond, jaapani ajalugu) ning Jaapanis Kansai Gaidai ülikoolis läbitud kursused (kultuuridevaheline kommunikatsioon, jaapani religioon ja ühiskond, jaapani kirjanduse näited erinevatest ajastutest, jaapani teater, Jaapani jäädvustamine: film ja fotograafia kui kultuuri kirjeldus, Jaapani kurtide kogukonnad ja sotsiolingvistika, tegutsemine säästva arengu nimel), mis andsid taustateadmisi kultuuriliste viidete ja väärtusraamistike mõistmiseks.

2.7. Analüüsimeetodid

Käesolevas töös lähtun Rein Raua (2018) kultuuriteooriast, mis pakub analüütilise raamistiku kultuuriliste tekstide ja praktikate tõlgendamiseks. Raua tekstikeskne ja praktikakeskne mudel toimivad siinses töös analüütiliste kategooriatena, mille abil struktureerin lühinarratiivides

¹¹ Nii tõlkimisel kui ka muudes tegevustes CoPiloti rakenduse kasutamisel lähtusin TÜ suunisest tehisintellekti kasutamiseks õppetöös (2025).

esinevaid tähendusloome elemente. Seega ei ole Raud meetod kitsas metodoloogilises mõttes, vaid teoreetiline raamistik, mille põhjal konstrueerin oma analüütilise lähenemise, mis tugineb temaatilisele analüüsile ja teooriapõhisele temaatilisele analüüsile, nagu Catherine Kohler Riessman (2008) neid kirjeldab.

Raua (2018) teoreetilisest raamistikust lähtuvalt käsitlen jaapani parandajate lühinarratiive (tekste ja fotosid) tulemtekstidena, mis tõlgendavad parandamist kui alusteksti. Lühinarratiivides väljendavad parandajad oma tegevuse tähenduslikkust ning suhestavad selle laiemate kultuuriliste alustekstidega. Lisaks ilmneb lühinarratiivides infot parandamispraktika kohta, mis on seda tähenduslikum, et kogumiskutse ei eeldanud taolise teabe esitamist. Praktikakeskse mudeli aspektipaaride kasutamine võimaldab kaardistada kõnealuse – nii eksplitsiitselt sõnastatud kui ka implitsiitselt ilmneva – info. Fotode visuaalanalüüs aitab esile tuua eksplitsiitselt sõnastamata tähendusi, kultuurilist eeldust, et parandamise olemus on kõikidele inimestele arusaadav.

2.7.1. Tähenduslike viidete ja tekstilisuste kaardistamine

Andmete analüüs Raua (2018) tekstikeskse mudeli järgi aitas tuvastada, millistele kultuurilistele alustekstidele parandajad oma tegevuse põhjendamisel toetuvad. Analüüsiüksuseks oli tähenduslik viide. Viidetena käsitlesin nii otseselt väljendatud mõtteid (nt fraasi *mottainai* 'ära raiska', religioosseid või ajaloolisi mõisteid jms) kui ka kaudsemalt väljenduvaid hoiakuid (austus asjade kui selliste vastu, esemete ainulisus, säästlikkuse eetos jms). Need viited korjasin tekstidest välja ja rühmitasin temaatilisteks alustekstide kogumiteks, kaardistades nii parandajate tekstilist tähendusruumi. Nii oli võimalik fikseerida suuremad tekstilisused, mis määravad, milliste normide järgi ja kuidas teksti – parandamist – Jaapanis tõlgendatakse.

2.7.2. Praktikakesksete aspektide kaardistamine

Teise analüüsisuuna aluseks on Raua praktikakeskne mudel, mis võimaldab mõtestada parandamist kui kultuuripraktikat. Selle mudeli nelja aspektipaari kasutasin analüütiliste kategooriatena, mille abil kaardistasin lühinarratiivides esile kerkivaid praktikapõhiseid tähendusi. Lugesin lühinarratiive korduvalt ja korjasin neist välja info mudeli kõikide aspektide kohta 1) staatus–kandjad, 2) materjalid–reeglid, 3) levitamine–edasiandmine ja 4) eesmärgid–funktsioonid. Andmetest üldistasin parandamispraktika kirjelduse.

2.7.3. Visuaalanalüüs: fotode kui tulemtekstide tõlgendamine

Visuaalse materjali tõlgendamisel lähtusin arusaamast, et inimesed ei väljenda tähendusi ainult sõnade, vaid ka visuaalsete vahendite kaudu, ning et visuaalset materjali saab tulemuslikult kasutada tähenduste mõistmiseks, kusjuures täpne visuaalse materjali kasutus sõltub alati konkreetsest uurimusest (vt nt Riessman, 2008: 141–182).

2.7.2. Praktikakesksete aspektide kaardistamine

Teise analüüsisuuna aluseks on Raua praktikakeskne mudel, mis võimaldab mõtestada parandamist kui kultuuripraktikat. Selle mudeli nelja aspektipaari kasutasin analüütiliste kategooriatena, mille abil kaardistasin lühinarratiivides esile kerkivaid praktikapõhiseid tähendusi. Lugesin lühinarratiive korduvalt ja korjasin neist välja info mudeli kõikide aspektide kohta 1) staatus–kandjad, 2) materjalid–reeglid, 3) levitamine–edasiandmine ja 4) eesmärgid–funktsioonid. Andmetest üldistasin parandamispraktika kirjelduse.

2.7.3. Visuaalanalüüs: fotode kui tulemttekstide tõlgendamine

Visuaalse materjali tõlgendamisel lähtusin arusaamast, et inimesed ei väljenda tähendusi ainult sõnade, vaid ka visuaalsete vahendite kaudu, ning et visuaalset materjali saab tulemuslikult kasutada tähenduste mõistmiseks, kusjuures täpne visuaalse materjali kasutus sõltub alati konkreetsest uurimusest (vt nt Riessman, 2008: 141–182).

Käesoleva minikorpuse fotod moodustavad andmestiku lahutamatu osa, mis annab edasi parandamise kui alusteksti tõlgendust, aktiveerides samal ajal ka mittesõnalisi kultuurilisi eeldusi parandamise mõtestamisel. Kuigi visuaalanalüüs polnud peamine analüüsi meetod, avas tekstide ja fotode koosluse vaatlemine huvitavaid tähendustahke. Visuaalanalüüsi tehes analüüsisin, kas episoodi foto(seeria) kajastab parandamisprotsessi, tulemust või ainult objekti.

Nagi. Fotod: JPN05

Niisiis rakendasin andmestiku analüüsil kolme lähenemist – tähenduslike viidete analüüsi, praktikakesksete aspektide kaardistamist ja fotode visuaalset tõlgendust. Kuigi minu kui kultuurilise teise positsioon seadis paratamatult piiranguid sellele, milliseid tähendusnüansse oli võimalik tabada, võimaldas selline kombineeritud lähenemine seostada individuaalsed jutustused laiemate kultuuriliste tähendusloome mehhanismidega ning käsitleda parandamist Jaapanis mitmekihilise kultuurinähtusena.

3. PARANDAMISE TEKSTILISEST KESKKONNAST

Kõigepealt analüüsin parandamist Jaapanis Raua (2018) tekstikeskse mudeli abil, mille järgi tugineb kultuurinähtuste tõlgendamine operatiivmõlus ringlevatele alustekstidele. Mudeli järgi on ka parandamine ise kultuuritekst, mis ühelt poolt toetub alustekstidele neid tõlgendades ja kinnistades ning teiselt poolt funktsioneerib alustekstina, tootes tulemtekste. Parandamist kui alusteksti tõlgendavatest pakkumustest võivad kultuuriliste institutsioonide toel kujuneda tulemtekstid, mis pääsevad ringlema väiksema või suurema kogukonna tähendusruumi. 25 jaapanlase jaoks, kes esitasid oma parandamiskogemuse tõlgendused mulle kui uurijale, olin mina institutsionaalne pääsupunkt ühe teise kultuuri magistr töö tasemel tähendusruumi. Kuigi minu magistr töö jaoks on nende lühinarratiivid alustekstid, mis taotleavad parandamiskogemuse adekvaatset edasiandmist vähemalt ühe isiku seisukohast, käsitlen neid eeskätt parandamise tulemtekstidena, mis toetuvad teistele kultuurilistele alustekstidele.

Alljärgnevalt vaatlengi alustekste, millele lühinarratiivides viidatakse. Lisamaterjalina kasutasin teadlikult ka mitteakadeemilisi allikaid, eeldades, et neis peegeldub just praegu eraisikute seas ringlevaid tähendusi rohkem.

3.1. Mottainai-hoiak kui tekstilisus

Parandamise vaatlemiseks läbi tekstikeskse mudeli prisma korjasin ma lühinarratiividest kokku viited alustekstidele, millele minikorpuse parandajad toetusid parandamise tähenduslikkuse selgitamisel. Joonistus välja suurem Mottainai-tekstilisus, mis on Jaapani kultuuri spetsiifiline nähtus ning juurdub aastasadu ja isegi aastatuhandeid vanades mõtteviisides.

Enamikus lühinarratiivides oli otsesemalt või kaudsemalt välja toodud Mottainai-hoiak või -kultuur, mida tutvustan alljärgnevalt. Selle alla arvan nii lood, kus kasutati seda konkreetset fraasi *mottainai* 'ära raiska!' (kuuel juhul), viidati nobelist Wangari Maathai algatatud Mottainai-nimelisele liikumisele (JPN13), toodi välja kaks *mottainai*-hoiakut toetavat mõttetera – üks budistlik ja teine šintoistlik (JPN11) –, kui ka lood, milles kommenteeriti tänapäevast ja varasemat parandamiskultuuri vastandavalt (kolmel juhul). *Mottainai*-kultuuri esindajatena käsitlen ka lugusid, milles väljendatakse soovi või vajadust väärtustada kas konkreetseid objekte (üheksal juhul) või asju kui selliseid (seitsmel juhul) või osutatakse, et parandamine pakub rõõmu või rahulolu või võimaldab objekte lihtsalt edasi kasutada (üheksal juhul). Mitmes loos väljendati *Mottainai*-hoiakut mitmel erineval moel ja vaid viies loos ei väljendunud see hoiak.

3.1.1. Fraasi *mottainai* tähendusest

Mottainai on mõiste, mis väljendab kahetsust raiskamise pärast ning ressursside väärtustamist. See on ühtlasi filosoofiline ja vaimne põhimõte, mis peegeldab laiemalt Jaapani kultuurilisi väärtusi. Veebilehel tofugu.com – jaapani keele ja kultuuri õppimise platvormil – selgitab sisulooja Kanae Nakamine (2021), et fraasi *mottainai* (勿体無い või もったいない)¹² kasutatakse kahetsuse, süütunde või kurbuse väljendamiseks olukorras, kus midagi läheb raisku, saavutamata oma täielikku potentsiaali. Fraasi teine osa – *nai* (無い) – on eitav marker, mis osutab sellele, et esimene osa – *mottai* (勿体), tähendusega „asjade olemus“ või „midagi aukartustäratavat“ – on puudu. (Nakamine, 2021)

Nakamine (2021) ja veebileht Japan Living Guide (2024) märgivad, et jaapanlased ütlevad: „*Mottainai*,“ kui tahavad väljendada:

- 1) kahetsust füüsiliste asjade raiskamise pärast, näiteks toidu raisku laskmise; kasutuskõlblike riiete või mööbli äraviskamise; elektri liigse tarbimise; esemete ebasobiva kasutamise vms pärast;
- 2) kahetsust mittefüüsiliste asjade raiskamise pärast, näiteks võimaluste kasutamata jätmise, ande või võimete realiseerimata jätmise, oma aja raiskamise jms pärast;
- 3) tagasihoidlikkust, väljendades näiteks kiituse vastuvõtmisel, kingituse saamisel või suhetest rääkides, et saaja ei ole piisavalt hea selle tunnustuse, kingituse või suhte jaoks. (Nakamine, 2021; Japan Living Guide, 2024)

Minikorpuse tekstides kasutatakse fraasi *mottainai* (näidetes alla kriipsutatud) just esimeses tähenduses, näiteks: „*Kuna veel kasutuskõlblike asjade äraviskamine oleks raiskamine, parandasin panni ära, keerates lahtitulnud kruvi uuesti kinni.*” (JPN02); „*/.../ otsustasin ise need kasutusele võtta, sest äraviskamine oleks raiskamine.*” (JPN15), „*/.../ uue paari ostmine [olnuks] raiskamine, seega ostsin kingavärvi ja tegin nad korda.*” (JPN16), „*Seega – oleks kahju raisata, sest seda saab veel kasutada.*” (JPN20).

Esimene tähendusaspekt – 1) kahetsus füüsiliste asjade raiskamise pärast – köitis ka Nobeli rahupreemia laureaadi ja Keenia keskkonnaaktivisti Wangari Muta Maathai tähelepanu, kuna see väljend hõlmab keskkonnahoiu eri tahke, mida väljendatakse ingliskeelsete sõnade *Reduce*, *Reuse*, *Recycle* ja *Respect*¹³ algustähtede nelja R-i kaudu. (Nakamine, 2021) Neljas R – *Respect* –

¹² Veebiotsingute põhjal üldistades kasutatakse fraasi kirjutamiseks *kanji*'sid (勿体無い), *hiragana*'t (もったいない), harvem ka *katakana*'t (モッタイナイ). Viimasel ajal kasutatakse tihti ka *romaji*'d, seda nii läbivalt väiketähest variandina (*mottainai*) kui ka esisuurtähega (*Mottainai*). Üldmulje järgi tähistatakse esisuurtähega *romaji*-üleskirjutust sageli ühiskondliku keskkonnasäästliku liikumise märkimiseks.

¹³ “**TARBI** VÄHEM, **KASUTA** KORDUVALT, **HOIA** **RINGLUSES** – AUSTA **RESSURSSE**” (uuri ja vabastõlkes)

on nüanss, mis on omane jaapani *mottainai* mõistele ning eristab seda näiteks ingliskeelsest väljendist *What a waste!*. Maathai, ajaleht Mainichi ja Itochu korporatsiooni koostöös käivitati 2005. aastal Mottainai kampaania, et levitada keskkonnateadlikkust ja vähendada jäätmeteket Jaapanis. Tänu Maathai ja Jaapani aktivistide tegevusele on fraas *mottainai* kujunenud keskkonnahoiu universaalseks märksõnaks. (Hoy, kuupäev puudub)

Sellele kampaaniale, või pigem juba ühiskondlikule liikumisele, arvestades selle laiaulatuslikkust ja kestust, viitab ka JPN13 oma tekstis: “*Olen taas mõistnud, et see on midagi imelist ja haakub ka Nobeli preemia laureaadi Wangari Maathai Mottainai-vaimuga — mõttega, et asju ei tohi raisata.*” Kui igapäevaselt fraasi kasutavad inimesed, kasutasid selle üleskirjutamiseks *hiragana*’t (もったいない), siis liikumisest rääkides kasutab JPN13 ladina tähti ehk *romaji*’d (Mottainai), mis viitab fraasi ja liikumise rahvusvahelisele levikule. Eeldada võib, et üleriigiline ja -ilmne Mottainai-liikumine kui tulemttekst on aidanud kaasa fraasi kui alusteksti püsimisele ka igapäeva kasutuses, s.o kultuuri operatiivmälus.

3.1.2. Edo periood kui *mottainai*-tekstilisuse segment

Mottainai-kultuuril on kattuvusi mitmete teiste tekstilisustega, mis on minikorpuse mõnele parandajale tähendusloome oluliseks alustekstiks. Kõigepealt tuleb lühidalt juttu Edo ajastust.

Mottainai-vaimsusest räägib JPN23 nii: “*Edo ajastul oli Jaapan täielikult ringmajanduse (リサイクル => recycle) ühiskond – ma ei küüni küll nii kaugele, kuid arvan, et minuski on mitteraiskamise (もったいない) ehk asjade väärtustamise vaim.*” Newcastle’i ülikooli Jaapani uuringute õppejõu Graham Squires’i järgi oli viidatud perioodil (1603–1868) Jaapani suhtlus välismaailmaga piiratud. Pärast pikka kodusõja perioodi saabunud rahu pani aluse elanikkonna hüppelisele kasvule, linnastumisele ning sisemaise majanduse arengule. (Squires, 2022) Oxfordi Ülikooli inimarengu ja heaolu keskuse vanemteadur Roman Krznaric nimetab Edo ühiskonna majandust ringmajanduseks, kus peaaegu kõike parandati, kohandati, kasutati korduvalt ja töödeldi ümber. Krznaric toob BBC-i kultuurirubriigis ilmunud artiklis selle kohta värvikaid näiteid. Juukseid koguti parukate valmistamiseks, inimeste väljaheiteid kasutati põllumajanduses väetisena, puitu ja metalli parandati või töödeldi ümber uute esemete loomiseks, riideid kohendati ja taaskasutati seni, kuni need koosnesidki ainult mitmekihiliselt lappidest (*boro*), ning paberit taaskasutati korduvalt. Seda süsteemi toetas spetsialiseerunud ametite võrgustik (näiteks paberi- ja riidejääkide kogujad, keraamika- ja metalliparandajad ning väljaheidete kokkuostjad), mis kogus, parandas ja ümbertöötles materjale, tagades, et peaaegu miski ei muutunud prügiks. Krznaric pakub välja idee Edo 2.0, mis seisneb Edo perioodi eeskujul jäätmevaba ringmajanduse

kehtestamises ning ületarbimise vähendamises, et püsida planeedi ökoloogilistes piirides. (Krznaric, 2024)

Siinkohal tekib selge paralleel Weberi ja Krebsi (2021) infrastruktuuripõhise ja ajajärgulise lähenemisega. Edo perioodi ringmajandus sai toimida vaid sellepärast, et Jaapanis kujunes välja infrastruktuur, mis seda võimaldas. See infrastruktuur aga seostub otseselt sotsiaalse ebavõrdsusega Edo perioodil. Britannica (2026) sedastab, et sel ajal eraldati ametlikult muust ühiskonnast musta töö tegijad – vaesunud jaapanlased, keda juba varem ortodoksse šintoismi ja budismi puhtuseparadigma järgi rāpaseks peeti. *Burakumin*¹⁴ elas eraldi kogukondades ja nende liikumine oli piiratud, näiteks pidid nad vältima teisi majapidamisi, kandma eririietust ja -soenguid ning kummardama maani kõrgemast seisusest inimeste ees¹⁵. (Burakumin, 2026) Nii et Krznarici väljapakutud (2024) Edo 2.0 idee kaasaegse jätkusuutlikkuse mudelina rakendamise korral tuleb teadlikult tegeleda ka Jacksoni (2014) välja toodud ebavõrdsusega, mis juba praegu iseloomustab globaalse lõuna ja põhja suhteid. Ringmajanduse ja kestlikkuse tekstilisused on ilmselgelt seotud võimu ja poliitika tekstilisustega.

Igapäevaste praktikate ja hoiakute juurde tulles võib Edo perioodi Jaapanis seostada lõpuni kasutamise mõtteviisiga. Seda ilmestab ka ligi 70-aastase JPN14 meenutus lapsepõlveajast, kui säästlikkus ja esemete maksimaalne kasutamine olid enesestmõistetavad:

*“Lapsest saati õpetas vanaema mulle: „Midagi ei tohi raisku lasta.” Eriti puudutas see riideid: näiteks saab jaapani kimono suurust kergesti kohendada; kui see kulub, saab seda kasutada öösärgina; kui see veel kulub, siis beebi mähkmetena ning pärast seda kaltsuna. Kui keegi on juba millegi valmistegemisega nii palju vaeva näinud, ei tohi seda niisama lihtsalt ära visata.”*¹⁶ (JPN14)

Samuti selgitab Edo ringmajandust Hosei ülikooli Edo–Tokyo uuringute keskuse eriprofessor Yuko Tanaka kimono elukaare näitel Japan Times'i ajakirjanikule Arina Tsukadale, tuues välja, et kimono elu ei lõppenud äraviskamisega: täiesti kulunud kimonokangas, mida ei saanud enam kasutada isegi *futon*¹⁷ katte ega *furoshiki*¹⁸, põletati *kamado*-ahjus tuhaks, mis viidi siis

¹⁴ Termin 'külarahvas' võimaldab vältida halvustavaid termineid selle inimgrupi kohta, keda Britannica (*Burakumin*, 2026) andmetel elab tänapäeva Jaapanis vahemikus 1,000,000–3,000,000.

¹⁵ Kuigi nad "vabastati" 1871. aastal, tuli veel 100 aastat hiljem asutada eraldi organisatsioon selle klassi stigmatiseerimisega võitlemiseks. (Burakumin, 2026)

¹⁶ Sarnane lõpuni kasutamine oli levinud ka Eestis, nagu näitab Kristi Jõeeste (2012) Kihnu kordi elukaart tutvustades: piduseelikust saab argipäeva kehakate, aja möödudes saab seda kasutada kartulikuuhja kattena või kaltsuvaiba sees või tänapäeval saab kulumata kohti kasutada näiteks suveniirise väiketootte valmistamiseks.

¹⁷ *Futon* on paks vatimadrats, mida päeval hoitakse kapis ja öösel rullitakse põrandale lahti.

¹⁸ *Furoshiki* on korduvtarvituses rätik, mida kasutatakse asjade (ka kingituste) pakkimiseks ja kandmiseks.

spetsiaalsesse „tuhapoodi”, kus seda kasutati värvimisel või väetisena. Artikli kõrval oleva *kamado*-ahju illustratsiooni all on tekst: “*Veel 100 aastat tagasi oli igas majas kamado, nii et enamik väikest prügi, sealhulgas toidujäätmed, põletati.*” (Tsukada, 2022) Eeldan, et JPN14 vanaema kodus kasutati sellist ahju ning JPN14 seos nn Edo säästukultuuriga on täiesti otsene.

Põnev on seegi, et Yuko Tanaka arvab, et kui üle 70 aasta vana, emalt saadud kimono vöö kord narmendama hakkab, ei ole enam “/.../ spetsialiste, kellel oleks oskusi seda narmendamist parandada” (Tsukada, 2022). Kuid minikorpuses räägib 20-aastane JPN04, kuidas ta ema abiga parandas *furisode*’t – spetsiaalset traditsioonilist kimonot, mis on jaapanlannade esimene ametlik rõivas, kui nad täiskasvanuks (st 20-aastaseks) saavad. Missioonitunnet traditsioone edasi kanda õhkub JPN04 kirjapanekust:

“Fotol oleva kimono sain oma emalt ja ka tema kandis seda siis, kui sai 20-aastaseks. Samuti on paljud mu sugulased seda kandnud. Seda kimonot on meie peres põlvest põlve edasi antud ja kanda seda täiskasvanuks saamise puhul on osa peretraditsioonidest. Seetõttu on see juba väga vana ja vajab kohati parandamist. Kui ma seda pildistamise jaoks kandsin, hakkasid mõned niidid hargnema, nii et parandasin neid koos ema abiga. / Oma põlvkonnast kannan seda kimonot ainult mina, kuid kunagi tulevikus on ka minu lastel (juhul kui ma abiellun ja saan lapsed) võimalus seda kanda. Ma tahan selle oma pere järgmisele põlvkonnale edasi anda, nagu ema mulle andis. Loodan, et ka nemad saavad seda kanda samas kvaliteedis nagu mina ja edasi anda järgmisele põlvkonnale.”
(JPN04)

Selle põhjal võib järeldada, et pere tasandil võivad mitmed parandamisoskused põlvkonnalt põlvkonnale kanduda, ehkki ühiskonna tasandil on seda parandamisoskust teenusena pakkuv korraldus ja struktuur kadunud.

Kuigi Yuko Tanaka ei kasuta fraasi *mottainai*, siis Japan Times'i ajakirjanik Arina Tsukada (2022) toob selgelt välja seose *mottainai*-vaimu ja Edo perioodi vahel, nagu ka Krznaric (2024) varem tutvustatud artiklis tegi. Krznaric rõhutab veel sedagi, et Edo-noomia (*Edonomy* <= *economy*) ei tuginenud ainult Jaapani suletusest, varasematest keskkonnakahjustest ja kiirest linnastumisest tingitud ressursinappusele, vaid põhines ka *mottainai*-ideaalil – piisavuse põhimõttel, mis taunib raiskamist ja väärtustab parasjagu piisavat. (Krznaric, 2024) Piisavuse idee on seotud teise suurema *mottainai*-hoiaku tekstilisusega – parandamise religioosse taustaga –, millest tulebki juttu järgmises alapeatükis.

3.1.3. *Mottainai* šintoistlikust, budistlikust ja folkloorsest taustast

Piisavuse ja budismi tekstilisustel on kattuvusi. Lisaks on Jaapani kontekstis budismi ja šinto(ismi) tekstilisus sünkreetiliselt põimunud. Viimane on omakorda välja kasvanud rahvausust ja liidab ka folkloori religioossete tekstilisuste võrgustikku või pigem sünkreetilisse rägastikku, mida päriselt puhasteks osadeks lahti harutada ei saagi. Fraasil *mottainai* on pikk ajalugu ja mitmekesine religioosne taust.

47-aastane JPN11 kirjutab, et proovib parandada ja kasutada asju nii kaua kui võimalik, ja jätkab:

“Selleks on kaks põhjust. Esimene on seotud keskkonna, kokkuhoiu ja minimalismiga. Mulle meeldib budistlik mõteteer „Tea(n), et piisab”¹⁹ (足るを知る ~ taru o shiru). Tuletan endale pidevalt meelde, et mul on kõik, mida vajan. (JPN11)

Memphise ülikooli haridusteaduste kaasprofessor Kevin C. Taylor (2023), kes oma uurimistöös keskendub Jaapani filosoofiale, budismile ja keskkonnaeetikale, toob välja, et *mottainai* põhineb budistlikel kloostripraktikatel, mis väärtustavad säästlikkust. Budistlikud mungad on nirvaana poole püüeldes ikka viljelenud säästlikku eluviisi ja hoidunud raiskamisest juba budismi ajaloost alates (Taylor, 2023), nii et JPN11 nimetatud mõteteer annab hästi edasi budismi üht lähtekohta.

Aga Jaapanis on piisavuse ja *mottainai*-vaimu kandnud ka eraklus, mis on periooditi õukondlaste hulgas väga populaarne olnud. Heaks näiteks budistlikust individualismist on oma aja üks silmapaistvamaid Jaapani poete Kamo no Chōmei (1155–1216), kes minimaalse piisavuse põhimõtteid järgides loobus õukonnaelust, valis erakuelu ning pühendus budistlikele õpetustele ja kirjutamisele (*Kamo Chōmei*, kuupäev puudub). Oma kuulsaimas teoses "*Hōjōki*"²⁰ (1212) väljendab ta siis juba kui erakmunk Ren'in (Allik, 2003) veendumust, et elada tuleks askeetlikult: lihtsates tingimustes, omades vaid mõnda eset ja väärtustades olemasolevaid väheseid asju enam. (*An Account of My Hut*, 2011)

Nakamine (2021) järgi juurdub *mottainai* kui mitteraiskamise põhimõtte šintoistlikus animismis. Šintoistlikku mõteteera kasutab ka JPN11 oma parandamismotivatsiooni selgitamiseks:

“Teine põhjus on Jaapani šintoismi õpetus, mille kohaselt „kõikides asjades on eluvaim”²¹ sees“ (万物には命がある ~ banbutsu ni wa inochi ga aru). Usutakse, et eluvaim ei ole

¹⁹ Tõlkeks sobib ka 'tea(n), kui piisab'.

²⁰ Alari Allik on pealkirja eestikeelse tõlkena kasutanud „Ülestähendusi erakuonnist“ (Vikerkaar 1–2/2003). Inglise keeles on teos tuntud erinevate pealkirjade all, nt "An Account of My Hut" ja „The Ten Foot Square Hut“. (*An Account of My Hut*, 2011)

²¹ *Inochi* on mõnes kontekstis võrreldav eesti kõnekeelse väljendiga „toss“ tähenduses „hingus“ või „elujõud“, nagu lauses „Mehel on toss väljas“ (ÕS 2025: mees on surnud või üliväsinud).

mitte ainult elusolendites, vaid ka elututes asjades. Ka mina usun seda ja tunnen süüd, kui viskan midagi ära lihtsalt sellepärast, et see ei tööta päris korralikult.” (JPN11)

Kuulsin Kansai Gaidai ülikoolis jaapani religiooni loengus²², et šintoism kui austus looduses (puud, mäed, järved jne), objektides ja isegi esivanemates elavate pühade vaimude – *kami*’de – vastu on saanud alguse juba Jōmoni perioodil (14 000–300 eKr) (Reynolds, 2025). Küllastades mõnesid Jaapani loendamatutest šintoistlikest pühamutest nägin isegi, et šintoism on jätkuvalt populaarne. Šintoistliku maailmapildi kohalolu nüüdiskultuuris toob esile ka Nakamine (2021), viidates selle kajastumisele popkultuuris, näiteks üle maailma tuntud Studio Ghibli animatsioonis "Spirited Away"²³, kus on oma vaim isegi kodukanal, jõel ja rõikataime söödaval juurikal.

Siiski, esemed ei ole lugupidavat käitumist ilma võitluseta välja teeninud. Jaapani folkloori järgi omandavad majapidamisesemed eluvaimu või hinge alles saja-aastaseks saades. Jaapani 14. sajandi rullraamatus "*Tsukumogami-ki*" 'majapidamisriistavaimude kroonika' kirjutati staažikatest majapidamisriistadest, mis visati kevadpuhastuse käigus ära. Seetõttu muutusid nad *yokai*’deks²⁴ – omalaadseteks kurjadeks vaimudeks – ja hakkasid kogukonda hirmutama. Selle šintoistlike sugemetega loo lõpus rahustati *Tsukumogami* animeeritud budistlike palvehelmeste²⁵ abil. (Reynolds, 2025)

Taylori (2023) järgi on *Tsukumogami* olnud vahend *mottainai*-väärtuste õpetamiseks, eriti asjade sisemise väärtuse rõhutamiseks. Asjadel on väline väärtus – me kasutame neid millegi jaoks (näiteks vihmavari aitab vihma käes kuivaks jääda) –, kuid *mottainai* kohaselt on asjadel ka sisemine väärtus, st asjad iseenesest väärivad austust. (Taylor, 2023) Ilmselt seda peab JPN23 silmas, kui ütleb, et temaski on „Mottainai- ehk asjade hoidmise vaim”. Asjade kui selliste oluliseks pidamisest²⁶ räägivad ka JPN02: "*Kui vähegi võimalik, püüan kasutuskõlblikud või endale olulised asjad ära parandada ja neid edasi kasutada.*"; JPN10 iseloomustab oma ema, kelle märguandel ta kampsuni ära parandas: "*Võtsin seda kui sõnumit emalt, kellele on asjade hoidmine alati tähtis olnud.*" ning JPN23 lubab: "*Edaspidigi tahan oma asju hoida ja kasutada*

²² Loengukursus "Japanese Religion and Society", mida luges Adam W. Reynolds, toimus 2025. aasta kevadsemestril.

²³ Eesti keeles "Vaimudest viidud"

²⁴ Rahvausu järgi võivad majapidamisriistades elavad *kami*’d ehk *Tsukumogami*’d muutuda kurjadeks *yokai*’deks, kui nendega lugupidamatult käituda. Michael Dylan Fosteri teose "The Book of Yokai: Mysterious Creatures of Japanese Folklore" järgi on *yokai*’d hirmutavad, armsad või isegi koomilised olendid, kes tegutsevad teadmise piirialadel ning kehastavad inimeste ettekujutusi seletamatutest nähtustest. Foster rõhutab *yokai* liminaalsust. Nad eksisteerivad fakti ja fiktsiooni, usu ja kahtluse vahel. Yokai elab seal, kus keel lõpeb – seda saab keeles väljendada vaid metafoori kaudu. (Foster, 2015)

²⁵ Jaapanis elades täheldasin, et šintoism ja budism on Jaapanis üksteisega nii põimunud, et tihti asuvad pühapaigad kõrvuti, ning käies ühes, astuvad jaapanlased ka teisest läbi.

²⁶ Ma ei ole siin ülevaates eristanud 大切 (*taisetsu*) ja 大事 (*daiji*), mida mõlemat võib tõlkida *oluliseks* või *tähtsaks* ning [asja(de)] *hoidmiseks*. Näidetes nende tüvede tõlkevaste alla joonitud.

kausa.” Ka JPN16 arvab: “/.../ seni kuni neid [kingi] saab kasutada, võiksin neid parandada ja hoolega hoides edasi kanda. JPN13 ütleb koguni: “*Minu arvates ongi kõige olulisem parandamise juures asjade väärtustamine.*” Taylor (2023) räägib ka uskumusest, et raisatud või hooletusse jäetud asjad võivad endist omanikku kummitama tulla. Ta seob sellise hoiatusloogika arusaamaga, et igal teol on tagajärg ja et lugupidamatu suhtumine asjadesse pöördub lõpuks inimese enda vastu.

Nagu varem mainitud (Hoy, kuupäev puudub), on *mottainai* juures väga oluline osa neljas R – austus. Asjad, mida me sööme, ja asjad, mida me kasutame – meie igapäevaelu osad – väärivad austust. Asjade eest hoolitsemine ja nende parandamine on viis austust üles näidata. Kui eset ei ole võimalik parandada ega muul viisil kasutada, on Jaapanis tavaks öelda *otsukaresama* 'aitäh sinu töö eest'. Näiteks *Hari Kuyo* 'nõelte mälestusteenistus' on iga-aastane festival, kus inimesed saadavad pensionile oma vanad ja katki läinud nõelad, asetades need pehmesse tofusse või *konnyaku*'sse²⁷. (Hoy, kuupäev puudub) See 400 aasta vanune kimonomeistrite rituaal näib küll tänapäeval hääbuvat, kuid siiski leidub neid, kes tänavad oma nõelu teenete eest, jättes nendega hüvasti lugupidaval viisil. (Gendrau, 2016)

Need budistlikud, šintoistlikud ja folkloorsed praktikad moodustavad tekstilisuse – kultuurilise tähendusvälja. Budistlik piisavuse õpetus, šinto(ist)lik animism ja *tsukumogami*-loo hoiatuslik loogika pakuvad inimestele viise, kuidas asjadega suhestuda: neid hoida, parandada, austada ja mitte raisata. Asjad ei ole siin passiivsed objektid, vaid aktiivsed osalised, tingides endaga käitumise viise. Esemete väärtus kasvab kasutuse ja hooli(tse)mise kaudu. Just sellisel kultuurilisel tekstiväljal omandab *mottainai* oma tähenduse mitte ainult säästlikkuse põhimõttena, vaid eetilise suhtumisena asjadesse. Ehkki see tekstilisus on kujunenud pikaajalise religioosse ja rahvapärimusliku praktika kaudu, on see kultuuriliste tähenduste individuaalse internaliseerimise protsessi tulemusel Jaapani ühiskonnas järjepidevalt kohal.

3.1.4. *Mottainai* ja tarbimisajastu

Tanaka (2023) järgi on *Mottainai*-hoiakul olnud aegade jooksul paremaid ja halvemaid aegu. Kiire moderniseerimise ja industrialiseerimise perioodidel on see seisnud silmitsi tõsiste väljakutsetega, kuid on suutnud need vastuolud seni ületada. Raua (2018) järgi võibki traditsioonilise Ida-Aasia kultuuripraktikate arengulugu vaadelda kolmefaasilise mudeli abil. Praktika kolme faasi – 1) vana, 2) keskmine ja 3) nüüdisaegne – seob metareegel, mille järgi keskmine faas (2) tähistab vana taseme (1) allakäiku, mistõttu nüüdisaegse faasi (3) ülesandeks on

²⁷ *tofu* on sojamaas, *konnyaku* spetsiifiline tarretis

uues vormis tagasipöördumine hea vana (1) juurde. (Raud, 2018) Selle järgi tähendaks säästlikkuse taandumine tänasest ühiskonnast, et peagi hakatakse seda jälle tähtsustama.

Tänapäeval on *mottainai*-hoiakul masstootmise ja tarbimisajastu surve all eriti keeruline, nagu tuleb välja minikorpuse andmetest. 66-aastane JPN05 on mures kogu inimkonna tuleviku pärast:

"Jaapan on läbi aegade olnud maa, kus inimesed on asju oluliseks pidanud, kuid viimasel ajal ei ole see enam nii. Sellest on kahju. Lisaks on elektriseadmed ja autod muutunud nii keeruliseks, et enamasti ei ole neid võimalik ise parandada. Võib ju öelda, et nii on mugav, kuid kui inimene ei kasuta tööriistu ega oma käsi, võib see viia inimkonna taandarenguni." (JPN05)

Tõepoolest, kogumiskutsele sain enamasti vastuseks, et kui midagi katki läheb, ostetakse lihtsalt uus, mis toetab Nakamine (2021) pakkumust, et ressurside rohkus võib olla tuimestanud jaapanlaste *mottainai*-tunnetust. Välitöökogemus näitab sama mustrit. Ühekordsed kindad, pudelivesi ja liigne pakendamine osutavad, et igapäevased mugavus- ja hügieeninormid kaaluvad sageli üles ressursisäästu.

Tegelikult ei ole suhtumine tarbimisse üheselt negatiivne. JPN14 toob välja ajajärgude erinevuse:

"Samas ei pruugi see mõtteviis tänapäeva eluga täielikult sobida. Tänapäeval ei kasutata enam riidest mähkmeid ja kodud on nii väikesed, et vanade riiete hoidmiseks pole ka ruumi." (JPN14)

Nüüdisaegne faas püüab *mottainai*'d alustekstina rohkem esile tõsta. *Mottainai*-liikumise kaudu, mis tõlgendab väljendit nelja R-i (*Reduce, Reuse, Recycle, Respect*) kaudu. Hoy (kuupäev puudub) järgi rõhutab kampaania nii raiskamise vältimist kui ka *mottainai* filosoofilist mõõdet, sidudes selle laiemate kultuuriliste väärtustega. Taaskasutatud materjalidest *furoshiki*'d ja muud algatused (Hoy, kuupäev puudub) toimivad sümbolsete viisidena taastada vana faasi põhimõtteid *uues*, tarbimisühiskonda sobituvas vormis.

Ühiskonnanan panustab Jaapan hooldusesse ja parandamisse (näiteks rongiliikluse või müügiautomaatide laitmatu toimimine), jäätmekäitluse korraldamisse jms palju. Inimesed kasutavad *mottainai*'d endiselt füüsiliste ja mittefüüsiliste asjade raiskamise kahetsuse väljendamiseks või tagasihoidlikkuse näitamiseks, öeldes, et keegi või miski on teatud inimese jaoks *liiga hea*. Kuid fraasi religioosse tausta peale mõeldakse harva. *Kanji*-õpikus tutvustatud küsitluse järgi ei pea 70% jaapanlastest end religioosseks. (Banno et al., 2009) Enamik jaapanlasi

käsitleb pühamute ja templete külastamist või rahvakultuuri festivalidel osalemist kultuurilise traditsioonina ega tunne, et need tegevused oleksid religioossed.

Kuigi lühinarratiivid ja välitöö osutavad, et üksikisiku tasandil on parandamist vähem kui varem, ei tähenda see parandamise kui kultuurilise teksti kadumist. Raua mudeli mõttes kuulub parandamine nii *mottainai* alusteksti kui ka nüüdisaegse tarbimiskultuuri tekstilisusse, kuid eri tasanditel. Individuaalses igapäevaelus on parandamise tekst vähenenud – seda asendavad mugavus, tehnoloogiline keerukus ja ühekordsed lahendused. Samal ajal on ühiskondlikul tasandil hooldus ja parandamine muutunud varasemast ulatuslikumaks: rongiliikluse laitmatu toimimine, müügiautomaatide pidev hooldus, jäätmekäitluse keerukas infrastruktuur ja taristu regulaarne uuendamine on kõik praktikad, mis taastoodavad parandamist kui teksti, kuid viisil, mida inimesed ise sageli ei teadvusta. Seega ei ole parandamine kadunud, vaid on nihkunud üksikisiku tasandilt kollektiivse ja institutsionaalse tasandi poole (vt eest Weberi & Krebsi (2021) tutvustust), kus see toimib pigem vaikiva kultuuripraktikana kui nähtava moraalse kohustusena.

Niisiis kujutab tarbimisajastu endast pingevälja, kus *mottainai* kui alustekst püsib keeles ja väärtusena, kuid selle praktiline rakendamine on katkendlik ja kontekstist sõltuv.

3.1.5. Esemete ainulisusest *mottainai*-tekstilisuse kontekstis

Nagu ka minikorpuse lugudest välja tuleb, on Jaapanis ressursside maksimaalne kasutamine olnud ajalooliselt iseenesest mõistetav. Kuigi esemete väärtus ei sõltu kasulikkusest, sõltub see ajast – vanus lisab väärtust: eks saanud ka majapidamisriistad alles 100 aasta täitudes eluvaimu. Parandamine, mis pikendab eseme elukaart, on märk eseme väärtusest (selle hoidmisest). Jaapani kultuuri lääne inimestele populaarses võtmes tutvustav Tanaka (2023) toobki välja, et *mottainai* hõlmab iga eseme sisemise väärtuse ja ilu tunnustamist ehk siinses kontekstis parandamisobjekti elukaare ja paranduse ilu tunnustamist. Paljudes traditsioonilistes nähtava parandamise tehnikates (nt kintsugi, boro, sashiko) väljendub see mõtteviis. Parandamine muudab parandamisobjektid *ainuliseks*.²⁸

Seda mõtteviisi illustreerib ka JPN08 kirjeldus traditsioonilise paberukse *šooji* ajaloolisest parandamisviisist ning selle esteetilisest tulemusest:

"Jaapanis on juba ammu ajast kombeks parandada šooji väikseid vigastusi lillede või lehtede motiive peale kleepides, nii et parandus oleks kaunis. Mina tegin sama: lõikasin washi-paberist lillede ja lehtede kujundeid ning kleepisin need aukude peale. Päeval, kui

²⁸ Kopytoffi (1986) *singular* märgib eset, mis on kultuuriliselt eriliseks muudetud ja mille väärtus ei ole enam majanduslik, vaid moraalne, isiklik või rituaalne.

valgus väljast sisse paistab, joonistuvad motiivid esile ja see on kaunis – olen tulemusega väga rahul." (JPN08)

Ilmselgelt teeb parandamine sellest paberuksest eripärase eseme. JPN24, kes parandas tassi *kintsugi*-meetodil, avab selle ajaloolise parandamisviisi filosoofilist tagamaad, kirjeldades pisut ka parandamise protsessi:

"Olin juba varem tundnud huvi kintsugi (kuldparanduse) vastu. Niisiis otsustasin proovida tassi ise ära parandada. Kodus oli mul juba olemas varem ostetud kintsugi-komplekt algajale koos raamatuga./ Tegelikult peaks parandamiseks kasutama lakkvaiku ja kullapulbrit, kuid kuna see oli mul esimene kord, mõtlesin proovida just selle komplektiga. Jaapanis on iidne parandamismeetod nimega kintsugi./ Kui esemesse tekib mõra, ei tähenda see, et asi kaotab oma väärtuse. Tegelikult saab see hoopis lisaväärtuse." (JPN24)

Kuna minikorpuses kirjeldatud paberukse ja tassi parandamise lugudes ei tooda välja, et parandamisobjektid oleksid enne parandamist erilised olnud, eeldan, et nad muutusid ainulisemaks parandamise tulemusel. Siiski on *kintsugi*-tehnika sünnilugu rahvasuu järgi tekkinud 15. sajandi lõpus just ainulise objekti katkimineku tõttu. Nimelt töötasid Jaapani käsitöömeistrid selle esteetilise lahenduse välja šogun Ashikaga Yoshimasa Hiina portselanist kausikese parandamiseks (Deng, 2025). Oluline on, et *mottainai*-tekstilisusse kaasatud *kintsugi*-tehnika päritolu ei ole seotud säästuparadigmaga, vaid sooviga tähenduslikku eset võimalikult kaua kasutada. See soov ei küsinud ressurside kohta. Entsüklopeedia Britannica järgi saadeti kausike kõigepealt parandamiseks Hiina ning alles šoguni rahulolematuse esimese parandamise tulemusega pani kohalikud meistrid tööle (Deng, 2025).

See Jaapani rahvalugu – üks *mottainai*-tekstilisuse alustekste – näitlikustab Jacksoni (2014) mõtet sellest, kuidas parandamine on innovatsiooni allikas, ja sellestki, et innovatsioon on samm sammuline: esimene lahendus – parandamine klambritega, mis tehti Hiinas – ei sobinud (Deng, 2025). Teiseks näitlikustab see lugu ka parandamisviiside ajajärgulisust, mille tõid välja Weber ja Krebs (2021). Originaalis kulda kasutatav väga kallis käsitööt tehnika on tänapäeva kontekstis leidnud ka odavama vormi, mida sobib kasutada tehnika katsetamiseks masstoodetud esemetel. Tähele tasub panna sedagi, et korpuse lühinarratiivides kasutatud Jaapani päritolu traditsioonilistest tehnikatest üks - *šooji* parandamisviis – on levinud eelkõige Aasia kultuuriruumis, sest seal on selle parandamistehnika objektid – paberuksed – kasutusel. Muudes paikades pole selle parandamisviisi järele vajadust. Samal ajal kui *kintsugi* keraamika

parandamiseks ning *boro* ja *sashiko* riiete korrastamiseks leiavad tutvustamist ja kasutamist Eestiski. Need parandamisviisid kuuluvad parandamiskultuuri tekstilisusse.

3.1.6. Vahekokkuvõte

Ajalooliselt ja religioosselt kihiline *mottainai*-tekstilisus kuulub Jaapani parandamiskultuuri kui suuremasse tekstilisusesse, olles selle keskne alustekst. Minikorpuse parandajad kasutavad fraasi *mottainai* nii füüsiliste asjade raiskamise (vältimise) kontekstis kui ka filosoofilisemal tasandil. Budistlik piisavuse õpetus ('tea(n), et piisab'), šintoistlik animism ('kõikides asjades on eluvaim') ja *tsukumogami*-hoiatusloogika loovad kultuurilise võrgustiku, mis õpetab asju austama, hoidma ja parandama. Edo periood toimib ajaloolise mudelina, kus *mottainai* põhimõtted olid institutsionaalselt realiseeritud. Edo-aegne ringmajandus näitab, et säästlikkus ja parandamine olid ühiskonna toimimise eelduseks.

Tänase masstarbimisühiskonna pingeväljas on parandamine individuaalsel tasandil vähenenud, kuid see ei ole kadunud, vaid on nihkunud individuaalselt kollektiivsele tasandile. Ühiskondlik infrastruktuur (rongid, müügiautomaadid, jäätmekäitlus) taastoodab parandamise teksti, kuid seda ei teadvustata kui *parandamist*. *Mottainai*-liikumine on nüüdisaegne tulemttekst, mis püüab taastada varasemaid väärtusi. Nelja R-i raamistik (*Reduce, Reuse, Recycle, Respect*) tõlgendab *mottainai* ümber globaalseks keskkonnaetikaks.

Oluline on, et *mottainai*-hoiak ei väljendu üksnes säästlikkuses, vaid ka parandamise kaudu ainulisuse loomises. Parandamine, hooldamine ja pikaajaline kasutus muudavad esemed ajas väärtuslikumaks, olgu selleks põlvkondadeülene kimono, *kintsugi*-tehnikas parandatud tass või traditsiooniline vaheuks, mille parandamine on teinud esteetiliselt kauniks. Niisiis on esemete ainuliseks muut(u)mine ja pika-ajaline kasutamine *mottainai*-tekstilisuse loomulik osa, mis vastandub tarbimisühiskonna ühekordsusele.

3.2. Parandaja eluilm kui tekstilisus

Küsimusele “Miks oli oluline see ära parandada?” sain 25 jaapanlaselt vastuseks lühinarratiivid (sõnalised tekstid + fotod), milles räägitakse lühemalt või pikemalt parandatud objektist, kirjeldatakse parandamise vajadust ning tulemust, enamasti just selles järjekorras. Nendes vastustes saab parandamine tähenduse parandaja eluilmas kui tekstilisuses.

3.2.1. Parandamisobjekt kui alustekst

Kintsugi-tehnika sünniloost tuli selgelt välja objekti tähenduslikkus selle omanikule kui parandamise põhjus. Ka hulk minikorpuse parandajaid kirjutas parandamisobjekti oluliseks või

tähtsaks pidamisest. 14 parandamisepisoodis (vt tabel 4) on parandamisotsus tingitud just objekti tähenduslikkusest parandajale. Kui objekti tähendus parandaja jaoks ei piirdu selle instrumentaalse funktsiooniga, siis selgitab ta narratiivis lühemalt või pikemalt, miks või kuidas see objekt tema jaoks tähenduslik (oluline) on. Sellises kontekstis võib parandamisobjekti käsitleda alustekstina.

Tabelis 4 eristan kahte tüüpi tähenduslikke parandamisobjekte: lemmikobjektid ja biograafilise tähenduslikkusega objektid. Biograafilise tähenduslikkusega objektid on seotud inimese elukaare, mälestuste või oluliste sündmuste ja inimestega (vt täpsemalt Hoskins, 1998 ja 2006). Lemmikobjektide puhul on objekti tähenduslikkus loos välja toodud, kuid seost oma elulooga ei ole parandaja rõhutanud. Mõlemal juhul toimib objekt alustekstina, mis avab parandaja eluilma tekstilisused ja põhjendab parandamisotsust.

Tabel 4. Parandamisobjekti tähenduslikkus

LEMMIKOBJEKTID	BIOGRAAFILISE TÄHENDUSLIKKUSEGA OBJEKTID	
JPN01 Kүүnedisain JPN12 Kellakollektsioon JPN23 Seljakott <i>JPN03 Kleit</i> <i>JPN19 Kardin</i>	JPN10 Kardigan* JPN13 Tossud* <i>JPN07 Mängutoos</i> <i>JPN24 Kott</i> <i>JPN24 Mantel</i>	JPN04 Tähtpäeva kimono* JPN23 Kummut* <i>JPN06 Pehme mänguasi</i> <i>JPN25 Käekell</i>

Kүүnedisaini lugu (JPN01) on hea näide sellest, kuidas parandamisobjekt toimib alustekstina, mis avab ligipääsu parandaja eluilma tähendusruumile. Loo struktuur on ise analüütiliselt kõnekas. Sissejuhatus on ühelauseline “*Tegin korda oma kүүned,*” misjärel JPN01 selgitab põhjalikult, kuidas ta kүүnedisaini harrastamiseni jõudis ja miks see talle oluline on, lõpetades oma loo jällegi ühe lausega, mis hõlmab nii parandamisvajadust kui ka selle tulemust: “*Seetõttu parandasin pisut kulunud kohad oma kүүntel ära, et iga kord, kui ma neid vaatan, saaksin end ilusana tunda.*” Sissejuhatus ja kokkuvõtva lause suhe ülejäänud tekstiga on 2:15, mis näitab juba loo struktuuri tasandil, kui oluliseks peab parandaja parandamisobjekti.

"Olen alati tundnud, et mul pole eriti enesekindlust, kuid üks minu Kanada sõbranna on väga enesekindel ja tundub, et tema enesekindlus teeb ta veelgi imelisemaks inimeseks. See inspireeris mind püüdlema ka ise enesekindlamaks muutumise poole. Sain aru, et enesekindluse saavutamiseks ei piisa ainult sisemisest muutusest, vaid tuleb hoolitseda ka välimuse eest, näiteks peab kandma stiilset riidetust ja meikima. Katsetasin igasuguseid

asju, et hakata iseennast rohkem armastama, ja avastasin, et see on äärmiselt lõbus tegevus.

Sel ajal juhtusin nägema, et ühe töökaaslase küüned olid väga nunnult kaunistatud ja otsustasin ka ise proovida. Iga kord, kui ma vaatasin oma küüsi, millel oli ilus värv, tundsin end enesekindlama ja rõõmsamana. Kuna mulle meeldib ka joonistada, ei piirdu ma vaid küünte värvimisega. Joonistan küünte lilli, mõtlen välja, milliseid värve ja kombinatsioone kasutada, ning isegi siis, kui vahel ei tule välja ja tulemus pole selline, nagu lootsin, naudin katsetamise protsessi. Küünte kaunistamine pole mitte ainult viis enesekindluse suurendamiseks, vaid ka lõbus hobi." (JPN01)

Lisaks sellele, et küünedisain saab tähenduse küünedisainikultuuri tekstilisuses, kannab see erinevat tähenduslikkust ka eluilmaga muude tekstilisuste kontekstis, näiteks enesehinnangu, enese eest hoolitsemise, töökollektiivi, sõprussuhete, riietuse ja meigi, hobide jms kui tekstilisuste kontekstis. Jacksonist (2014) lähtudes võib öelda, et küünedisaini parandamine hoiab neid maailmu, st tekstilisusi parandaja jaoks koos. Nii Raud (2018) kui ka Woodward (2020) juhivad tähelepanu objektide piiritlemise keerukusele. Parandamisobjektid nagu JPN01 küünedisain ulatuvad tähendusloomeprotsessi kaudu kindlasti erinevatesse tekstilisustesse.

Tähendusliku suhte kujunemise ja parandamisobjekti erilise kirjeldus loos ei pruugi olla nii pikk kui küünedisaini loos, kuid kindlasti ei vähenda kirjelduse lühidus objekti tähenduslikkust inimese eluilmas ka juhul, kui seda uurijaga ei jagata. Lemmikobjektide korral võib nende erilise kirjeldus olla isegi ühelauseline, nt lihtsalt *"See kardin meeldib mulle väga,"* (JPN19) või natuke pikemalt: *"Mulle meeldib selle disaini värv ja muster, aga veelgi enam sobivad kleidi õla- ja pikkuse proportsioonid minu kehakujuga ning seda on väga mugav kanda."* (JPN03) JPN03 aktiveerib põneva tekstilisuse – jaapanlaste füüsilise välimuse – ajajärgulise muutumise:

"Lisaks sellele lühendan tihti seelikute alumist äärt. Viimasel ajal on jaapanlaste keskmine pikkus tõusnud, mistõttu juhtub üha sagedamini, et kuigi mulle meeldib rõivaste disain, ei sobi nende pikkus minu lühikese kasvu tõttu." (JPN03)

Niisiis, lugudes ilmneb igasuguseid parandaja eluilmaga seotud tähendusi. Sarnaselt küünedisaini loole võivad ka teiste lemmikobjektide episoodid kajastada eluloolisi seiku. Nii saab lugeja teada, et juba mitu aastat harrastab JPN23 töö kõrvalt matkamist ning JPN12 kellade kogumise harrastus sai alguse aastakümneid tagasi, kui ta avas oma söögimaja. Kohe aktiveeruvad ka matkamise ja söögikoha pidamise, aga ka disaini tekstilisused jne. Kuigi JPN23 ja JPN12 ei rõhuta seljakoti ja

kellakollektsiooni biograafilist väärtust, ühendab elulooliste seikade kirjeldamine neid selliste parandamislugudega, milles objekti biograafiline olulisus on selgelt esiplaanil.

3.2.2. Parandaja elu kui alustekst

Biograafilise tähenduslikkusega lugudes hakkab alustekstina toimima parandaja elu ise. Kui eelmises alapeatükis oli alustekstiks objekt ja selle tähenduslikkus, siis siin nihkub fookus parandaja eluloole, mille kaudu objekt ja parandamisotsus tähenduslikuks saavad. Kõik ei ole siiski mustvalge.

Objekti ja eluloolise tausta tähenduslikkus on segunenud 20-aastase JPN06 loos Mofu-Mofu sanist. JPN06 kirjeldab, kuidas mituteist aastat võitis ema talle mänguautomaadist koerakujulise padja, millest on saanud neiu elu kaaslane – keegi, kellel on nimi ja elukaar, mis nüüd on jõudnud päriskoera magamisasemeks olemise staadiumisse.

"Aja jooksul, pesemiste ja kulumise tõttu, hakkasid sinna tekkima augud. Arvestades, et see oli saadud vaid kolme dollari eest, oleksin võinud selle ära visata, kuid olin talle nimeks pannud Mofu-Mofu san (lugupeetud Tupsu-Nunnu)²⁹ ja pidasin teda väga kalliks. Seetõttu otsustasin ta ise nõeludes ja õmmeldes parandada. Kasutasin teda padjana kuni põhikooli lõpuni, kuid nüüd on Mofu-Mofu san saanud meie chihuahua lemmikuks magamisasemeks." (JPN06)

JPN06 loos Mofu-Mofu sanist seob parandamisobjekt omaniku varasemate elusündmuste ja oluliste inimestega, muutes parandamise viisiks hoida koos lapsepõlve, perekonna ja igapäevaelu tekstilisusi. Paljudes biograafilise taustaga lugudes toimib objekt päästikuna, mis avab parandaja eluloo kihistused.

Sarnane loogika ilmneb JPN25 loos, kus käekella parandamine on seotud selle saamise märgilise sündmusega. Käekell ja selle parandamine on tõlgendatavad kooliskäimise, lõpueksamite, peresuhete ja tööelu tekstilisustes, mis kõik seovad parandaja eluloo laiemasse kultuurilisse raamistikku. Kuigi ilmselgelt jääb enamik objektiga seotud eluseigad jutustuses välja ütle mata, on need siiski osa parandaja elust kui alustekstist, millele parandamisotsus toetub.

Eraldi väikerühma moodustavad parandamisepisoodid, milles rõhutatakse, et tähenduslik objekt seob parandajat lisaks minevikule ka konkreetse inimesega. Kui lahkunuga seotud mälestustest rääkides kirjeldatakse seost isikuga (kadunud abikaasa või emaga) lühemalt, siis lugudes, milles

²⁹ Mofu-Mofu sanil on minikorpuse parandamisobjektide hulgas eriline koht, sest ta on teadaolevalt ainus ese, mis on välja teeninud nime.

jutustatakse elavatest, kuigi halvenenud tervisliku seisundiga inimesest, võetakse nende inimeste olulisuse kirjeldamiseks aega. JPN10 kirjutab oma dementsest emast, kellele sõnaline eneseväljendus üle jõu käib, kuid kes hoolimata sellest märkas tillukest auku kardiganis ja juhtis korduvalt sellele tähelepanu, nii et üsna vana riideese muutus parandamist väärivaks objektiks, sest oli võimaldanud suhtlust kalli inimesega. Nendes lugudes toimib parandaja elu alustekstina kahel tasandil: esiteks läbi elulooliste seoste ja teiseks läbi suhete, mida objekt vahendab.³⁰

Hea näide sellest, kuidas parandaja elu ja suhted moodustavad tekstilisuse, milles parandamine saab tähenduse, on JPN13 lugu mälestustossudest. JPN13 ei keskendu objektile (tossudele), vaid oma suhtele austatud inimesega. Sümboolse tähendusega tossude parandamine muutub tähenduslikuks ammu toimunud palverännaku, pikaajalise suhte, austatud inimese rolli ja tervisliku seisundi jms kontekstis.

"Ma parandan pidevalt oma tosse ja kannan neid edasi. Olen korduvalt parandanud lahti tulnud talda. Aga asi pole selles, et mul muid jalanõusid poleks — ma parandan neid tosse sellepärast, et nad on mulle väga tähtsad.

Need tähtsad tossud on mälestusasi ajast, kui ma umbes 12 aastat tagasi käisin maailmapärandi hulka kuuluval Kumano Kodō [palverännu]rajal koos inimesega, keda ma sügavalt austan. Ta on nüüd haiguse tagajärjel ratastoolis ja tema üks kehapool on halvatud, kuid ta ei lase end oma puudest häirida ning naudib elu endiselt sama täielikult kui varem.

Tõtt-öelda on tal kuulmispuue ja ta kuulub kurtide kogukonda, aga kui jätta kõrvale see, et ta ei kuule, on tal minust rohkem teadmisi ja elutarkust ning ta on varem isegi viipekeele õpetajana töötanud — ta on tõeline maa sool.

Ma kavatsen neid mälestustossusid parandada seni, kuni neid enam kanda ei saa."
(JPN13)

Kahes biograafiliselt tähendusliku objekti loos selgitatakse eraldi sissejuhatavas lõigus Jaapani kultuurilist tausta, mida samuti võib käsitleda teksilisustena. Näiteks kirjeldab JPN04 noorte täisealiste naiste piduliku kimono – *furisode* – kandmise traditsiooni, mõtestades nii oma elu

³⁰ Bardone jt (2019) järgi suunas viimase sajandivahetuse materiaalkultuuriline pööre uurijate tähelepanu esemete sümboolsetelt omadustelt nende materiaalsele toimivusele, sh sellele, kuidas objektid kujundavad teadmisi, oskusi, tegevusi ja suhteid. Sellest lähtuvalt rõhutavad agentsuse käsitlused (nt Actor-Network Theory ehk ANT ja assamblaažiteooria), et tähenduslikkus ja teovõime tekivad inimeste, objektide ja keskkonna koostöös, mitte ühe osalise autonoomse tegevusena (Bardone jt 2019). Assamblaažiteooriast lähtusid ka Vandenabeele & Decuyper (2022) eelnevalt kirjeldatud parandamiskohvikute näites, kus objektid osalesid suhete ja tegevuste kujundamises. Biograafiliste objektide kontekstis tähendab see seda, et objekti tähenduse tekkeks on vaja nii inimest kui ka eelnevaid tähenduslikke sündmusi; teise inimese jaoks, kelle elukäik on teistsugune, ei muutu sama objekt sellisel viisil tähenduslikuks.

Jaapani kultuuripraktikate kontekstis. JPN23 kirjeldab üht vana traditsiooni: kaasavara avalikku esitlemist abielludes mehe koju kolimise ajal. Ühest küljest teenivad need kultuurilised kommentaarid parandamisobjektide erilise väljatoomist, teisest küljest põimivad parandamisnarratiivid isikliku eluloo ja kultuurilise tekstilisuse. Sama võte esineb ka lugudes, kus objekti tähenduslikkust ei rõhutata (nt eelmises peatükis mainitud paberukse parandamine). Taolised traditsioonid omakorda toimivad tekstilisustena, millesse parandajate elulood asetuvad.

Ka lugudes, milles ei rõhutata parandamisobjekti tähenduslikkust, tuleb kõne alla eluseiku ning räägitakse mälestustest ja olulistest inimestest. Dementse ema ja tema elukorralduse pikem kirjeldus iseloomustab ka JPN15 humoorikat lugu pükste kohandamises.

Niisiis, biograafiliselt tähendusliku objekti parandamise lugudes räägitakse muude lugudega võrreldes objekti biograafilisest tähenduslikkusest pikemalt. Parandaja elulugu on see alus, mille kaudu parandamisobjekt saab tähenduse.

3.2.3. Parandamise materiaalsus kui alustekst

Küsimusele „Miks oli vaja see ära parandada?” vastates tõid parandajad sageli esile parandamise materiaalse ja tehnoloogilise poole. Vaid vähestes lugudes seda ei mainitud, mis näitab, et parandamise materiaalne külg on parandajate jaoks oluline. Materiaalsus ei ole taust, vaid narratiivi alustekst: parandajad selgitavad, mis oli katki, milliseid materjale ja tööriistu kasutati ning milline oli protsessi loogika ja tulemus. Materiaalsuse käsitlemise ulatus erines parandajate vahel ning see erisus ei tulenenud ainult objektide erinevusest, vaid peegeldas parandajate endi väärtusi. Nii võibki parandamise materiaalne ja tehniline pool toimida parandamisnarratiivide alustekstina.

Niisiis toimib parandamise kirjeldamine, mis esineb lugudes lühema või pikemana ja mõnest üldse puudub, mõne lühinarratiivi alustekstina. Kui küünedisaini (JPN01), tähtpäeva kimono (JPN04) ja tossude (JPN13) parandamise lugudes piirduakse ka andmestiku sõnalisel osas ainult parandamise nentimisega ilma lisadetaile pakkumata, siis lugudes pükste (JPN15) ja jalanõude (JPN16) parandamisest kirjutatakse lisaks probleemi väljatoomisele (vastavalt sobimatu pikkus ja kulunud värv kandadel) veel ka vähemalt ühest parandamisprotsessiga seotud füüsilisest aspektist. Kõnealustes lugudes räägiti vastavalt pükste 3 cm võrra lühemaks tegemisest ilma ülejääki ära lõikamata, nii et neid sai jälle pikemaks teha, ning spetsiaalse kingavärvi ostmisest. Seda lähenemist – selge parandamisvajaduse sõnastamine ja vähemalt ühest probleemi lahenduseks vajalikust füüsilisest aspektist rääkimine – aluseks võttes jagasin sõnalise andmestiku kaheks (vt tabel 5).

Tabel 5. Parandamise tehnilise poole sõnaline kirjeldamine

Pole kirjeldatud	On kirjeldatud
JPN01 küünedisain	JPN02 pann
JPN04 tähtpäeva kimono	JPN03 lemmik kleit
JPN05 mikrolaineahi*	JPN05 nagi
JPN07 mängutoos*	JPN05 pesukuivatuspuu
(JPN10 kardigan)	* JPN06 pehme mänguasi
(JPN12 seinakellade	<u>JPN08 traditsiooniline</u>
kollektsioon)	<u>vaheuks</u>
JPN13 tossud	* JPN09 müts)
JPN18 telefon*	JPN11 sokid
(JPN19 kardin)	JPN14 toolid
(JPN20 tütre kott)	JPN14 tekikott
(JPN22 hoone)	JPN15 püksid emale
(JPN24 kandekott)	* JPN16 kingad)
JPN25 käekell*	JPN17 kandekott
	JPN17 sokk
	JPN21 püksid matustele
	JPN23 kummut
	JPN23 seljakott
	<u>JPN24 tass</u>
	JPN24 ema mantel

Tabeli 5 vasakus tulbas on sulgudes märgitud episoodid, mille sõnalises tekstis parandamise tehnilist poolt ei kajastata, kuid mille visuaalne materjal (nagu järgmises peatükis näitan) annab edasi parandamise protsessi või parandust. Arvestades, et neli parandamist tehti teeninduses (tabelis 5 märgitud tärniga lõpus), nii et omanik tehnilist protsessi ei tea, puudub rääkijast tingitud tehnilise poole kirjeldamine vaid küünedisaini, kimono ja tossude parandamise juurest, kusjuures küünedisaini puhul on võimalik laiendada hobi enda kirjeldust ka parandamisele.

Tabeli 5 teises tulbas on ära toodud lood episoodidest, kus lühemalt või pikemalt kirjeldatakse parandamist. Kirjeldus võib olla päris lühike (tabelis 5 märgitud tärniga ees) või pikem. Näiteks piirdub JPN16 kirjeldus kingade parandamisest poole lausega: "*Kuna ainult värv oli kulunud ning jalanõud ise olid endiselt kasutuskõlblikud, olnuks uue paari ostmise raiskamine, seega ostsin kingavärvi ja tegin nad korda.*"

Seevastu võib parandamisprotsessi kirjeldus hõlmata üsna pikka lugu, mis sisaldab nii õnnestumisi kui ka ebaõnnestumisi. JPN14 kirjeldab toolide parandamise saagat nii:

"Minu söögitoas on kaheksaguseid toole. Mõlemad on vanad ja istmepolstri kunstnahk on katki läinud.

Heledast puidust toolidel on istmepolster kinnitatud kruvidega, nii et seda saab eemaldada, ja tundus, et isegi võhik saaks parandamisega kergesti hakkama. Kui ma ehituspoest materjalid ja remondikomplekti ostsin ning kaks tooli ära parandasin, nägi üks neist välja peaaegu nagu uus, mis tegi mind väga rõõmsaks. Aga teise tooliga läks asi pisut viltu, nii et jalad hakkasid logisema, ja ma andsin alla ning viskasin selle ära. Korda

saanud tooli kasutan siiani.

Kolm pruuni tooli on veelgi vanemad ja nende istmepolstrit ei saa eemaldada. Nägin, kuidas mu ema parandas oma kotti „kunstnaha parandusteibiga“, ja otsustasin proovida seda ka nende toolide parandamiseks. Sobivat värvi teipi ei olnud, nii et proovisin neid kolme värvi, mida poes müüdi. Tulemus oli visuaalselt kehv ja läbipaistev teip tuli kiiresti lahti (fotol paremal: kulunud koht ja teibist jäänud jälg). Pole midagi parata — kasutan toole nii, et katan paranduskohad patjade või muu sellisega.” (JPN14)

JPN14 lugu on üks selgemaid näiteid sellest, kuidas parandamise materiaalsus toimib alustekstina. Loo keskmes ei ole objekti tähenduslikkus ega parandaja eluloolised seosed, vaid käeline tegevus, materjalid, töövõtted ja nende õnnestumine või ebaõnnestumine. Narratiiv areneb täielikult sellest, mida parandaja tegi, milliseid materjale kasutas, mis töötas ja mis mitte. Siin ei ole alustekstiks ei objekt ega elulugu, vaid parandamise materiaalne praktika ise. Materiaalsus ei ole taust, vaid loo kandekonstruktsioon – see määrab, mida jutustatakse ja kuidas tähendused tekivad.

Minikorpuses kasutatud kaht Jaapani päritolu traditsioonilist parandamisviisi (tabelis 5 alla joonitud) juures on selgitatud lühidalt nii nende tehnoloogiat kui ka tulemust. Nii sellest, kuidas JPN08 Jaapani traditsioonilist paberust parandas, kui ka sellest, kuidas JPN24 kintsugi-tehnika abil tassi parandas, oli eelnevalt juttu.

Just see materiaalsuse esiletõstmine struktureerib lugusid: mõnes loos on tehniline kirjeldus minimaalne või puudub, teistes moodustab see suure osa narratiivist. Seega ei ole materiaalsus mitte ainult parandamise tingimus, vaid parandamisloo struktuuri ja tähendusloome alus, mille kaudu parandajad mõtestavad oma tegevust. Nii kujuneb parandamise materiaalsus alustekstiks, mis suunab loo fookust ja määrab, milliseid tähendusi parandaja esile tõstab. Kokkuvõttes näitab tehnilise kirjelduse esinemine või puudumine lühinarratiivides, et parandamise materiaalsus on parandajatele oluline, kuigi mitte alati sõnaliselt esitatav. Nagu näeme järgnevas peatükis, mõnedel juhtudel kompenseerib sõnalise kirjelduse puudumist visuaalne materjal, mis kannab arusaama parandamise iseenesestmõistetavusest.

3.2.4. Parandamise tähendustest fotodel

Minikorpuse fotod ei ole pelgalt illustratsioonid, vaid kannavad parandamise kultuurilist tähendust: nad eeldavad, et parandamise protsess, selle sammud ja tulemused on jagatud teadmised, mida ei ole vaja sõnaliselt lahti seletada. Fotod näitavad, mis oli katki, kuidas see välja nägi, milline oli tulemus või milline muutus saavutati, ning kinnitavad, et parandamine tõepoolest aset leidis. Nõnda toimivad fotod nii tõendusmaterjal, protsessi dokumentatsiooni kui ka

parandamise normaalsuse ja iseenesestmõistetavuse visuaalse kinnitamisena, muutes parandamise kui kultuurilise alusteksti nähtavaks. Seetõttu toetuvad parandajad visuaalsele meediumile kui kultuurilisele alusstruktuurile, mille kaudu parandamise tähendus on mõistetav ka ilma verbaalse selgituseta.

Minikorpuses on kokku 61 fotot ja need kajastavad 32 parandamisepisoodi (lisa 2). Kuigi iga parandamisepisoodi juurde kuulub vähemalt üks foto, räägitakse vaid viies tekstis otsesõnu lisatud visuaalsest materjalist. Ühel korral suunatakse lugejat lihtsalt fotosid vaatama: *“Palun vaadake lisatud faile.”* (JPN12) ja kahel korral osutatakse fotole, et hakata rääkima parandamisobjektist, mis on pildil: *“See on foto minu lemmikkleidist.”* (JPN03) ja *“Fotol oleva kimono sain...”* (JPN04). Natuke pikemalt tehakse fotodest juttu parandamise protsessi selgitamiseks. JPN14 viitab ebaõnnestunud parandamise selgitamiseks fotole: *“Tulemus oli visuaalselt kehv ja läbipaistev teip tuli kiiresti lahti (fotol paremal: kulunud koht ja teibist jäänud jälg).”* Ka JPN02 selgitab piltidel nähtavat: *“Esimesel pildil: ära tulnud jupp on ajutiselt veekindla teibiga kinni pandud. Teisel pildil: kruvi on uuesti korralikult kinni keeratud.”*

Kuigi tekstiliselt viidatakse fotodele vähe, kajastatakse 14 parandamisepisoodi rohkem kui ühe fotoga, mis näitab, et parandajad peavad visuaalset infot tähtsaks ning kasutavad visuaalset meediumit tähenduste edasiandmiseks. Võimalik on ka, et fotosid ei seletata sõnaliselt lahti, sest neil nähtavat parandamist kui praktikat või selle tulemust peetakse juba vaikimisi arusaadavaks.

Visuaalse materjali võibki jagada kaheks selle põhjal, kas lisatud fotol või fotoseerias kajastub parandamisprotsess või selle tulemus või mitte (vt tabel 6).

Tabel 6. Parandamise kajastumine fotodel (sulgudes parandamisepisoodi kajastavate fotode arv)

Ei kajastu	Kajastub	
JPN01 küünedisain (1)	JPN02 pann (2)	JPN14 tekikott (2)
JPN04 tähtpäeva kimono (1)	JPN03 lemmik kleit (3)	JPN17 kandekott (2)
JPN05 mikrolaineahi (1)	JPN05 nagi* (2)	JPN17 sokid (3)
JPN07 mängutoos (2)	JPN05 pesukuivatuspuu* (2)	JPN19 kardin* (2)
JPN13 tossud (1)	JPN06 pehme mänguasi (2)	JPN20 tütre kott* (2)
JPN15 püksid emale (1)	JPN08 traditsiooniline vaheuks* (2)	JPN21 püksid matustele (1)
JPN16 jalanõud (1)	JPN09 müts (2)	JPN22 hoone (7)
JPN18 telefon (2)	JPN10 kardigan (2)	JPN23 kummut* (1)
JPN25 käekell (1)	JPN11 sokid* (1)	JPN23 seljakott* (2)
	JPN12 seinakellakollektsioon (4)	JPN24 tass* (1)
	JPN14 heledad toolid (2)	JPN24 kandekott (1)
	JPN14 tumedad toolid* (1)	JPN24 ema mantel (1)

Kui on kasutatud nähtavat parandust (tabelis 6 märgitud paremalt poolt nähtavad parandused tärniga taga), siis on tulemus näha isegi siis, kui visuaalne materjal koosneb ühest fotost, nt punase niidiga parandatud mustad sokid (JPN11), kummuti spoonile liimitud tassialus (JPN23), kuldpärandusega kokku pandud tass ning sama värvi, kuid teise struktuuriga kangast uued kotisangad (JPN24). Ka siis, kui parandus ei ole paremalt poolt näha, on kahel korral kajastatud parandust ühe fotoga, mis on tehtud objekti pahemalt poolt: nii näeme, kuidas täpselt on JPN21 lõhikud püksisäärtes kinni õmmelnud, et nendega sobiks matustele minna, ning kuidas JPN24 on tugevdanud hargnema hakanud nõõpauke, et kadunud ema mantlit ise edasi kanda. Kindlasti saab seda tüüpi fotosid tõlgendada kui visuaalset tõendusmaterjali, et parandamine leidis tõesti aset.

Kolm parandajat on näitlikustanud oma parandamise tulemust ühel fotol paremalt poolt ja teisel fotol pahemalt poolt. Kui kleidi (JPN03) ja mütsi (JPN09) puhul ei ole parandust õigelt poolt nähagi, siis sokkide (JPN17) parandus on nähtav mõlemalt poolt. JPN03 on lisanud fotodele paremalt ja pahemalt poolt ka foto üldvaatega oma lemmikust kleidist, mille erilise on ta tekstis ka lahti rääkinud. Üldvaate objektist ühel fotol ja lähivõtte parandatud kohast teisel esitab JPN10 kardigani, JPN20 tütre koti, JPN23 seljakoti ning JPN05 nii nagi kui ka pesukuivatuspuu parandamise kohta. JPN10, kes parandas väga väikest hargnemist, on parandusele mõlemal fotol ka punase ringi ümber tõmmanud, et see märkamata ei jääks.

JPN06 ja JPN08 esitavad kumbki ühe foto parandatud objektist ning teise foto sellest, kuidas parandatud objekt on lemmiklooma kasutuses, justkui väljendamiseks mõtet, et parandamine on tõesti asja ette läinud. Ühelt poolt näitavad lisatud fotod, mis objekti parandati, ning teisalt, et parandamine tõesti toimus ning tulemus saavutati. Ka paistab mitmetelt fotodelt parandamise tehnoloogiline pool, mida mitmed parandajad kaasnevas tekstis lühemalt või pikemalt selgitavad, nii et foto funktsioneerib ka tõendina kirjeldatud parandusviisi kasutamisest, olles tõendusmaterjal, et parandamine tõesti toimus ja et lühinarratiivis esitatud väited kehtivad.

Parandamise protsess tuleb välja JPN02 panni ning JPN14 tekikoti fotodelt, millest esimene kajastab ajutist lahendust ja teine lõplikku parandust. Hetk parandamise protsessist on näha JPN14 fotodel söögitoast, kus toolide kõrval maas on parandamiseks kasutatavaid materjale ning tool, mis ühel fotol on lausa kummuli ja teisel fotol püsti. JPN12 esitleb seinakellade kollektsiooni parandamist kui protsessi neljal fotol: esimesel on üldvaade kellakollektsioonist, teisel üks seinakell väljastpoolt, kolmandal lahtivõetud kell ning neljandal lähivõte ainult kellast (eeldatavasti ajutiselt) eemaldatud detailidest. Klassikalist enne ja nüüd võttestikku kasutatakse, näidates kandekotti (JPN17), sokke (JPN17) ja kardinat (JPN19) ühel fotol katkisenähtena enne

parandamist ja teis(t)el foto(de)l parandatuna. Nii tuleb ka visuaalsest materjalist välja parandamine kui protsess.

JPN22, kes renoveeris vana mahajäetud tehase kontserdisaali, esitab lausa seitse fotot: kaks fotot enne parandamist (nii seest kui ka väljast), üks foto parandamise protsessist ning neli fotot pärast parandamist (nii seest kui ka väljast), mis rõhutavad, et soovitud tulemus tõesti saavutati. Hoone, mis asub looduskaunis kohas, on tõesti renoveeritud ning seal on võimalik anda kontserte. Fookusesse tõuseb muutus, mis parandamisega saavutati, ning protsess, mis tuli selle saavutamiseks läbida.

Üheksal fotol ei kajastu parandamine visuaalselt (vt tabel 6). Neli neist on lisatud lugudele, milles räägitakse professionaalide teostatud parandamisest (mikrolaineahi, mängutoos, telefon, käekell). Mängutoosi (JPN07) ja mobiili (JPN18) parandamise juurde on lisatud kaks fotot, mille eesmärk on edasi anda objekti erinevatest vaatepunktidest: vastavalt avatuna ja suletuna (JPN07) ning eest ja tagant (JPN18). Kukkumise tagajärjel sahisevat heli tegema hakanud mängutoosi parandamise juurde lisatud foto avatud toosiga võib kajastada ka hetke, kui kõlab muusika, kuigi me seda ei kuule. (Kuigi JPN03 nimetab seelikute alläärte lühendamist, ta seda fotodel ei kajasta.)

Küünedisaini (JPN01) ja tähtpäeva kimono (JPN04) puhul rõhutatakse lisatud tekstis objektide tähenduslikkust parandajale ning foto annab edasi objekti. Küünedisaini foto fookus on tulemusel (disain on korras) ja foto tähtpäeva kimonost annab edasi eelkõige selle kandjat ja kandmise kultuurilist konteksti. Kokkuvõttes võib öelda, et selles grupis on fotod visuaalse info kandjad, mis näitavad, missugune parandamisobjekt on ja et kuigi parandamist ega parandust ei ole fotodel näha, ei ole seal näha ka midagi, mis takistaks kasutamast objekte nende instrumentaalses funktsioonis: pükse pükstena (JPN15), tossusid tossudena (JPN13), jalanõusid jalanõudena (JPN16).

Kokkuvõttes näitavad fotod parandamisobjekti ja kinnitavad, et kirjeldatud tegevus tõepoolest aset leidis, kuid iga parandamisepisoodi visuaalne materjal tõstab esile mõne spetsiifilise tähendusnüansi, mis on olnud parandajale oluline. Mõned fotod rõhutavad parandamistulemuse nähtamatust, teised selle nähtavust; osa keskendub parandamise protsessile, kasutatud tehnikale või toimunud muutusele, osa aga objekti kasutusvalmidusele. Enamasti visuaalset materjali sõnalises tekstis ei kommenteerita, mis viitab ilmselt eeldusele, et visuaalne info on vaikselt mõistetav. Seetõttu võib kõiki fotosid käsitleda parandamise kui kultuurilise alusteksti tõlgendustena: parandamist peetakse piisavalt tavaliseks ja normaalseks, et see ei vaja verbaalset lahtiseletamist. Saadatud visuaalsed kujutised toetuvad parandamisele kui kultuurilisele

alustekstile – iseenesestmõistetavale eeldatavale teadmisele, kuidas parandamine välja näeb, milliseid samme see hõlmab ja millist väärtust see kannab. Nii muudavad fotod individuaalsed parandamiskogemused nähtavaks ja teistele mõistetavaks, kinnistades parandamise iseenesestmõistetavuse tähendust kultuuri operatiivmõlul.

3.2.5. Vahekokkuvõte

Raua (2018) järgi ei eksisteeri tekstid isoleeritult, vaid kuuluvad stabiilsetesse kultuurilistesse süsteemidesse – tekstilisustesse –, mis annavad tekstidele – käesoleval juhul parandamisele – koha ja funktsiooni. Selles peatükis joonistusid välja parandajate elu ilma kui suurema tekstilisuse eri tahud. Alustekstidena, millele parandajad parandamise tähenduslikkuse seletamisel toetuvad, saab käsitleda parandamisobjekte, parandaja elu, materiaalsust kui sellist, aga ka kultuurilist eeldust, et parandamise asjaolud on vaikimisi arusaadavad.

Veidi vähem kui pooltes lugudes põhjendasid parandajad oma otsust objekti tähenduslikkusega. Lemmikobjekt kui alustekst aktiveerib parandaja eluilmas mitmeid väiksemaid tekstilisusi, milles objekt omandab parandaja jaoks spetsiifilise tähenduse, mida parandamine aitab hoida. Näiteks JPN01 jaoks sümboliseeris ilus küünedisain kõrgemat enesehinnangut ning küünte korrastamine aitas sellist enesehinnangut säilitada. Mõnes loos saab parandamine tähenduse parandaja biograafiliste eluseikade kui alusteksti kaudu. Objekt võib sümboliseerida möödunud elu ja suhteid kallite inimestega, nii et parandamine aitab hoida parandaja elu ilma koos nii diakrooniliselt kui ka sünkrooniliselt. Nii näiteks parandas JPN07 muusikatoosi, sest see oli kingitus 20. abieluaastaks praeguseks lahkunud abikaasalt.

Paljudes jutustustes toodi välja parandamise materiaalne ja tehniline pool, mis näitab, et parandamise tähendus on tihedalt seotud selle materiaalsusega (materjalid, töövõtted jms). Mõnes tekstis on see narratiivi põhitelg, mis kujundab loo struktuuri ja tähenduse, kuid mõnest tekstist puudub. Lühinarratiivides, kus parandamise materiaalsel külge ei ole kirjeldatud, võib see ilmned fotodel. Fotod näitavad, mis oli katki, kuidas parandati ja milline oli tulemus, ühelt poolt eeldades ja teiselt poolt kinnistades arusaama, et parandamine on normaalne ja vaikimisi mõistetav praktika.

4. PARANDAMISEST KUI KULTUURIPRAKTIKAST JAAPANIS

Raua (2018) praktikakeskse mudeli järgi saab mis tahes kultuuripraktikat kirjeldada nelja aspektipaari kaudu. Alljärgnevalt räägingi oma minikorpuse põhjal Jaapani parandamise 1) materjalidest ja reeglitest; 2) staatusest ja parandamisest; 3) levitamisest ja edasiandmisest ning 4) eesmärkidest ja funktsioonidest, mis moodustavadki tähenduste keerise kultuuriteooria praktikakeskse mudeli.

4.1. Parandamise materjalidest ja reeglitest

Minikorpuse analüüsi praktikakeskse mudeli järgi alustan parandamise materjalide ja reeglite väljaselgitamisega, sest need määravad, milliste ressursside ja milliste tegutsemisviiside kaudu praktika realiseerub. Materjalid on Raua (2018) mõistes füüsilised, tehnoloogilised kui ka intellektuaalsed ressursid. Viimased hõlmavad ka alustekste, mida juba tutvustasin alapeatükis 3.2. Selle põhjal, kuidas materjale praktikas kasutatakse, on võimalik sõnastada praktikaga tegelemise reeglid.

4.1.1. Füüsilised ressursid

Parandamisega tegelemiseks on esmajärjekorras vaja parandamisobjekti ehk objekti, mida on võimalik parandada. Korpuses räägitakse 32 objekti parandamisest. Need jagunevad selgelt kolme gruppi: 1) kehakatted ja 2) muud isiklikud esemed ning 3) kodutarvikud (vt eest tabel 3). See viitab parandamise igapäevasusele ja kodusele iseloomule.

Enamasti saab tervest ja funktsionaalsest objektist parandamisobjekt, kui ta aja jooksul kulub või läheb ootamatult katki. Aga mõnedes lugudes mõistetakse parandamist muidu terve objekti kohandamisena konkreetsele inimesele või olukorrale sobivaks. Pükste (JPN15), kleitide ja seelikute (JPN03) pikkust tuleb korrigeerida, et need sobiks konkreetsele kandjale. Et müts tuulega abikaasa peast enam ära ei lendaks, tuleb see seestpoolt kitsamaks õmmelda (JPN09). Lõhikud püksisäärtes tuleb kinni õmmelda, et pükse sobiks kanda matustel (JPN21). Kõnealuseid objekte saaks kasutada ilma parandamata kas teistes olukordades või teiste inimeste poolt. Mõnikord tuleb objekt nii terveks teha kui ka kohandada. Selleks, et endale kontserdisaal saada, tuleb mahajäetud autotehas remontida ja ümber ehitada (JPN22). Et külm sisse ei pääseks ja külalised ei imestaks katkist vaheust, tuleb see parandada, aga et kassipoeg kohe uuesti paberist vaheust katki ei teeks, tuleb ukse disaini kohandada nii, et talle jääb käiguava (JPN08).

Üldjuhul parandatakse kodus keskkonnas ise, kasutades igapäevaseid ja käepäraseid füüsilisi materjale ja lihtsamaid tehnoloogilisi ressursse. Vaid üksikutes lugudes kirjutatakse, kust saadi objekti parandamiseks vajalikud füüsilised materjalid. Kuigi ainult JPN24 räägib sõnaselgelt kodus olevatest materjalidest – “... *mul [oli] varem ostetud algajatele mõeldud kintsugi-komplekt juhendiga*”, võib eeldada, et enamasti on jaapani kodudes niidid-nõelad ning muud õmblustarvikud ja -vahendid, paelu ja paikamiseks sobivat tekstiili, lihtsamad tööriistad (nt käärid, kruvikeeraja, mutrivõti) ning kinnitusvahendid (nt kruvid, klambrid, mingi teip ja liim) olemas, sest neid kasutatakse lugudes kirjeldatud parandamiseepisoodides. Mitmel korral nimetatakse lugudes ka õmblusmasinat.

Kui kodused varud on hetkel otsas või on vaja midagi spetsiifilist, siis saab selle lihtsalt kas ehitus- või mõnest muust poest. JPN16 nimetab spetsiaalse kingavärvi ja JPN24 rohelist niidi ostmist, kuid kumbki neist ei täpsusta poodi. JPN05 ja JPN14 mõlemad käivad ehituspoes vajalikke tarvikuid ostmas. Sealt ostab JPN14 ka remondikomplekti ja hiljem “kunstnaha parandamisteibi” toolide parandamiseks. Kui lisada, et JPN24-l on kodus algajatele mõeldud kintsugi-komplekt, võib järeldada et ühiskond, kus on võimalik osta spetsiaalseid parandamiskomplekte, soosib vähemalt mingil määral teatud liiki eraparamist ning selle järele on piisavalt nõudlust tarbijaskonnas.

Teisalt kasutab JPN05 katkise nagi ning kõikuva pesukuivatuspuu remondiks materjale, mis ei ole spetsiifiliselt just selleks ette nähtud. Kui Gerasimova & Chuikina (2009) tõlgendavad asjade varumist teadmata tulevikuks (äkki läheb kunagi vaja) nõukogude parandamiskultuuris kui tulevikuks valmistumise väljendust (Gerasimova & Chuikina, 2009), siis sarnasel põhjusel on JPN12 (vanade seinakellade parandamiseks vajalikke materjale tavapoes ei ole saada) soetanud koju ka komplekti seinakelli varuosadeks.

Mõnes lühinarratiivis kajastatakse parandamisprotsessi ja sellega kaasnevaid väljakutseid üsna põhjalikult. Käepäraste ressursside kasutamist iseloomustab loomingulisus ja kohandatavus. Selline käepäraste materjalide kombineerimine vastavalt olukorrale vastab Lévi-Straussi (2001) kirjeldatud *brkolaazi* põhimõttele, kus parandaja kasutab olemasolevaid vahendeid loovalt ja kohandatult. Esialgseks ajutiseks paranduseks võib kasutada seda, mida on käepärast, et hiljem sobivamalt parandada. JPN02 kinnitab pannivarre otsiku esialgu veekindla teibiga, JPN23 katab kummuti kriimustuse esialgu lihtsalt paberiga.

Professionaalse parandaja poole pööratakse keerulisemate mehaaniliste või elektrooniliste objektide parandamiseks, juhul kui endal vastav pädevus puudub. Nii kasutab JPN05, leidmata ise

mikrolaineahju parandamiseks võimalust, garantiiremondi teenust. Remonditeenust kasutavad ka JPN07 mängutoosi, JPN18 mobiili ja JPN25 käekella parandamiseks, kuid JPN12 oskab neljakümnest seinakellast koosnevat kollektsiooni ise hooldada ja vajadusel parandada.

4.1.2. Tehnoloogilised ressursid

Ise kasutatud tehnoloogiast nimetati minu minikorpuses kõige enam nõelumist ja õblemist (16 parandamisepisoodi). Nii parandati rõivaid, isiklikke asju ja kodutekstiile. Lisaks keerati mitmel korral kruvisi ja kasutati teipimist, lõikamist, liimimist või värvimist. Kindlasti tarvitasid korpuse parandajad ka muid nimetamata parandamistehnoloogiaid ja -võtteid. Näiteks see, kuidas täpselt JPN12 oma seinakellasid parandas või milliseid tehnoloogiaid kasutades JPN22 abiliste armeega mahajäetud autotehast taastas ja ümberkujundas, ei tule tekstidest välja.

Lisaks parandamisele on mitmes episoodis otsesemalt või kaudsemalt juttu ka parandamispraktika korraldamisest. Praktika korraldamise alla kuulub näiteks see, et JPN12 on varunud ja mingil moel ladustab kellade varuosi, või et kodus on tööriistu ja parandamiseks vajalikke materjale. Siia kategooriasse kuulub ka JPN22 tegevus, kes leidis ja juhendas umbes sadat vabatahtlikku, et need aitaksid tal hoone autotehasest kontserdisaaliks ümber ehitada. JPN11 kirjeldab seda aspekti kõige eksplitsiitsemalt: *"Ma panen kõrvale sokid, millesse on tekkinud auk, ja kui neid on kogunenud rohkem, parandan nad korraga, kui mul on aega."* JPN14 arvab aga, et asjade ladustamine parandamiseks või ümbertöötlemiseks ei pruugi *"tänapäeva eluga täielikult sobida"*: *"Tänapäeval /.../ [on] kodud /.../ nii väikesed, et vanade riiete hoidmiseks pole ka ruumi."*

Korpuses ilmneb, et parandamise esteetika ei ole üheselt määratletud: mõnel juhul eelistatakse nähtamatut, originaalilähedast tulemust (nt JPN03 kleit), teistel juhtudel aga rõhutatakse parandust kui esteetilist elementi (nt JPN08 traditsiooniline vaheuks). Mõnel puhul tuleb parandus, nagu tuleb – kas oskamatusel (nt JPN19 kardin) või esteetilise väljanägemise teisejärguliseks pidamisest (nt JPN05 nagi ja pesukuivatuspuu). Nii sõltub kvaliteedi- ja esteetikanorm nii parandaja oskustest kui ka eelistustest.

Samuti sõltub tehnoloogia valik objektist, näiteks parandab JPN24 tassi kuldparandustehnikaga ja JPN08 traditsioonilise paberist vaheukse ajaloolise parandamisviisiga. JPN23 ütleb: *"Kui see oleks olnud Jaapani traditsiooniline käsitöömööbel, oleksin seda teistmoodi parandanud, kuid kuna see on odavtoodetud mööbel, naudin selle parandamist just nii."*

4.1.3. Parandamispraktika reeglid

Nende materjalide ja tehnoloogiate kasutusviisidest joonistuvad välja korduvad tegutsemismustrid, mida saab käsitleda parandamispraktikat struktureerivate reeglitenä. Esitan oma minikorpuse põhjal induktiivselt tuletatud loetelu olulisematest reeglitest või põhimõtetest, millest Jaapanis isikutasandil parandamisel lähtutakse. Need reeglid ei ole normatiivsed ettekirjutused, vaid korduvad mustrid, mis ilmnevad parandajate kirjeldatud tegutsemisviisidest.

- Parandamisele kuuluvad isiklikud, pereliikmete või oma majapidamise objektid.
- Parandamisel lähtutakse konkreetsest objektist, selle kasutajast ja kasutusviisist.
- Esteetika ja kvaliteet sõltuvad nii objektist kui ka parandajast.
- Üldjuhul parandatakse koduses keskkonnas, kasutades igapäevaseid ja käepäraseid materjale.
- Puuduolevad füüsilised, tehnoloogilised või intellektuaalsed materjalid soetatakse jooksvalt.
- Keerulisemate objektide parandamiseks kasutatakse parandamisteenust (sh garantiiremont).
- Et probleem ei süveneks, on parandamisvajaduse ilmnedes otstarbekas parandada esimesel võimalusel kasvõi esialgselt ja ajutiselt.
- Parandamisele eelneb ka ressursside (sh inimeste) logistika.

4.1.4. Vahekokkuvõte

Minikorpuse 32 parandamisobjekti jagunevad selgelt kolme gruppi: kehakatted, muud isiklikud esemed ja kodutarvikud. See viitab parandamise igapäevasusele ja kodusele iseloomule. Käepäraste ressursside ja lihtsate tehnoloogiate loov kasutus vastab brikolaaži põhimõttele. Keerukamate objektide puhul pööratakse professionaalse teenusepakkuja poole.

Lühinarratiividest joonistuvad välja parandamispraktikat struktureerivad reeglid: parandatakse isiklikke ja majapidamise objekte; lähtutakse objekti kasutajast ja kasutusviisist; esteetika ja kvaliteet kujunevad objekti ja parandaja koosmõjus; parandamine toimub valdavalt koduses keskkonnas käepäraste vahenditega; puuduolevad ressursid soetatakse jooksvalt; keerukamate objektide puhul kasutatakse remonditeenust; probleemide süvenemise vältimiseks tehakse vajadusel ajutisi parandusi; ning praktika eeldab ressursside ja inimeste logistilist korraldamist.

Need korduvad mustrid moodustavad Jaapani isikutasandi parandamispraktika tuuma.

4.2. Parandamise staatus Jaapanis ja selle osapooled

Käesolevas alapeatükis rakendan Raua (2018) kultuuripraktikate staatuse ja praktiseerijate aspektide raamistikku parandamispraktikale Jaapanis. Kirjeldan minikorpuse materjali ja välitöö tähelepanekute põhjal lühidalt parandamise staatust individuaalsel, subkultuursel ja ühiskondlikul tasandil. Toon välja individuaalse parandamispraktika osapooled, kellest/millest sõltub parandamispraktika staatus, ning iseloomustan korpuse põhjal ülistavalt parandamise praktiseerijaid kui tähtsaimat osapoolt.

4.2.1. Parandamise staatus eri tasanditel

Minikorpuse parandajad toovad välja, et parandamise staatus on Jaapanis langenud. Nad kirjutavad, et varasemalt oli parandamine indiviiditasandil loomulik ja väärtustatud, kuid nüüd on see kadumas. See on JPN05 arvates tingitud sellest, et pole võimalik ise parandada või ei osata seda teha. Ta ütleb: *“Jaapan on läbi aegade olnud maa, kus inimesed on asju tähtsaks pidanud, kuid viimasel ajal ei ole see enam nii,”* ja lisab: *“Sellest on kahju.”* JPN05 näeb selles, et elektriseadmed ja autod on ise parandamise jaoks liiga keeruliseks muutunud, suurt probleemi: *“Võib ju öelda, et nii on mugav, kuid kui inimene ei kasuta tööriistu ega oma käsi, võib see viia inimkonna taandarenguni.”* Tema jaoks seisneb parandamise tuum ise tegemises. Ka JPN13 kirjutab: *“Parandades olen midagi olulist märganud. Tänapäeval on asju palju ja kui midagi katki läheb, kiputakse see kahjuks kohe ära viskama /.../,”* kuid parandamise väärtus seisneb JPN13 meelest rõõmus, mida asja terveks tegemine pakub: *“Minu arvates ongi kõige olulisem parandamise juures asjade väärtustamine.”*

Erinevalt naabruskonnast on parandamise staatus olnud Jaapanis madal juba mõnda aega. Aastakümneid normiks olnud masstarbimise kontekstis suhtutakse väiksematesse esemetesse kui paratamatusse kulusse, nagu selgub JPN11 tekstist:

“Mulle meeldib välismaal käia ning olen märganud, et Kagu-Aasias ja Hiinas leidub tänavanurkadel kellade ja jalgrataste parandamispunkte (need on pigem väikesed letid kui päris poed). Tudengina (1990ndatel), kui käisin tihti välismaal, oli Jaapan juba kaupadega üle ujutatud ja paarisaja jeeni eest sai peaaegu kõike osta. Keegi ei parandanud pastapliiatseid ega midagi muud sellist. Ka mina ei parandanud asju ega kasutanud neid edasi – uue ostmine tundus lihtsam ja odavam.” (JPN11)

Eraldi subkultuurse tasandi moodustavad inimesed, kes parandavad. Korpuse parandajate hulgas on parandamise staatus kõrge nii ainuliste parandamisobjektide kõrge staatuse kui ka Mottainai-hoiaku tõttu. Parandajad väärtustavad parandamist kõrgelt, seostades seda

mitteraiskamisega, asjade hoidmisega, rõõmuga, mida parandamine pakub, ning traditsioonilise säästlikkusega. JPN11 ja JPN13 tekstidest tuleb välja parandamispraktika individuaalse staatuse muutus. JPN11, kes varem asju ei parandanud, parandab ja kasutab neid nii kaua kui võimalik. JPN13 seostab oma muutunud mõtteviisi Mottainai-hoiakuga: *“Olen taas mõistnud, et see on midagi imelist ja haakub ka Nobeli preemia laureaadi Wangari Maathai Mottainai-vaimuga — mõttega, et asju ei tohi raisata.”* Paarisaja aasta tagune rangelt säästlikkusele pühendunud ühiskond on ideaal, mille poole püüdleb näiteks JPN23: *“Edo ajastul oli Jaapan täielikult taaskasutuse ühiskond – ma ei küüni küll nii kaugemale, kuid arvan, et minuski on „mottainai” ehk asjade väärtustamise vaim. Edaspidigi tahan oma asju hoida ja kasutada kaua.”*

Ühiskondlikul tasandil tarbitakse parandamispraktika tulemusi igapäevaselt. Välitöö tähelepanekute järgi tagatakse nähtamatult liikluse ja infrastruktuuride toimimine, külmade ja kuumade jookide töökorras automaadid pea igal tänavanurgal, jalgrataste ja autode pidev korrashoid, äppide pidev uuendamine jms. Nii et ühiskondlikul tasandil on parandamine äärmiselt levinud ja tehnoloogilise ühiskonna toimimiseks vältimatu, kuid inimesed ei teadvusta seda, rääkides parandamise kui praktika tagaplaanile jäämisest (nagu just kirjeldasin).

Nõustun Weberi & Krebsiga (2021), et leiutiste kasutuselevõtt on olnud võimalik vaid tänu toimivale tugivõrgustikule (klienditeenindus, parandamisvõimalused ning taaskasutus), ja seda nii ühiskondlikul kui ka indiviiditasandil. Just pidev nähtamatu hooldus ja parandamine võimaldab infrastruktuuril, transpordil ja igapäevastel mugavuslahendustel katkestusteta toimida, kuid mis jääb kasutajatele märkamatuks. Raua (2018) raamistikus paiknevad need hooldajad ja parandajad madala staatusega teostajate rollis: nende töö on ühiskondlikult ülioluline, kuid sümboolselt vähe väärtustatud just seetõttu, et seda ei ole näha. Nii tekib paradoks: parandamine on ühiskonna toimimise seisukohalt keskne, kuid selle kultuuriline staatus jääb madalaks, sest inimesed ei teadvusta nähtamatut parandamist.

4.2.2. Staatust mõjutavad osapooled

Individuaalsel tasandil sõltub parandamise staatus erinevatest osapooltest. Nagu eelnevalt nägime, tingis parandamise objekti tähenduslikkus parandajale (vt eest tabel 4) ehk teisiti öeldes: objekti staatus oli parandajale kõrge. Kui Raud (2018) rääkis oma monograafias, kuidas praktika kandjate staatus võib tõsta praktika enda staatust, siis parandamispraktika kontekstis võib laiendada seda mõtet nii: objekti kõrge staatus võib tõsta parandamise kui praktika staatust parandaja silmis. Näiteks tähtpäeva kimono parandamine on JPN04 jaoks väga tähtis, sest *furisode* sümboliseerib perekondlikku järjepidevust ning jaapani identiteeti. Kui objekt on sümboolselt oluline, siis on

parandamisel kõrgem staatus. Nii võibki parandamise osapoolena käsitleda ka parandamisobjekte, mis tingivad enda parandamist (traditsiooniline kimono) või mitteparandamist (masstoodetud väikeobjektid).

JPN04 ei tutvusta parandamisviisi, mis käesoleva uurimistöö raames lubab järeldada, et parandamistehnoloogia ei ole tema jaoks nii tähenduslik kui objekt ise. Siiski võib oletada, et traditsioonilised parandamisviisid – korpuse näitel kuldparandus (*kintsugi*), kimono hargnemiste nõelumine ja paberist vaheseina motiividega lappimine – on oma pika ajaloo ning spetsiifilise tehnoloogia tõttu Jaapani ühiskonnas prestiižsemad kui muud argised funktsionaalsed parandamised.

Lisaks kujundavad olulised isikud kui sümboolne autoriteet parandamise staatust. Kui mõelda, et küünedisaini parandamine on osa küünedisaini tegemise praktikast, siis JPN01 tekstist ilmneb eeskujuna töökaaslane, kes tõstis JPN01 jaoks praktika staatust. Töökaaslase eeskuju motiveerib teda ka ise küünedisaini parandama (JPN01). Ema kui parandamispraktika eeskuju, kunagine pidev praktiseerija, suhe temaga, mõjutab JPN10-t parandama seda kaua kantud kardigani.

“/.../ Ema on praegu hooldekodus. Kui ma teda külastasin, näitas ta näpuga korduvalt ja korduvalt kardigani vasaku varruka hargnemisele. /.../ Ema, kes ei suuda end enam sõnaliselt väljendada, öelnuks nagu: "Paranda see ruttu ära, kuni veel võimalik." /.../ Võtsin seda kui sõnumit emalt, kellele on asjade hoidmine alati oluline olnud. Kuigi olen seda kardigani juba väga kaua kandnud, otsustasin selle ära parandada.” (JPN10)

4.2.3. Parandajate lühiiseloostus

Minikorpuse järgi on parandaja 33 episoodist 29 korral, st enamasti ise teostaja, kes otsustab, missuguseid materjale, võtteid jms kasutada: kas parandada musti sokke nähtavalt punase niidiga või nähtamatult (JPN11), kas vahetada tekikotiava lukk välja uue luku vastu või asendada lukk hoopis paeltega (JPN14) või kuidas täpselt, mis lahendusega toestada nagi ja pesukuivatuspuu jalad (JPN05) või jätta traditsioonilise paberseina sisse ava kassile (JPN08). Tarbija rolli satub parandaja siis, kui otsustab kasutada professionaalset teenindust, nt mobiiliekraani asendamiseks (JPN18) või käekella parandamiseks (JPN25). Parandamisotsuse langetamisel on omanikul siingi oluline roll.

Kui minikorpuse põhjal üldistada, siis Jaapani parandajat iseloomustab Mottainai-hoiak, traditsioonide ja järjepidevuse austamine ning inimestest ja asjadest hoolimine. See viimane kehtib nii ainuliste esemete kui ka materiaalsuse kui sellise, aga ka maailmavaatelistel "asjade"

osas. Lisaks iseloomustab korpuse parandajat leidlikkus käepäraste vahendite kasutamisel (brikolaaž) ja lahenduskesksus. Ilmselgelt peab iga parandaja mingilgi määral käeliselt osav olema ja valdama vajalikku tehnikat vähemalt algaja tasemel. Parandaja õpatee hõlmab tänapäeval eeldatavasti käsitööõpetuse tunde koolis, võib-olla vanemate ja vanavanemate eeskuju ja õpetusi või ka iseseisvat õppimist juhendite või videote abil (näiteks esmakordselt kuldparandust tehes). Parandajad võivad vajada tugitegevuse korraldamise oskust. Näiteks vana tehasehoone kontserdisaaliks renoveerimisel loob ta tingimused, mis võimaldavad praktikat üldse teostada.

4.2.4. Vahekokkuvõte

Minikorpuse materjal näitab, et parandamise staatus on eri tasanditel erinev ning sõltub nii parandajate väärtustest, eeskujudest kui ka parandatavate objektide tähenduslikkusest. Ühiskonda hoiab toimimas nähtamatu parandamise ja hooldamise võrgustik, mida indiviiditasandil ei teadvustata. Individuaalne parandamine on üldiselt madala prestiižiga ja sageli asendunud masstarbimisega, kuid parandajate subkultuuris tõstab *mottainai*-hoiak objektide tähenduslikkus parandamise staatust. Indiviiditasandil mõjutavad parandamise tähendust nii juba nimetatud kõrge staatusega objektid (nt kimono), kasutatavad tehnoloogiad (nt *kintsugi*) kui ka parandajale olulised isikud, mis tõstavad paranduse prestiiži indiviidi tasandil. Korpuse põhjal tegutsevad parandajad enamasti praktika teostajatena, kes otsustavad ise, mida ja kuidas parandada, kuid tehnoloogiliselt keerukate esemete puhul liiguvad nad tarbija rolli.

4.3. Parandamise levitamine ja edasiandmine

Käesolev alapeatükis tõlgendan parandamispraktikaid Jaapanis Raua (2018) kultuurilise levitamise ja edasiandmise aspektide raamistikus. Sellest lähtuvalt on võimalik käsitleda perekonda mitteametliku institutsioonina, mis vahendab parandamise reegleid ja väärtusi ning kujundab arusaama, mis on loomulik, soovitatav ja legitiimne. Parandamispraktika edasiandmine ei ole mehaaniline kopeerimine, vaid põlvkondlik rekonstrueerimine, kus traditsioonilised hoiakud (nt mottainai) põimuvad uute materjalide, tehnoloogiate ja esteetiliste tõlgendustega. Nii moodustub parandamisest pidevalt uuenenud kultuuripraktika, mille tähendus nihkub vastavalt ajastu materiaalsetele ja sotsiaalsetele tingimustele. Levitamine toimub igapäevaste valikute, nähtava paranduse ja mikropraktikate kaudu, mis normaliseerivad parandamist sünkroonsel teljel.

4.3.1. Perekond kui parandamist vahendav mitteametlik institutsioon

Raua (2018) järgi on kultuuripraktikate levitamine ja edasiandmine alati institutsionaalselt vahendatud. Korpuse põhjal joonistub üsna selgelt välja, et institutsioon, mille kaudu parandamine kui praktika indiviiditasandil levib, on eelkõige perekond. See sobib ka Raua (2018) mõttega, et institutsioon ei pea olema ametlik. Korpuse näitel on perekonnal piisavalt sümboolset kapitali, et reguleerida parandamispraktikat ning kujundada selle norme.

Enamasti tegutsevad parandajad pere ringis (koduses keskkonnas), kus kehtivad oma sisemised normid ja reeglid, nt “raisata ei tohi” või “asju tuleb hoida”. See, et JPN05 ei lase oma mujal elaval tütre katki läinud nagi ära visata, vaid viib selle endale koju, parandab ära ja võtab taas kasutusse, on ühtlasi eeskuju tütrele, milliseid praktikaid peres väärtustatakse. Perekond on koht, kus pereliikmed (sh lapsed) näevad, kuidas asju parandatakse ja kuidas neid siis jälle kasutada saab. Näiteks toestab JPN05 pesukuivatuspuu naisele kasutamiseks ja JPN09 kohendab abikaasa mütsi, et see tuulega enam peast ära ei lendaks. Pere ringis õpitakse ühtlasi parandama: JPN04 korrastab ema abiga pere reliikviaks oleva tähtpäeva kimono hargnemised.

Pere kujundab ka arusaama parandamisest kui “õigest” ja loomulikust käitumisest. Mitme parandaja loos on fraas “Mottainai” (näidetes allakriipsutatud) lihtsalt muu jutu sees, see on nii väärtussüsteemi osaks muutunud, et fraasi ennast või selle päritolu ei peeta vajalikuks selgitada: “Seega – oleks kahju raisata, sest seda saab veel kasutada.” (JPN20) või “Kuna veel kasutuskõlblike asjade äraviskamine oleks raiskamine, parandasin panni ära, keerates lahtitulnud kruvi uuesti kinni.” (JPN02), viitab JPN14 viitab selgelt oma vanaemale: “Lapsest saati õpetas vanaema mulle: „Raisata ei tohi.”” Kardigani parandab JPN10 asjade hoidmist alati tähtsaks pidanud ema sõnatu märguande mõjul.

See tähendab, et perekond vahendab praktikat ja sel on piisavalt sümboolset kapitali. Konfutsianistliku kultuuritaustaga Jaapanile on iseloomulik traditsioonide ja perekondlike suhete austamine. Siinkohal sobib veel kord nimetada tähtpäeva kimonot (JPN04), aga ka lahkunud abikaasalt 20. pulma-aastapäevaks saadud mängutoosi (JPN07) või gümnaasiumi sisseastumiseksamite aegu vanematelt kingituseks saadud käekella (JPN25). See näitab ka, et peres peetakse loomulikuks, et tähenduslikke objekte parandatakse.

Lühinarratiivid teevad selgelt nähtavaks ka säilitamise reeglid. Tähenduslikud esemed (nt kimono, mängutoos, käekell) säilitatakse ja parandatakse, ning perekondlikud väärtused nagu *mottainai* toimivad filtrina, mis määrab, millised praktikad ja hoiakud üldse kanduma saavad. Just siin otsustatakse, mis on “säilitamist väärt”: milliseid esemeid hoida, milliseid lugusid rääkida ja milliseid oskusi väärtustada.

4.3.2. Parandamispraktika muutumine

Põlvkondlik (diakrooniline) parandamispraktika edasiandmine hõlmab teadmisi, oskusi ja eriti väärtusi. Enamasti õpetab vanem nooremale (lapsele) eeskujul või koostegemise kaudu. Siiski, Raua (2018) järgi ei võta uus põlvkond praktikat üle üks ühele, vaid praktika rekonstrueeritakse, luuakse tähenduslikul kujul uuesti. Lisaks traditsioonile, mis moodustub nendest praktika osadest, mille uus põlvkond omaks võtab, toimub praktikas ka pidev uuenemine. (Raud, 2018)

Praktika muutumist ajas illustreerib kuldparanduse näide. *Kintsugi*’t, mis on saanud nime selle järgi, et parandatakse kullaga, saab harrastada tänapäeval ka poest ostetava, algajatele mõeldud soodsa *kintsugi*-komplektiga (JPN24), mis (tõenäoliselt) ei sisalda üldse kulda, ja tehnoloogia, mis oli professionaalsete *kintsugi*-meistrite pärusmaa, on kättesaadav igaühele, kes komplekti ja juhendi ostab.

Loominguline JPN14 selgitab, miks ta tekikotti ja oma söögitoa toole parandas, nii: “*Esiteks usun ma, et kasutuskõlblikke asju ei tohiks ära visata. // Teiseks on huvitav leida lahendus, kuidas natuke katki läinud asja parandades saab seda jälle kasutada.*” Kui esimene põhjendus väljendab parandamispraktika traditsioone, siis julgen arvata, et teine põhjendus on arusaamatu Edo perioodi inimesele (eriti arvestades, et tooli, mille parandamine ebaõnnestus, viskas JPN14 ära), ent täiesti mõistetav praeguse külluse kontekstis.

Siinkohal tasub meenutada ka kummuti parandamise lugu, kus JPN23 kirjutab nii: “*Kui see oleks olnud Jaapani traditsiooniline käsitöömööbel, oleksin seda teistmoodi parandanud, kuid kuna see on odavtoodetud mööbel, naudin selle parandamist just nii.*” Ühest küljest väljendub siin

parandamise kui loomingulise protsessi nautimine ja teisest küljest kajastub tänapäevase parandamise ajajärgulisus (kui Weberi ja Krebsi terminit kasutada), kus materjalide muutumine tingib teistsugust parandamist.

Parandamine ei toimu üksnes teadmiste ülekandmise või eesmärgipärase tegevusena, vaid nagu Vandenabeele ja Decuypere (2022) paranduskohvikutest rääkides välja tõid, kujuneb parandamispraktika siin-ja-praegu toimuvates protsessides, kus inim- ja mitteinimlikud elemendid loovad tingimused aeglustamiseks, süvenemiseks ja uute seoste tekkimiseks. Mulle näib, et see praktika muutus, mida Raua (2018) teooria makrotasandil kirjeldab, saab alguse just inimeste, esemete, ruumi ja materjalide suhtestikulises koosluses. Jaapani parandamislugude lühinarratiivide igapäevased mikrosituatsioonid – emaga koos *furisode* parandamine ja muud kodused parandamisstseenid, kunstnahateibiga parandusvõimaluse katsetamine, dementse ema näpuga osutamine jms – loovad tingimused, milles praktika saab põlvkondadeüleselt rekonstrueeruda.

Sellist suhtestikulist kooslust koduses keskkonnas sobib illustreerima näiteks JPN11 kirjeldatud sokiparandamise rütm: katkised sokid pannakse kõrvale ja parandatakse korraga siis, kui neid on kogunenud piisavalt ja kui parandajal on aega. Parandamissituatsioon kujuneb, sõltudes inimesest, parandamisobjektidest, materjalidest ja ajaplaneerimisest. Kontrastne niit läheb kasutusse sellepärast, et sama värvi niiti ei juutu kodus olema. JPN11 mõtleb, et "kui juba, siis juba". Just sellistes mikrosituatsioonides saab nähtavaks, kui juhuslik võib olla uue põlvkonna otsus, millised praktikad on tähenduslikud ja millised jäävad kõrvale, ning kuidas parandamine rekonstrueerub vastavalt konkreetsele aegruumile ja materjalidele.

Niisiis, parandamispraktika muutub ajas. Kuigi paljudes tekstides väljendati ka praegu Mottainai-hoiakut, ei ole see midagi, mis mehaaniliselt edasi kanduks. Iga põlvkond tõlgendab perekondlikke väärtusi uuesti ja otsustab ise, kas parandamine on "loomulik" või "ebavajalik" ning loob oma versiooni praktikast. Perekondlik mõju ei ole mehaaniline, vaid tähenduslikult ümber mõtestatud, nagu eelnevatest näidetest näha.

4.3.3. Levitamine vahetus aegruumis

Kindlasti aitab parandamispraktikal levida alustekstide peatükis põgusalt tutvustatud Mottainai-liikumine, mis tõstab esile ressursitõhususe ja esemete väärtustamise ning populariseerib parandamist kui eetilist ja keskkonnateadlikku käitumist. Liikumine toimib kultuurilise raamistikuna, mis tugevdab ja legitimeerib neid hoiakuid, mida perekondlikud praktikad juba edasi kannavad. (vt nt Ministry of Foreign Affairs of Japan, kuupäev puudub)

Minikorpuses viidatakse liikumisele siiski vaid korra. Lühinarratiivide põhjal toimub parandamispraktika levitamine eelkõige igapäevaste valikute, rääkimise ja nähtava parandamise kaudu. Need mikropraktikad normaliseerivad parandamist sünkroonsel teljel, muutes selle loomulikuks ja legitiimseks käitumiseks. Levitamine ei eelda formaalset institutsiooni — eraisiku igapäevased valikud toimivad ise levitamismehhanismina, kujundades kogukondlikku kogemust praktika ja selle tulemuste nägemisel ning normaliseerides parandamist.

Parandamispraktika levitamisenä vahetus aegruumis (sünkroonne telg) võib mõista kõiki korpuse episoodide, sest uue ostmise asemel on valitud parandamine. Lisaks on kõik korpuse parandajad infot parandamisest levitanud mulle, kui nad selgitasid oma otsuse tagamaid, saates mulle lühinarratiivid ja fotod. Parandamisest rääkimine on üks tavalisem praktika levitamise viis. Kuulsin mitut mulle saadetud lugu räägitavat ka seltskonnas. Seegi, kui küsisin igalt uuel Jaapani tuttavalt, kas ta on midagi hiljuti parandanud, liigitub levitamise alla, eriti kui selle tulemusel inimesed tegid teemast juttu oma tutvus- või sõprusringkonnas. Mulle pole teada, kui palju räägitakse Jaapanis parandamisvajadusest ja parandamisest igapäevaselt. Kas ja kuivõrd arutas näiteks JPN14 oma emaga või kellegi teisega kunstnaha parandamisteibi kasutamist või kellega ja kui palju pidas nõu JPN05 oma parandamislahenduste väljamõtlemisel, kui üldse.

Ka eespool nimetatud põlvkondlikke seiku võib käsitleda perekondlikus ringis levitamisenä. Üheskoos praktikaga tegelemine (emaga koos tähtpäeva kimono parandamine) või asjaolu, et vahepeal katki olnud ese on kasutuses tagasi, annab märku parandamispraktika levitamisest. Lühinarratiividest ei tule välja, kas parandamine toimub kellegi nähes või on peidetud ja nähtamatu. Vaid JPN22 lugu hoone renoveerimist, mis hõlmab rohkem kui 100 inimest, on omamoodi avalik sündmus. See on oluline veel Nakamine (2021) välja toodud fakti pärast, et kui Lääneriikides moodustavad teise ringi majad 70–90% kinnisvaraturust, siis Jaapanis on see alla 15%.

Nähtava parandusega esemete kasutamine kodus või avalikult levitab ja normaliseerib parandamist kui praktikat. Kui külalised näevad JPN05 nagi või pesukuivatuspuud, JPN08 kassile jäetud auguga vaheseina, JPN19 kardinat või JPN24 *kintsugi*-tehnikas parandatud tassi, mõistavad nad kindlasti, et selles kodus parandatakse. Kui ühistranspordis, matkarajal või tööl peatub kellegi pilk JPN23 seljakotil, on ilmselge, et tegemist on parandusega. Ka tarbija rollis toetab eraisik praktika levikut. Kui JPN05 laseb parandada mikrolaineahju, JPN07 mängutoosi, JPN18 mobiiltelefoni ja JPN25 käekella, on see ühtlasi märk teenuse osutajatele, et nõudlust on ning parandamisega tasub edasi tegelda.

4.3.4. Vahekokkuvõte

Kokkuvõttes näitavad korpuse lühinarratiivid, et perekond toimib mitteametliku institutsioonina, mis vahendab parandamispraktika tähendusi, norme ja hoiakuid, kuid nende ülekandmine ei ole kunagi mehaaniline. Iga põlvkond rekonstrueerib praktikat vastavalt oma materiaalsele võimalustele, esteetilistele eelistustele ja igapäevastele mikrosituatsioonidele, milles inimesed, esemed ja ruumid loovad uued tähenduslikud kombinatsioonid.

Sünkroonsel teljel levib parandamine igapäevaste valikute, nähtavate paranduste ja rääkimise kaudu, mis normaliseerivad parandamist kui loomulikku käitumist. Diakroonilisel teljel kujuneb praktika ümber, põimides traditsioonilisi väärtusi (nt mottainai) uute materjalide, tehnoloogiate ja esteetiliste tõlgendustega. Nii saab parandamisest kultuuripraktika, mis on samaaegselt järjepidev ja muutuv, juurdunud perekondlikes väärtustes, kuid avatud ajastu materiaalsele ja sotsiaalsele tingimustele.

4.4. Parandamise eesmärkidest ja põhifunktsioonist

Selles alapeatükis pakun andmestiku põhjal välja kategooriad jaapani parandajate eesmärkide liigitamiseks. Nagu Raud (2018) välja tõi, võib kultuuripraktikatel samaaegselt olla mitu eesmärki ja funktsiooni ning eesmärgid ja funktsioonid võivad, kuid ei pruugi kattuda. Minikorpuse lühinarratiivides mõistetakse parandamist enamasti kui tegevust, mille tulemusena funktsioneerib parandamisobjekt jälle nii nagu enne kulumist, katki või rikki minemist. Objekti instrumentaalse funktsiooni taastamisega kaasneb üks või mitu alljärgnevatest eesmärkidest:

- 1) hoolitseda lähedaste ja kodu eest;
- 2) järgida maailmavaatelist Mottainai-hoiakut;
- 3) hoida raha kokku;
- 4) taastoota enesekuvandit;
- 5) vastata kehtivatele normidele;
- 6) taastoota sidet eluloo, traditsioonide ja perekondlike suhetega;
- 7) parandamine pakub loomingulist eneseväljendust ning rahulolu ja rõõmu.

4.4.1. Hooli(tse)misest ja majanduslikust kokkuhoiust

Minikorpuse põhjal tuleb selgelt välja, et parandades väljendatakse hoolivust ja hoolitsetakse lähedaste ja kodu eest. See ilmneb nii kodutarvikute parandamises (vt loetelu tabelist 3), parandamisel pereliikmete ja lemmikloomadega arvestamises kui ka lähedaste jaoks asjade kohandamises. Esimest, kodutarvikute klastrit sobivad illustreerima nt panni (JPN02) ja toolide (JPN14) parandamine; teist nt abikaasa ütluse peale pesukuivatuspuu (JPN05) ja koera jaoks magamisaseme (JPN06) kordategemine; kolmandat nt abikaasa jaoks mütsi (JPN09) ja dementse ema jaoks pükside parajaks õmblemine. Kõik need näited kinnitavad Jacksoni (2014) väidet, et parandamise eesmärk/funktsioon on hoida koos nii füüsilist kui ka psühhosotsiaalselt maailma.

Eespool oli põhjalikumalt juttu pikkade traditsioonidega *Mottainai*-hoiakust, millega suurem osa minikorpuse parandajate subkultuurist kooskõlas elada tahab, kuigi enamikule ühiskonnast jäävad *Mottainai*-maailmavaate erinevad aspektid tänapäeva külluses ehk võõraks. Ehkki nappuseajad on taandunud, võib majanduslik kokkuhoid ikkagi parandamise eesmärk olla. Naine, kes rajas kontserdisaali kõrvalisse looduskaunisse piirkonda mere ääres, alustas oma lugu vana tehase renoveerimisest lausega: “*Jaapanis kulub uue maja ehitamiseks väga palju raha.*” (JPN22) Sellest lähtuvalt säilitati võimalikult palju olemasolevat ning kaasati umbes sada vabatahtlikku, mis näitab, et parandamine võib olla strateegiline viis suurte kulutuste vältimiseks.

Lisaks, Apple iPhone'i (JPN18) ja Panasonic'u mikrolaineahi (JPN05) tehti korda tasuta garantiiremondis, mis võiks samuti näidata huvi raha kokku hoida, sest vana äraviskamine ja uue ostmine oleks märkimisväärne väljaminek. Siiski proovis põhimõttelisest iseparandajast mikrolaineahju omanik kõigepealt ise lahendust leida, kuid seadme tehnoloogiliste piirangute tõttu kasutas garantiiremondi võimalust. Ja enamasti ei ole majanduslik kokkuhoid parandamise eesmärk. JPN06 märgib oma pehme mänguasja kohta: *"Arvestades, et see oli saadud vaid kolme dollari eest, oleksin võinud selle ära visata, kuid..."* – mis näitab, et mõnikord kaalub emotsionaalne tähendus majandusliku argumendi üle.

4.4.2. Objekti funktsioonide laienemisest parandamisele

Parandamisobjekti funktsioonid võivad üle kanduda ka parandamisele kui sellisele. Eriti hästi tuleb see välja omaeluloolistes lugudes, kus parandajad kirjeldavad, et ese seob neid oluliste mälestuste, sündmuste ja inimestega, keda võib-olla enam või veel ei ole. Just nimetatud pehme koerakujuline padi, mis praegu on kasutusel lemmiklooma pesana, sümboliseerib 21-aastasele JPN06-le nii kõiki neid aastaid, kui see oli tema enda padi, kui ka mitmeteist aasta tagust sündmust New Yorgi hotelli fuajees, kui ema talle selle vaid ühe proovimisega kuuliveeretamismängus võitis.

JPN24, kes oma kadunud emaga ostetud kotti ja tema mantlit edasi kasutab, kirjutabki, et parandas need ära, sest *"ei tahtnud /.../ ilusatel mälestustel minna lasta"*. Pidulik kimono *furisode*, mida jaapani naised kannavad esmakordselt täisealiseks saamise päeval, seob JPN04 sugukonna naisliini nii eelnevate kui ka veel sündimata põlvkondadega. Nii nendes kolmes eriilmelises parandamisepisoodis kui ka kõikide ülejäänud biograafiliselt tähenduslike objektide (vt eest tabel 4) episoodides kanduvad objekti sümboolsed tähendused üle ka parandamisele endale, nii et just parandamine aitab mineviku olevikuga ühendada ning identiteedi järjepidevust hoida.

Tähenduslike objektide väiksema, lemmikobjektide (vt eest tabel 4) klatri puhul ilmneb selgelt, et kuigi neid kasutatakse edasi nende algses instrumentaalses funktsioonis, ei ole parandamise peamine eesmärk mitte praktiline tasand, vaid esemete subjektiivne erilisus ja nende roll inimese enesekuvandi kujundamisel. Kleiti (JPN03), kardinat (JPN19) ja kotti (JPN23) tahetakse edasi kasutada just seetõttu, et need "meeldivad" rohkem kui teised sama kategooria esemed; meeldivusega võib kaasneda ka objektiivne asjaolu, et samasugust eset ei ole enam võimalik hankida (JPN03, JPN19).

Lisaks ei seisne küünedisaini korrigeerimise (JPN01) või lemmikkleidi (JPN03) funktsionaalsuse taastamine mitte ainult esteetilise välimuse taastamises või keha katmises, vaid võimaluses end jälle ilusa ja enesekindlana tunda. Ka kardin (JPN19), seljakott (JPN23) ja kellakollektsioon (JPN12) toimivad identiteedi ja enesekuvandi kandjana, aidates inimesel olla see, kes ta tahab olla. Parandamine likvideerib katkestuse, mis tekkis, kui objekt lakkas täitmast oma funktsiooni, mistõttu teenib ka parandamine objektiga seotud praktika eesmärgi. Nii on seljakoti (JPN23) parandamise eesmärk ühelt poolt praktiline vajadus (terve kotiga saab asju ühest kohast teise viia), aga teisalt võimaldab parandamine just selle kotiga seotud praktikaid harrastada, s.t "hea tujuga" töö, matkal ja reisil käimist.

Parandamisnarratiividest ilmneb, et mitmel juhul on parandamise otsene eesmärk vastata kehtivatele sotsiaalsetele ja rituaalsetele normidele. JPN04 puhul on parandamine seotud täiskasvanuks saamise rituaaliga: „*Traditsiooniks on kanda seda täiskasvanuks saamise puhul*“, mistõttu kimono korrastamine on vajalik, et täita pere- ja kogukonnakeskset ootust. JPN08 kirjeldab šooji parandamist olukorras, kus külaliste ees esinev kahjustus tekitab „hämmitust“, mis osutab kodu esteetilise korrasoleku normatiivsele survele. JPN21 puhul on püksisäärte kinniõmblemine otseselt seotud rituaalse sobivusega: „*Matustel ei sobi, kui ihu paistab*.“ Neid näiteid koos vaadates võib järeldada, et parandamine toimib mitte üksnes esemete funktsionaalsuse taastajana, vaid ka vahendina, mille abil hoitakse ja taastoodetakse kultuurilisi sobivusnorme, mis reguleerivad nii rituaalset käitumist kui ka igapäevast sotsiaalset esinemist.

4.4.3. Parandamise kui protsessi funktsioonist

Lisaks sellele, et kaunilt disainitud küüned lasevad JPN01-l end enesekindla, rõõmsa ja ilusana tunda, meeldib talle ka küünedisaini tegemise protsess ise: ka siis, kui kohe ei tule välja nii, nagu ta soovis, naudib ta värvimist, joonistamist ja katsetamist. Järeldada võib, et kulunud või loodetust erineva disaini parandamine ning selle tulemusena korrastatud küünedisain pakub rõõmu JPN01-le samamoodi nagu küünte disainimine ise, õigupoolest ongi parandamine või hooldamine küünedisaini põhipraktika osa, mis teenib samu eesmärgi kui põhipraktika ise.

JPN14 toob välja parandamise kui loomingulise tegevuse: „*/.../ on huvitav leida lahendus, kuidas natuke katki läinud asja parandades saab seda jälle kasutada*.“ Pärast toolide parandamise katsetamist ütleb ta nii: „*Parandamine on minu jaoks seda põnevam, et ma ei ole professionaalne toolimeister. Ja mõeldes, et ehk leian hiljem parema viisi ja saan toolid kunagi veel korda, ei suuda ma neid kuidagi ära visata*.“ (JPN14) Kaks parandamisepisoodi, millest JPN14 kirjutab,

annavad märku, et parandamine kui protsess pakub talle naudingut ning et just katsetamine ja lahenduse otsimine on selle tegevuse keskmes (vrd Lévi-Straussi brikolaaži mõistega, 2001).

Samasugust nuputamise nautimist paistab JPN05 parandamisepisoodidest, mille fotodelt ja lühinarratiividest on näha, et lahenduste väljamõtlemine pakub talle rahuldust, mis tuleneb oma kätega tehtud töö õnnestumisest ja tehnilise väljakutse ületamisest. Ka JPN03 tunneb rahulolu väljatöötatud lahendusest: *"Kleidi kangas on veniv, mistõttu oli seda keeruline parandada, kuid ma lisasin kangast... ja suutsin selle parandada nii, et kahjustus ei paista silma."* Parandamise rõõmust ja heameelest õnnestunud paranduse üle räägivad ka JPN13 ning JPN23, kes rõhutavad eelkõige emotsiooni.

Loovalt lähenevad parandamisele näitavad üles nii punase niidiga sokiparandaja (JPN11), esmakordselt *kintsugi*-tehnikat proovija (JPN24), traditsioonilise vaheukse sisse kassiava jätja (JPN08), tassialusega mööbliparandaja (JPN23). Loovus avaldub siin valmisolekus katsetada ja leida esteetiliselt või funktsionaalselt sobiv lahendus. Samasse rühma kuuluvad ka need parandajad, kelle parandus ei tule välja nii osavalt, nagu nad tahaksid (nt JPN19), kuid kes leiavad siiski viisi eseme kasutuskõlblikuks muutmiseks — mis osutab, et loovus ei eelda tehnilist virtuoossust, vaid pigem probleemi ümbermõtestamist ja paindlikku tegutsemist.

4.4.4. Vahekokkuvõte

Minikorpuse põhjal ilmneb, et parandamisel on korraga mitu eesmärki. Kuigi parandamise esmaseks tulemuseks on enamasti objekti funktsionaalsuse taastamine, on selle tegevuse taga laiem kultuuriline ja isiklik tähendusväli. Sageli on parandamine ka hoolivuse praktika (vt ka Jackson, 2014), mille kaudu hoitakse koos nii füüsilist kui ka psühhosotsiaalset maailma. Parandamine võib olla majanduslikult motiveeritud, kuid enamasti on see teisejärguline eesmärk. Mitmes loos on parandamise otsene eesmärk vastata sotsiaalsetele ja rituaalsetele normidele, mis reguleerivad nii igapäevast kui ka pidulikku käitumist. Parandamine aitab taastoota enesekuvandit ja identiteeti, võimaldades inimestel end tunda kooskõlas oma esteetiliste ja moraalsete väärtustega. Biograafiliselt tähenduslike objektide (vt ka Hoskins, 1998; 2006) puhul toimib parandamine vahendina, mis hoiab ja taastoodab sidet mineviku, perekonna ja oluliste suhetega. Mitmes loos pakub parandamine loovust, rõõmu ja käelist rahuldust, mis tuleneb probleemilahendusest ja katsetamisest. Seega on parandamine kultuuripraktika, mis korraga taastab eseme funktsiooni, hoiab koos suhteid ja identiteeti ning stabiliseerib kultuuri nii sünkroonsel kui ka diakroonsel teljel.

KOKKUVÕTE

Rein Raua (2018) üldise kultuuriteooria raamistikus kaardistasin 25 jaapanlase ühe eseme parandamise lühinarratiivides ilmnevat parandamise isiklikke tähendusi. Püstitatud uurimisküsimustele vastamiseks analüüsisin 2004/2005. õppeaastal Jaapanis Kansai piirkonnas kogutud andmestikku nii tekstikeskse kui ka praktikakeskse mudeli abil.

Tekstikeskse mudeli abil vaatlesin parandamist kultuuritekstide keskkonnas, keskendudes uurimisküsimusele, milliseid alustekste kasutavad Jaapani parandajad oma tegevuse tähenduslikkuse selgitamiseks ajastul, mil uue ostmine on lihtsam kui vana parandamine. Lühinarratiividest joonistus välja mitmekihiline kultuuriline alustekstide kogum, mille keskmes on Jaapani kultuurile omane raiskamise vältimise ehk *mottainai*-tekstilisus. *Mottainai*-hoiak toetub ühelt poolt ajaloolistele nappuseperioodidele ja teiselt poolt religioosse taustaga piisavuse ja keskkonda austavale eetikale, mis kujundavad arusaama esemete väärtusest ja nende eest hoolitsemise moraalsest kohustusest. Sellel taustal on Jaapanis kujunenud nähtava parandamise tehnikad, mis vääringdavad parandamisobjekti. Lisaks on levinud arusaam, et säästliku ringmajanduse toimimiseks tuleb ise parandada. Üleilmne tarbimisühiskonnale vastanduv parandamisliikumine kannab Jaapanis kohalikku *mottanai* pitserit, toetudes varasemate, aastasadu ja isegi -tuhandeid vanade arusaamade taas ringlusse võtmisele (vrd Teidearu, 2026).

Teise suurema tekstilisusena joonistus välja parandajate eluilm, milles tähenduslik parandamisobjekt – lemmikese, biograafilise mälestuse kandja või suhete sümbol – toimib alustekstina. Objekt aktiveerib parandaja eluilmas terve hulga väiksemaid tekstilisusi, milles parandamine saab identiteedi, enesehinnangu, lähisuhteid vms toetava tähenduse. Sellistes lugudes hoiab parandamine eluilma koos nii sünkroonselt kui ka diakrooniliselt. Kuna parandajate eluilm ei koosne vaid tekstidest, vaid ka reaalse maailma kogemisest, siis mängib selles olulist rolli parandamise materiaalne ja tehniline pool. Juhtudel, kui sõnaline tekst seda otsesõnu ei kirjelda, kajastub materiaalsus sageli fotodel. Fotod kannavad vaikumisi kultuurilist eeldust, et parandamine on kogemuslik praktika, mida sõnaliselt lahti seletama ilmtingimata ei pea.

Praktikakeskse mudeli abil uurisin, millised parandamise kui kultuuripraktika aspektid lühinarratiivides tähenduslikena ilmnevad. Kuigi andmekogumisel esitasin vaid ühe küsimuse – "Miks oli oluline see [asi] ära parandada?" –, võimaldas minikorpus tuvastada infot kõigi mudeli aspektipaaride kohta: 1) materjalid ja reeglid, 2) staatus ja parandamine, 3) levitamine ja edasiandmine ning 4) eesmärgid ja funktsioonid. 32 parandamisepisoodi lühinarratiividest joonistuvad välja korduvad mustrid, mis moodustavad individuaalse parandamispraktika tuuma

Jaapanis: parandatakse kodutarvikuid, kehakatteid ja muid isiklikke esemeid; lähtutakse objekti kasutajast ja kasutusviisist; esteetika ja kvaliteet kujunevad objekti ja parandaja koosmõjus; parandamine toimub valdavalt kodus keskkonnas käepäraste vahenditega (brikolaaz); puuduolevad ressursid soetatakse jooksvalt; keerukamate esemete puhul kasutatakse teenust; probleemide süvenemise vältimiseks tehakse vajadusel ajutisi parandusi.

Minikorpuse materjal näitab, et parandamise staatus on eri tasanditel erinev. Individuaalne parandamine on ühiskonnas üldiselt madala staatusega ja sageli asendunud masstarbimisega, kuid parandajate subkultuuris toetab *mottainai*-hoiak ja objektide tähenduslikkus parandamise prestiiži. Ühiskonda hoiab toimimas nähtamatu parandamise ja hooldamise võrgustik, mida inividid enamasti ei teadvusta (vrd Weber ja Krebs, 2021). Parandamispraktika tähendusi, norme ja hoiakuid vahendab enamasti perekond, kuid iga põlvkond rekonstrueerib praktika vastavalt oma materiaalsetele võimalustele, esteetilistele eelistustele ja igapäevastele mikrosituatsioonidele. Sünkroonsel teljel levib parandamine igapäevaste valikute, nähtavate paranduste ja rääkimise kaudu, mis normaliseerivad parandamist kui loomulikku käitumist. Diakroonilisel teljel põimuvad traditsioonilised väärtused (nt *mottainai*) uute materjalide, tehnoloogiate ja esteetiliste tõlgendustega, muutes praktika samaaegselt järjepidevaks ja muutuvaks.

Minikorpuse põhjal on parandamisel korraga mitu eesmärki. Objekti funktsionaalsuse taastamise kõrval on tähtis enesekuvandi, suhete, identiteedi, kehtivate normide ja minevikuga sideme hoidmine. Samuti pakub parandamine loovust, rõõmu ja käelist rahuldust. Ka Jaapanis on parandamise põhifunktsioon hoida koos nii füüsilist kui ka psühhosotsiaalset maailma, nagu Jackson (2014) välja tõi, ja seda nii sünkroonselt kui ka diakrooniliselt, nagu ilmnes lühinarratiivide tekstikeskse analüüsi tulemusel.

Minu hinnangul osutusid Raua (2018) üldise kultuuriteooria tekstikeskne ja praktikakeskne mudel parandamispraktika analüüsimisel tulemuslikuks. Kultuuriliste alustekstide ja tekstilisuste kaardistamine võimaldas näha ühtaegu jagatud ja samal ajal individuaalseid tähendusruume ning parandamispraktika aspektide analüüsimine tõi esile seosed nii kultuuri, inividuaalsete eluilmade kui ka inimese kogemusega. Alustekstide, tekstilisuste ja praktika aspektide märkamine ja analüüs sõltub küll analüüsija varasematest teadmistest ja tõlgendusoskustest, kuid meetod ise avab kultuuri uurimiseks uusi ja viljakaid võimalusi sõltumata uurija lähtepositsioonist.

Edasiste uurimissuundadena näen potentsiaali rakendada sama lähenemist Eesti või mõne muu regiooni parandamiskultuuri, aga ka teiste kultuurinähtuste analüüsimiseks.

THE MEANINGS OF REPAIR IN JAPAN

This study examines the personal meanings of repair in Japan through 25 short narratives, analysed within Rein Raud's (2018) general cultural theory using both text-centred and practice-centred models. The text-centred analysis reveals two major textualities shaping repair: the culturally embedded *mottainai* ethos, rooted in historical scarcity and religiously inflected ethics of sufficiency, and the repairers' lifeworld, where objects—whether cherished items, memory carriers, or relational symbols—function as foundational texts..

The practice-centred analysis identifies recurring patterns in everyday repair: working with household items and personal belongings, adapting to users' needs, combining bricolage with occasional professional services, and preventing further deterioration through timely fixes. Although individual repair holds low social status in contemporary mass-consumption society, it retains prestige within repair subcultures shaped by *mottainai* values and intergenerational transmission. Repair circulates synchronically through daily choices and visible fixes, and diachronically through the interplay of traditional values with new materials and technologies.

Overall, the combined text-centred and practice-centred analyses show that repair functions as a means of sustaining both physical and psychosocial worlds. The study demonstrates the effectiveness of Raud's models for analysing cultural practices, showing how foundational texts, textualities, and practical aspects intersect in meaning-making. The approach offers promising avenues for studying repair cultures in other regions as well as broader cultural phenomena.

KASUTATUD ALLIKAD

Allik, A. (2003). Kahele pintslike järgnedes. – *Vikerkaar*, nr 1/2, lk 18–21.

An Account of My Hut. (2011, 24. veebruar). – *Encyclopedia Britannica*. Vaadatud 29.05.2025:
<https://www.britannica.com/topic/An-Account-of-My-Hut>

Banno, E., Ikeda, Y., Shinagawa, C., Tajima, K., Tokashiki, K. (2009). *Kanji. Look and Learn. 512 Kanji with Illustrations and Mnemonic Hints*. The Japan Times Publishing.

Bardone, E., Kaaristo, M., Jõesalu, K., Kõresaar, E. (2019). Mõtestades materiaalsel kultuuri. *Asja uuritakse. Studia Vernacula* 10, 12–45.

Burakumin. (2026). – *Encyclopaedia Britannica*. Vaadatud 15.05.2026:
<https://www.britannica.com/topic/burakumin>

Deng, C. (2025, 22.06). kintsugi. *Encyclopedia Britannica*. Vaadatud 16.05.2026:
<https://www.britannica.com/art/kintsugi-ceramics>

DIRECTIVE (EU) 2024/1799 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 13 June 2024 on common rules promoting the repair of goods and amending Regulation (EU) 2017/2394 and Directives (EU) 2019/771 and (EU) 2020/1828. Püsilink: [Directive - EU - 2024/1799 - EN - EUR-Lex](#)

eCycling Central Editorial Team. (2026, May). Right to Repair in Japan (2026): Law, coverage, and impact. – *eCycling Central*. Vaadatud 23.05.2026:
<https://ecyclingcentral.com/guides/right-to-repair-japan-2026>

Eesti Rahva Muuseum. (2024). *CFP: Sustainability in Practice: DIY Repair, Reuse and Innovation [Konverentsi teade]*. Vaadatud 21.05.2026:
<https://www.erm.ee/en/news/cfp-sustainability-practice-diy-repair-reuse-and-innovation>

Foster, M. D. (2015). Introduction. – *The Book of Yokai: Mysterious Creatures of Japanese Folklore* (lk 3–32). University of California Press.

Gendrau, K. H. (2016). *Hari-Kuyo—A Memorial to Broken Needles*. Vaadatud 14.05.2025:
<https://khgarts.com/blog/hari-kuyo-a-memorial-to-broken-needles/>

Gerasimova, E.; Chuikina, S. (2009). The Repair Society. – *Russian Studies in History*, vol. 48, no. 1, summer 2009, pp. 58–74.

Hoskins, J. (1998). *Biographical objects: How things tell the stories of people's lives*. Routledge.

Hoskins, J. (2006). Agency, biography and objects. In C. Tilley, W. Keane, S. Küchler, M. Rowlands, & P. Spyer (Eds.), *Handbook of material culture* (pp. 74–84). SAGE Publications.

Hoy, S. (kuupäev puudub). Mottainai: Reduce, Reuse, Recycle—and Respect. Vaadatud 13.05.2025 https://www.gov-online.go.jp/eng/publicity/book/hlj/html/201807/201807_12_en.html

Jackson, S. J. (2014). Rethinking Repair. – *Media Technologies: Essays on Communication, Materiality, and Society*. Toim. Gillespie, Tarleton/Boczkowski, Pablo J./ Foot, Kirsten A. Cambridge, MA: MIT Press.

Japan Living Guide. (2024). What is Mottainai? The Japanese meanings and expressions. *Japan Living Guide*. Vaadatud 28.05.2025:
<https://www.japanlivingguide.com/expatinfo/japaneseculture/mottainai/>

Japan Studies Association (kuupäev puudub). *Japan Studies Association*. Vaadatud 23.05.2026:
<http://www.japanstudies.org/>

Jarvie, M.E. (2016, 20.05). *Brundtland Report*. *Encyclopedia Britannica*. Kasutatud 19.05.2026:
<https://www.britannica.com/topic/Brundtland-Report>

Jõeste, K. (2012). Kihnu kõrdid eile ja täna. Semiootiline esemeuurimus. *Studia Vernacula*. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

Kamo Chōmei. (kuupäev puudub). – *Encyclopaedia Britannica*. Vaadatud 29.05.2025:
<https://www.britannica.com/biography/Kamo-Chomei>

Kopytoff, I. (1986). The cultural biography of things: Commoditization as process. In A. Appadurai (Ed.), *The social life of things: Commodities in cultural perspective* (pp. 64–91). Cambridge University Press.

Kopytoff, I. (1986). The Cultural Biography of Things: Commodization as Process. – *The Social Life of Things. Commodities in Cultural Perspective*. Toim. Arjun Appadurai. Cambridge: Cambridge University Press, 64–91.

Krznaric, R. (2024, 3. juuli). What the Japanese Edo period can teach us about today. *BBC Culture*. Vaadatud: 12.04.2026:
www.bbc.com/culture/article/20240703-what-the-japanese-edo-period-can-teach-us-about-today

Kulik, R.M. (2026, 04.05). *sustainable development*. *Encyclopedia Britannica*. Kasutatud 19.05.2026: <https://www.britannica.com/topic/sustainable-development>

Lévi-Strauss, C. (2001). *Metsik mõtlemine* (tlk K. Sisask). Vagabund.

Martínez, F., & Beilmann, K. (2020). Waste and postsocialism in Estonia: Becoming European through the management of rubbish. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 38(7-8), 1348–1366. Püsilink: <https://doi.org/10.1177/2399654420925083>

Ministry of Foreign Affairs of Japan. (kuupäev puudub). *Eco-friendly lifestyle: Mottainai*. Vaadatud 17.05.2026: https://www.mofa.go.jp/policy/economy/summit/2008/kids/eco/index_02.html

Nakamine, K. (2021). Mottainai: The Japanese concept of wastefulness. *Tofugu*. Vaadatud 28.05.2025: <https://www.tofugu.com/japanese/mottainai/>

NHK World-Japan. (2026, 15. märts). Repair. – *Japanology Plus mini*. Vaadatud 23.05.2026:
<https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/shows/6032059/>

O'Neal, H. (2022). Introduction: Reuse, Recycle, and Repurpose: The Afterlives of Japanese Material Culture. – *Ars Orientalis* 52, lk 1–9.

Raud, R. (2013). Olulisemad mõisted ja isikunimed. – *Mis on kultuur? Sissejuhatas kultuuriteooriatesse*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Raud, R. (2018). *Tähenduste keeris. Tervikliku kultuuriteooria visand*. Tallinna Ülikooli Kirjastus.

- Reynolds, A. W. (2025). *Japanese Religion and Society* [loengukursus]. Kansai Gaidai, kevad.
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative Methods for the Human Sciences*. SAGE Publications.
- Scherb, H. K. (2018). *The kintsugi metaphor to conceptualize healing and repair after torture and trauma: A training program*. Alliant International University.
- Selart, E. (2024). *Jaapani ajalugu* [loengukursus]. Tartu Ülikool, kevad.
- Shove, E., Watson, M., & Pantzar, M. (2012). *The dynamics of social practice: Everyday life and how it changes*. SAGE Publications.
- Squires, G. (2022, 11. oktoober). Edo Period. *World History Encyclopedia*. Vaadatud: 12.04.2026: https://www.worldhistory.org/Edo_Period/
- Tanaka, K. (2023). *Mottainai: The Path to Sustainable Living and Conscious Consumption (English Edition)*. Vaadatud 14.05.2025: https://www.amazon.co.jp/Mottainai-Sustainable-Conscious-Consumption-English-ebook/dp/B0CR9DG7Z9?language=en_US
- Tartu Ülikool. (2025). *Suunis tehisintellekti kasutamiseks õppetöös*. Vaadatud 25.05.2025: <https://ut.ee/et/sisu/suunis-tehisintellekti-kasutamiseks-oppetoos>
- Taylor, K. C. (2023). *Mottainai: A Japanese Philosophy of Waste*. Vaadatud 13.05.2025: https://japanupclose.web-japan.org/techculture/c20230324_3.html
- Teidearu, T. (2026). The Changing Meanings of Repair in Post-Soviet Estonia: From Necessity to Resistance. – *Journal of Ethnology and Folkloristics* 20 (1): x–x. (Ilmumisel.)
- Tenno Teidearu (2024). Eesti Teadusinfosüsteem (ETIS). Kasutatud 07.08.2024, <https://www.etis.ee/CV/Teidearu/est>
- Tsukada, A. (2022, 25. märts). Edo Period lessons on a truly circular economy. *Sustainable Japan Magazine, The Japan Times*. Vaadatud: 12.04.2026: <https://sustainable.japantimes.com/magazine/vol10/10-01>
- United Nations General Assembly. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development* (A/RES/70/1). Vaadatud 21.05.2026: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Vandenabeele, J., & Decuyper, M. (2022). Repair tables, broken vacuum cleaners and posters: Weaving new worlds together in response to breakdowns. *European Educational Research Journal*, 21(3), 435–449. Püsiline: <https://doi.org/10.1177/14749041211065332>
- Viies, A. & Vunder, E. (2008). Uurimisluu. – *Eesti rahvakultuur* (lk 15–39). Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus. Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Weber, H., Krebs, S. (2021). The Persistence of Technology: From Maintenance and Repair to Reuse and Disposal. (2021). *The Persistence of Technology: Histories of Repair, Reuse and Disposal*. Germany: transcript Verlag, 9–25. Püsiline: <https://doi.org/10.1515/9783839447413>
- Woodward, S. (2020). *Material methods*. SAGE Publications Ltd. Püsiline: <https://doi.org/10.4135/9781529799699>

Lisa 1. Kogumiskutse ja flaier

Kas olete hiljuti midagi parandanud?

Minu nimi on Auli Auväärt. Õpin Eestis Tartu Ülikoolis magistriõppes etnoloogiat, folkloristikat ja rakendusantropoloogiat. Oma magistritöö jaoks kogun lugusid parandamisest Eestis ja Jaapanis.

Palun saatke aadressile auliauvaart@gmail.com:

- foto(d) esemest, mida Te parandasite;
- umbes 450-tähemärgiline lugu teemal „Miks oli selle eseme parandamine teie jaoks oluline?“;
- oma andmed (sugu ja vanus).

Uurimuses kasutan lugusid anonüümselt (näiteks: F, 23 – 23-aastane naine). Pärast magistritöö valmimist annetan lood ja fotod Eesti Rahva Muuseumile.

Ette tänades
Auli Auväärt

最近何かを修理しましたか。

アウリ・アウヴァルトと申します。エストニアのタルトゥ大学の修士課程で民族学、民俗学および応用人類学を勉強しています。修士論文のために、エストニアと日本の修理に関する物語を集めています。

auliauvaart@gmail.com に送ってください。

- 1) 修理した物の写真1枚。
- 2) 「なぜこの写真の物を修理することが重要だったのか」というテーマの話（約200文字）。
- 3) そしてあなたの情報（性別と年齢）。

私の研究では、物語を匿名で使用します（例：F, 23 – 23歳の女性）。修士論文が完成した後、物語と写真をエストニア国立博物館に寄贈します。

よろしくお願いたします。
アウリ・アウヴァルト

Lisa 2. Jaapani minikorpuse andmestik

JPN01 (F, 23). Kүүnedisain (kirjutas kohtumisel 2.10.2024 uurija arvutisse)	2
JPN02 (F, 51). Pann (18.10.2024 meilitsi)	4
JPN03 (F, 39). Kleit (29.10.2024 meilitsi)	5
JPN04 (F, 20). Furisode (04.01.2025 meilitsi)	7
JPN05 (M, 66). Nagi, pesukuivatusrest ja mikrolaineahi (26.02.2025 meilitsi)	9
JPN06 (F, 21). Pehme mänguasi	12
JPN07 (F, 70). Mängutoos	13
JPN08 (F, 62). Šōji (17.03.2025 meilitsi)	14
JPN09 (F, 63). Müts (18.03.2025 meilitsi)	16
JPN10 (F, 64). Kardigan (19.03.2025 meilitsi)	17
JPN11 (F, 47). Sokid (26.03.2025 meilitsi)	18
JPN12 (M, 72). Kellad (26.03.25 + 31.03.25 meilitsi)	20
JPN13 (F, 74). Tossud (26.03.2025 meilitsi)	22
JPN14 (F, 68/69). Toolid + tekikott (31.03.25 + 13.04.2025 meilitsi)	24
JPN15 (F, 62). Püksid (01.04.2025 meilitsi)	28
JPN16 (M, 71). Kingad (02.04.2025 meilitsi)	30
JPN17 (F, 69). Kandekott ja sokid (14.04.2025 meilitsi)	31
JPN18 (F, ~20). Telefon (21.05.2025 meilitsi)	33
JPN19 (F, 53). Kardin (24.05.2025)	34
JPN20 (F, ~80). Kott (28.05.2025)	35
JPN21 (F, 49). Püksid (29.05.2025 meilitsi)	36
JPN22 (F, 65+). Maja (03.06.2025 meilitsi)	37
JPN23 (F, 26–65). Kummüt ja seljakott (06.06.25 meilitsi)	39
JPN24 (F, 66). Tass, kott ja mantel (17.06.2025 meilitsi)	42
JPN25 (F, 29). Käekell (20.06.2025 meilitsi)	45

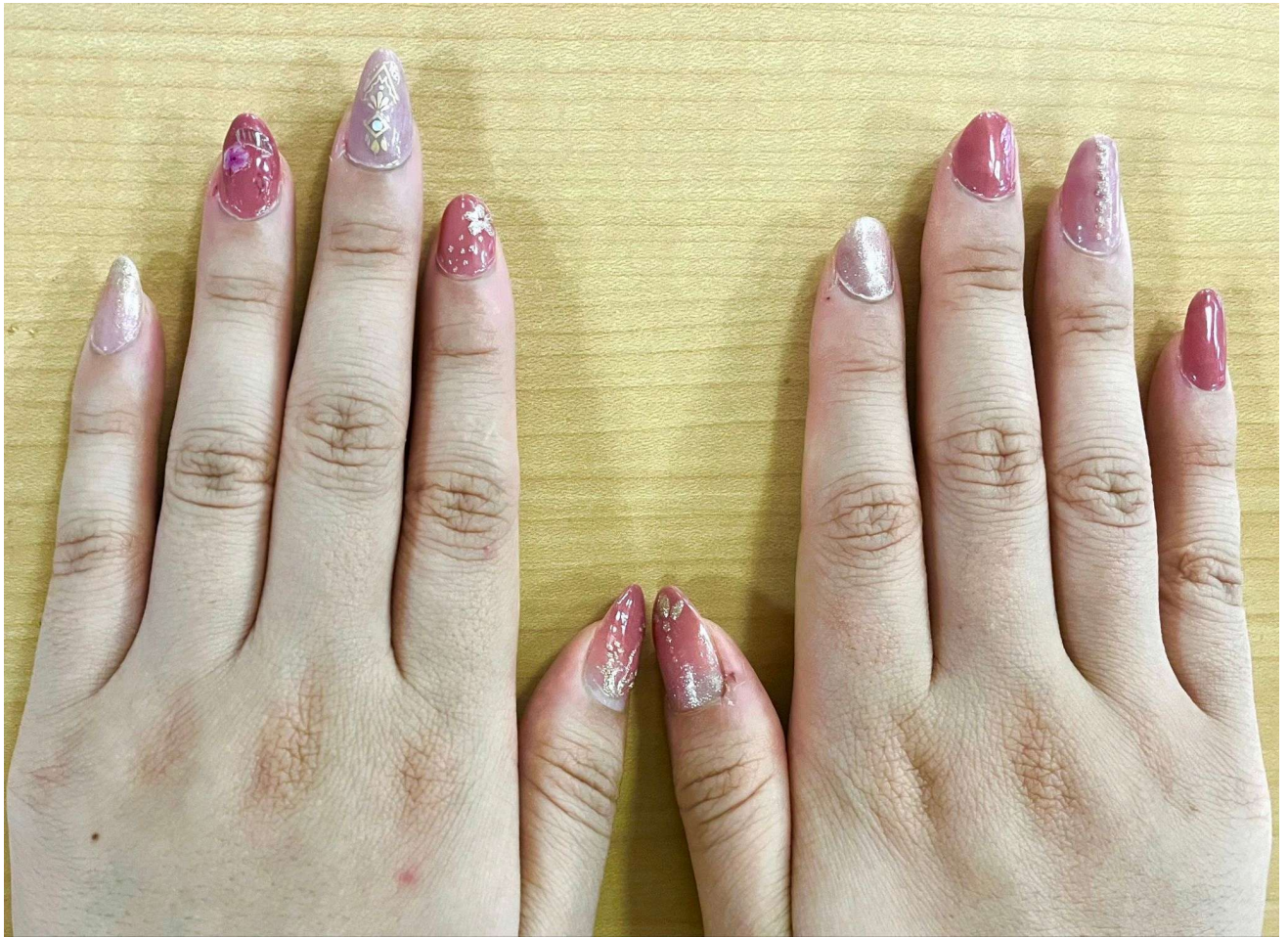

Foto: uurija (JPN01 juhendamise järgi)

Tegin korda oma küüned. Olen alati tundnud, et mul pole eriti enesekindlust, kuid üks minu Kanada sõbranna on väga enesekindel ja tundub, et tema enesekindlus teeb ta veelgi imelisemaks inimeseks. See inspireeris mind püüdlema ka ise enesekindlamaks muutumise poole. Sain aru, et enesekindluse saavutamiseks ei piisa ainult sisemisest muutusest, vaid tuleb hoolitseda ka välimuse eest, näiteks peab kandma stiilset riietust ja meikima. Katsetasin igasuguseid asju, et hakata iseennast rohkem armastama, ja avastasin, et see on äärmiselt lõbus tegevus.

Sel ajal juhtusin nägema, et ühe töökaaslase küüned olid väga nunnult kaunistatud ja otsustasin ka ise proovida. Iga kord, kui ma vaatasin oma küüsi, millel oli ilus värv, tundsin end enesekindlama ja rõõmsamana. Kuna mulle meeldib ka joonistada, ei piirdu ma vaid küünte värvimisega. Joonistan küüntele lilli, mõtlen välja, milliseid värve ja kombinatsioone kasutada, ning isegi siis, kui vahel ei tule välja ja tulemus pole selline, nagu

lootsin, naudin katsetamise protsessi. Küünte kaunistamine pole mitte ainult viis enesekindluse suurendamiseks, vaid ka lõbus hobi. Seetõttu parandasin pisut kulunud kohad oma küüntel ära, et iga kord, kui neid vaatan, saaksin end ilusana tunda.¹

¹ Jaapanikeelne originaaltekst:

私は、私のネイルを直しました。私はずっと自分に自信がありませんでしたが、私のあるカナダ人の友達がとても自己肯定感が高く、彼女の自信が彼女をより素敵な人に見えて、私も自分にもっと自信を持ちたいと思うようになりました。そして私は、内面だけでなく、オシャレをしたりメイクをしたりして外見も自分が自分を好きになるために色々なことを試し、それがとても楽しいことだと気が付きました。そんな時、仕事仲間がすごく可愛いネイルアートをしているのを見て、私も試してみようと思いました。可愛い色のネイルをした自分の爪を見る度に、自分に自信がついたり、ウキウキしました。私は絵を描くことも好きなので、爪にただ色を塗るだけではなくて、マニキュアでお花を描いたり、どの色をどの配色で塗るかを考えたり、たまに失敗して思うような色にならず、試行錯誤する時間さえも楽しくて、ネイルは自信を得るだけではなく楽しい趣味の時間にもなりました。だから、いつ自分の爪を見ても自分が可愛いと感じられるように、私は少し剥げてしまったところを直しました。

Fotod: JPN02

See on lugu teemal "Miks parandada katkisi asju?".

Pikka aega kasutusel olnud pann läks katki. Katki läks vars. Praadimisosa oli endiselt terve, nii et sellega sai ikka veel süüa teha.

Kuna veel kasutuskõlblike asjade äraviskamine oleks raiskamine, parandasin panni ära, keerates lahti tulnud kruvi uuesti kinni.

Kui vähegi võimalik, püüan kasutuskõlblikud või endale olulised asjad ära parandada ja neid edasi kasutada.

Esimesel pildil: ära tulnud jupp on ajutiselt veekindla teibiga kinni pandud.

Teisel pildil: kruvi on uuesti korralikult kinni keeratud.²

² Jaapanikeelne originaaltekst:

壊れた物を直す⇒どうして？のエピソードです。

長年使っていたフライパンが壊れました。

壊れたのは持ち手部分です。

火にかける部分は壊れていないので、料理をすることはできます。

まだ使えるものを捨てるのはもったいないので、緩んでしまったネジを締め直し、修理しました。

まだ使える、とても大切な物、などはできるだけ直して使い続けます。

1枚目、取れた部分に防水テープを貼って応急処置をしています。

JPN03 (F, 39). Kleit (29.10.2024 meilitsi)

Fotod: JPN03

See on foto minu lemmikkleidist. Mulle meeldib selle disaini värv ja muster, aga veelgi enam sobivad kleidi öla- ja pikkuse proportsioonid minu kehakujuga ning see on väga mugav kanda. Väljas käies jäi kleit millegi külge kinni ja rebenes, kuid kuna tegemist on välismaise tootjaga ning Jaapanis on vähe poode, mis seda müüvad, ei saanud ma seda asendada ja otsustasin kleidi hoopis parandada. Kleidi kangas on veniv, mistõttu oli seda keeruline parandada, kuid ma lisasin kangast kleidi pahupoolele ja suutsin selle parandada nii, et kahjustus ei paista silma.

Lisaks sellele lühendan tihti seelikute alumist äärt. Viimasel ajal on jaapanlaste keskmine pikkus tõusnud, mistõttu juhtub üha sagedamini, et kuigi mulle meeldib rõivaste disain, ei sobi nende pikkus minu lühikese kasvu tõttu.

2枚目、新しくネジを締め直しました。

Minu jaoks on riided oluline vahend, mis annab mulle enesekindlust. Kandes rõivaid, mis mulle meeldivad, tunnen end paremini ja suudan maailma näha positiivsemalt. Edaspidi kavatsen parandada ja hoida kasutuses oma lemmikuid riideid nii kaua kui võimalik.³

³ Jaapanikeelne originaaltekst:

これは私のとても気に入っているワンピースの写真です。色や柄が好きなデザインであるのはもちろん、肩幅や丈感が体型にちょうどあっており着心地も良いからです。外出先で何かに引っかけた拍子に破れてしまいましたが、海外メーカー製で日本国内では取り扱っている店も限られており、代わりのものは手に入らないので修理しました。生地には伸縮性があり修理は難しそうでしたが、裏側に当て布を貼り、何とか目立たないように繕うことが出来ました。

この他にもスカートの裾上げはよく行います。最近は日本人の平均身長が高くなってきているためか、デザインが気に入っても低身長の私には丈感の合わない服も増えているからです。

私にとって、服は自分に自信を与えてくれる大事なツールです。気に入った服を着用して出かけると、気分も上がり物事もポジティブに捉えられます。これからも、着たいと思う服を修理してできるだけ長く大事に使っていきたいと考えています。

Foto: JPN04

See – üks jaapani traditsioonilistest riietest, mida nimetatakse kimonoks – on minu 20. sünnipäeva tähistamise riietus. Seda tüüpi kimonot nimetatakse Furisode (振袖), mis on naiste esimene ametlik rõivas. Traditsiooniks on kanda seda täiskasvanuks saamise puhul.

Fotol oleva kimono sain oma emalt ja ka tema kandis seda siis, kui sai 20-aastaseks. Samuti on paljud mu sugulased seda kandnud. Seda kimonot on meie peres põlvest põlve edasi antud ja kanda seda täiskasvanuks saamise puhul on osa peretraditsioonidest. Seetõttu on see juba väga vana ja vajab kohati parandamist. Kui ma seda pildistamise jaoks kandsin, hakkasid mõned niidid hargnema, nii et parandasin neid koos ema abiga.

Oma põlvkonnast kannan seda kimonot ainult mina, kuid kunagi tulevikus on ka minu lastel (juhul kui ma abiellun ja saan lapsed) võimalus seda kanda. Ma tahan selle oma pere järgmisele põlvkonnale edasi anda, nagu ema mulle andis. Loodan, et ka nemad saavad seda kanda samas kvaliteedis nagu mina ja edasi anda järgmisele põlvkonnale.⁴

⁴ Ingliskeelne originaaltekst: *This is one of the Japanese traditional clothes called kimono, which is for the celebration of my 20th birthday. The kimono is called Furisode (振袖), which is the first formal dress for women. We wear this for our coming of age as a tradition. This kimono in the photo is from my mother and she also wore it when she was 20 years old. Many of my relatives did, too. This has been passed down for many generations in my family and part of family tradition to wear this for coming of age. Thus, it's already very old and some parts are needed to be repaired. The thread was coming loose after I wore it for this shooting, so I fixed them with my mother's help. In my generation, wearing this kimono is only for me, but someday my children would have opportunities to wear it in the future (if I marry someone and have children). I want to pass it down to the next generation in my family as my mother did for me. I hope they can wear the same quality as I did and pass down to the next generation.*

Foto 1 ja 2: JPN05

Panin kirja oma parandamiskogemused. Mul on hea meel, kui sellest kasu on.

1. See on riiete, kottide, mütside ja muu sellise riputamiseks mõeldud nagi.

Kui mu tütar üksi elas, läks see katki. Tütar ütles, et ostab uue, nii et andsin talle selle, mis oli kodus kasutusel, ning katkise nagi tõin mina, isa, koju tagasi ja parandasin ära.

Selle nagi tugijalg on üsna peenike, mistõttu oli seda väga keeruline parandada. Otsin ehituskeskusest metallplaadi ja kinnitusvahendid ning parandasin nagi ära.

Parandamine õnnestus hästi ning nüüd on nagi jälle täiesti kasutatav.⁵

⁵ Jaapanikeelne originaaltekst:

修理に関する私の経験を書きました。お役に立てば嬉しいです。

1、服や鞆、帽子などをかけるハンガーです。

娘が一人暮らしをしていた時に、壊れてしまいました。娘が買い換えると言ったので、私の家で使っていたものを与え、壊れたハンガーは、父親の私が家に持って帰りました。そして修理をしました。このハンガーの支柱は、比較的細く大変修理が難しかったので、ホームセンターで金属のプレートと締め付ける治具を買って修理しました。しっかりと修理ができたので充分これからも使えます。

Fotod: JPN5

2. See on siseruumides kasutatav pesukuivatuspuu. Vihmase ilmaga või talvel ei kuiva pesu hästi, mistõttu riputame selle sageli tuppa. Kui mu naine seda puud kasutas, ütles ta, et tugijalad kõiguvad ja seepärast ei saa pesu korralikult kuivama panna. Seetõttu kinnitasin kahe tugijala kinnituskohad alusplaadi külge kolmest küljest L-kujuliste metallnurkadega, et konstruktsiooni tugevdada. Tänu sellele muutusid tugijalad stabiilseks ja nüüd saab pesu rahulikult ning kindlalt kuivama riputada.⁶

⁶ Jaapanikeelne originaaltekst:

2、室内で洗濯物を干す物干しです。

雨の日や冬場には洗濯物がなかなか乾かないので、室内に干すことが多いです。妻がこの物干しを使って洗濯物を干していたときに、支柱がぐらぐらするのでうまく干せないと言っていました。そこで2本ある支柱の底板に対する取り付け部分に、L字型の金属の部品を三方から固定し補強しました。これによって支柱は安定し、安心して洗濯物を干せるようになりました。

Foto: JPN05

3. See on Panasonicu mikrolaineahi.

Sellel mikrolaineahjul on auruga kuumutamise funktsioon, kuid kui seda aeg-ajalt ei puhasta, ummistuvad torud ja vesi ei pääse korralikult ära voolama. Kui ma mõnda aega puhastamist edasi lükkasin, läks toru täiesti kinni ja vesi hakkas lekkima mikrolaineahju põhjast riulile ja põrandale. Samuti uputas vesi ka ahju sisemuse. Uurisin erinevaid võimalusi, kuid ei suutnud seda ise parandada, nii et võtsin ühendust tootjaga ja lasin neil parandama tulla. Kuna seade oli veel garantiiaja sees, tehti remont tasuta. Praegu töötab see probleemideta.

Jaapan on läbi aegade olnud maa, kus inimesed on asju tähtsaks pidanud, kuid viimasel ajal ei ole see enam nii. Sellest on kahju. Lisaks on elektriseadmed ja autod muutunud nii keeruliseks, et enamasti ei ole neid võimalik ise parandada. Võib ju öelda, et nii on mugav, kuid kui inimene ei kasuta tööriistu ega oma käsi, võib see viia inimkonna taandarenguni.⁷

⁷ Jaapanikeelne originaaltekst:

3、パナソニック製の電子レンジです。この電子レンジにはスチーム加熱機能が付いていますが、時々クリーニングをしないとパイプが目詰まりしてうまく排水できません。しばらく掃除しないうちにパイプが詰まってしまい、水が電子レンジの底から棚の上や床に漏れるようになりました。また電子レンジの庫内も水浸になりました。いろいろ調べましたが、自分では修理できなかったのもので、メーカーに連絡し修理に来てもらいました。保証期間中だったので、無償で保証で修理できました。今は問題なく機能しています。日本は昔からものを大切に人々の国だったのですが、最近はそうでもなくなっています。残念です。また、電気製品や自動車等はあまりに複雑で、自分ではとても修理できないものがほとんどです。便利で仕方がないと言うこともできますが、道具や自らの手を使わないと言う事は、人間の退化につながるかもしれません。

JPN06 (F, 21). Pehme mänguasi

Fotod: JPN06

Kui olin kaheksa-aastane ja käisin perega Los Angeleses reisil, oli meie hotelli fuajees mäng, kus sai kolme dollari eest ühe korra kuulikesi veeretada. Auhinnaks oli koerakujuline pehme mänguasi. Ma tahtsin seda väga, kuid olin liiga väike ja arvasin, et ei suuda mängus edukas olla. Palusin emal proovida ja tema võitis selle kohe esimese korraga. Sellest ajast alates kasutasin seda mänguasja iga päev padjana.

Aja jooksul, pesemiste ja kulumise tõttu, hakkasid sinna tekkima augud. Arvestades, et see oli saadud vaid kolme dollari eest, oleksin võinud selle ära visata, kuid olin talle nimeks pannud Mofu-Mofu san (lugupeetud Tupsu-Nunnu) ja pidasin teda väga kalliks. Seetõttu otsustasin ta ise nõeludes ja õmmeldes parandada. Kasutasin teda padjana kuni põhikooli lõpuni, kuid nüüd on Mofu-Mofu san saanud meie *chihuahua* lemmikuks magamisasemeks.⁸

⁸ Jaapanikeelne originaaltekst:

私が八歳の頃家族で行ったロサンゼルス旅行にて、宿泊先のホテルで3ドルで1回参加できる玉転がしゲームの景品に犬のぬいぐるみがありました。景品が欲しかったのですが、当時幼かった私はゲームを成功させることが困難だと考えられたので、母に試してもらったところ、見事一発で獲得することができ、それ以降は毎日枕として使用していました。しかし洗濯などのダメージもありだんだん部分的に穴が空いていき、獲得にかかった金額を考えると捨てるでも良かったのですが、「モフモフさん」と名前をつけて大切にしていたこと、そして自分が大事にしていたこともあり、モフモフさんを自分の手で縫って直していました。中学生になるまで枕として使用していたのですが、今は飼っているチワワのお気に入りのベッドになっています。

JPN07 (F, 70). Mängutoos

Fotod: JPN07

See on mängutoos, mille sain kingituseks oma nüüdseks lahkunud abikaasalt 1995. aastal meie 20. pulma-aastapäevaks. See oli armastuse märgiks välja pandud esimese korruse riiulile, kuid pärast abikaasa surma juhtus nii, et kui viisin mängutoosi teisele korrusele, kukkus see mul kahjuks trepist alla ja hakkas tegema sellist sahisevat heli. Mängutoos mängis küll endiselt muusikat, kuid kuna see oli meie abielu oluline mälestusese, lasin selle korda teha.⁹

⁹ Jaapanikeelne originaaltekst:

結婚20周年記念で1995年に今は亡き夫にプレゼントしてもらったオルゴールです。大事に1階の棚に飾っていたのですが、夫が亡くなってから2階に動かす機会があり、その中で階段から落としてしまい、オルゴールからシャカシャカと音が鳴るようになりました。オルゴール自体は問題なく音が鳴るのですが、結婚生活の中で最も大事にしていた思い出の品だったため、修理に出しました。

Fotod: JPN08

Šōji on uks, mida jaapani majades kasutatakse tubade eraldamiseks. See koosneb puitraamist ja sellele kleebitud *washi*-paberist, nii et väljast ei ole võimalik sisse näha, kuid valgus pääseb läbi. Meie kodus on šōji esiku ja külalistetoa vahel.

Minu seitsmekuune kassipoeg, kes ei ole kunagi väljas käinud, tahtis väga õue minna. Ta ronis šōji peale, kraapis seda küüntega ja tegi augu, nii et tal õnnestuski välja pääseda. Kui külalised tulid, tekitas auk neis hämmingut, lisaks puhus august sisse tuul ning oli külm, mistõttu kaalusin kogu paberi väljavahetamist. Kuid kuna kassipoeg on mänguhimuline, oleks ta sinna võibolla uuesti augu teinud.

Seetõttu otsustasin augud parandada paikadega, lõigates *washi*-paberist väikseid tükke ja kleepides aukude peale. Jaapanis on juba ammu ajast kombeks parandada šōji väikseid vigastusi lillede või lehtede motiive peale kleepides, nii et parandus oleks kaunis. Mina tegin sama: lõikasin *washi*-paberist lillede ja lehtede kujundeid ning kleepisin

need aukude peale. Päeval, kui valgus väljast sisse paistab, joonistuvad motiivid esile ja see on kaunis – olen tulemusega väga rahul.

Lisaks jätsin ühte kohta väikese ava, kust kass saab sisse ja välja käia. Parandades pidasin silmas nii kodu kaunimaks muutmist kui ka kassi vajadusi.¹⁰

¹⁰ Jaapanikeelne originaaltekst:

障子は日本の家屋の部屋を遮る扉ですが、木枠に和紙を貼って、外から中が見えないようにし、明かりは通すようになっています。

我が家では、玄関と客間の間にあります。

私の7か月の子猫は、外に出たことがないのですが、なんとか外に出たくて障子に上り、爪で傷をつけ、穴を開け、外に出ることに成功しました。

お客様が来た時に驚かれるのと、風が入って寒いので、全てを張り替えることも考えましたが、遊ぶのが好きな子猫にまた穴を開けられるかもしれません。

そこで穴に和紙を小さく切って部分的に修理する事にしました。

昔から日本では、障子の小さな傷に花や葉のモチーフを貼って美しく修理する方法があります。

私もそれを真似て、和紙を花や葉の形に切り、貼りました。

昼間は外からの光が入るので、モチーフが浮かび上がり、美しく満足しています。

そして、1箇所だけ、猫の出入り可能なスペースを作りました。

この修理は、家を美しく見せるためでもあり、猫のためでもありました。

Fotod: JPN09

Ühel vihmasel hommikul, kui mu mees oli teel rongijaama, et tööle minna, tõusis tuul. Vihmavari läks pahupidi ja müts lendas peast. Abikaasa korjas mütsi kohe üles, aga kaotas tasakaalu, libastus ja väänas jala välja.

Et müts enam tuulega peast ära ei lendaks, õmblesin mütsi seestpoolt veidi kitsamaks.¹¹

¹¹ Jaapanikeelne originaaltekst:

雨の日の朝、主人が出勤するために駅に向かう途中で風が吹きました。傘がひっくり返り帽子が飛ばされました。直ぐに帽子を拾ったのですが、体勢を崩したところ足が滑って捻挫をしてしまいました。風が吹いても帽子が飛ばされないように帽子の内側を縫い縮めました。

Fotod: JPN10

Otsustasin selle parandada, kuna see jäi silma emale, kes näitas sellele korduvalt näpuga.

Ema on praegu hooldekodus. Kui ma teda külastasin, näitas ta näpuga korduvalt ja korduvalt kardigani vasaku varruka hargnemisele. See on esmapilgul peaaegu märkamatu, pisike hargnemine. Ometi märkas seda mu dementne ema ja juhtis sellele mu tähelepanu.

Ema, kes ei suuda end enam sõnades väljendada, öelnuks nagu: "Paranda see ruttu ära, kuni veel võimalik."

Kui midagi ette ei võta, võib ka väike, esialgu silmapaistmatu hargnemine aja jooksul suuremaks minna. Võtsin seda kui sõnumit emalt, kellele on asjade hoidmine alati oluline olnud. Kuigi olen seda kardigani juba väga kaua kandnud, otsustasin selle ära parandada.¹²

¹² Jaapanikeelne originaaltekst:

母が気にして 何度も指を指したので修理しようと決めました。
施設に入所している母。

面会に行ったときに、このカーディガンの 左袖のほつれを何度も何度も指さしました。
一見してわからないほんの小さなほつれです。それを、認知症の母が みつけて指摘するのです。
母はもう言葉を発する 事もできません。けれど「今のうちに早く 修繕しなさいね」
目立たない小さなほつれも放っておけば、どんどん 大きくなります。
物を大切にする 母からのメッセージと思い、もう十分長く着た カーディガンですが修理することに 決めました。

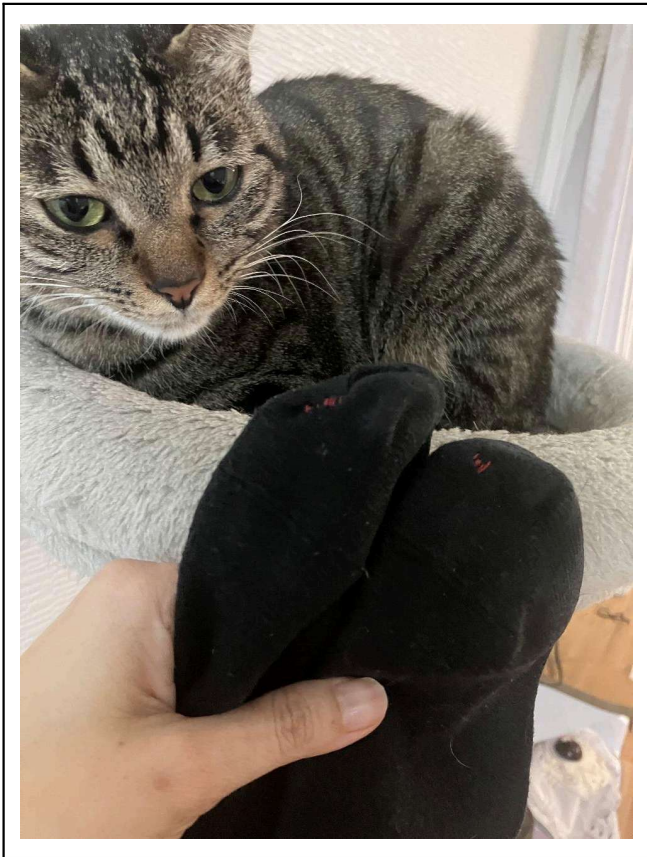

Foto: JPN11

Parandamisest

Kuna tegemist on sokkidega, siis see pole mingi suur parandamine, vaid üsna väike. Ma panen kõrvale sokid, millesse on tekkinud auk, ja kui neid on kogunenud rohkem, parandan nad korraga, kui mul on aega. Hiljuti mul oli aega, seega võtsin õmblemise ette. Kuigi enamik mu sokke on musta värvi, polnud mul musta niiti, nii et õmblesin punase niidiga – kui juba, siis juba.

Mulle meeldib välismaal käia ning olen märganud, et Kagu-Aasias ja Hiinas leidub tänavanurkadel kellade ja jalgrataste paranduspunkte (need on pigem väikesed letid kui päris poed). Tudengina (1990ndatel), kui käisin tihti välismaal, oli Jaapan juba kaupadega üle ujutatud ja paarisaja jeeni eest sai peaaegu kõike osta. Keegi ei parandanud pastapliiatseid ega midagi muud sellist. Ka mina ei parandanud asju ega kasutanud neid edasi – uue ostmine tundus lihtsam ja odavam. Kuid nüüd proovin parandada ja kasutada nii palju kui võimalik.

Selleks on kaks põhjust. Esimene on seotud keskkonna, kokkuhoiu ja minimalismiga. Mulle meeldib budistlik mõttetera "Tea, et piisab" (足るを知る ~ taru o shiru). Tuletan endale pidevalt meelde, et mul on kõik, mida vajan.

Teine põhjus on Jaapani šintoismi õpetus, mille kohaselt „kõigil asjadel on hing“ (万物には命がある ~ banbutsu ni wa inochi ga aru). Usutakse, et hing on mitte ainult elusolenditel, vaid ka elututel asjadel. Ka mina usun seda ja tunnen süüd, kui viskan midagi ära lihtsalt sellepärast, et see ei tööta päris korralikult.

Seetõttu püüan nii palju kui võimalik asju ise parandada ja neid edasi kasutada.¹³

¹³ Jaapanikeelne originaaltekst:

修理について

靴下ですので、修理というよりは修繕です。

私は靴下に穴が開いたものを置いておいて、いくつかたまったら時間があるときに縫います。先日時間があつたので、縫ってみました。

私の靴下はだいたい黒のものが多いのですが、黒い糸がなかったので思いきって赤の糸で縫いました。

私は海外に行くのが好きなのですが、東南アジアや中国では街角に時計や自転車の修理屋さんがあります（お店というよりは、小さいカウンターがあるだけのところが多いですが）。大学生の時によく海外へ行っていたのですが（1990年代）、そのころにはもうすでに日本は物に溢れていて、数百円あれば何でも買えました。ボールペンの修理などしている人はいませんでした。自分も含め修理して使うことはせず、新しく買うほうが簡単だし安いと思っている人も多いですが、なるべく自分で直せるものは直して使うようにしています。

理由は2つあります。1つ目はエコや節約、ミニマリズムのためです。私の好きな仏教の言葉に、「足るを知る」というのがあります。必要なものは持っているということを常に自分に言い聞かせています。

2つ目の理由は、日本の神道の「万物には命がある」という教えがあり、生物はもちろん、無機質なものにも命があると信じられています。私もそれを信じていて、ちょっと使えないからと言って捨てることに罪悪感を覚えます。

JPN12 (M, 72). Kellad (26.03.25 + 31.03.25 meilitsi)

Fotod: JPN12

[Aitäh, et täna meie söögitubas käisite.]

1. Palun vaadake lisatud fotosid.
2. Meie söögitubas on palju vanu kellasid. Need on väga vanad ja lähevad sageli katki. Kui neid ei paranda, jäävad nad seisma, seetõttu panem nad jälle täpselt käima.¹⁴

¹⁴ Jaapanikeelne originaaltekst:

今日は店に来ていただいてありがとうございます。

1.添付ファイルを見てください。

2.店にはたくさんの古い時計があります。とても古いのでよく壊れます。修理しないと動かなくなるので、正確に動くようにします。

[UURIJA: /.../ Kui Teil on aega, oleksin väga tänulik, kui saaksite selgitada, miks Teie söögimajas on nii palju kellasid ja miks on oluline, et need täpselt käiksid. /.../]¹⁵

Söögimajas on palju kellasid, sest kui 1988. aastal söögimaja avasin, panin välja kellad, mis mul kodus olid. Juhuks kui mõni neist katki läheb, ostsin 2000. aasta paiku varuosadeks lisakellasid. Ja kuna mul on kogumisharjumus, on aja jooksul kellasid palju juurde tulnud.

Kellad on selleks, et aega näidata, seetõttu püüan need võimalikult täpselt käima panna. Kõik kellad töötavad vedrumehhanismiga, nii et keeran neid regulaarselt üles. 40 kella üleskeeramine on üsna suur töö.¹⁶

¹⁵ Jaapanikeelne originaaltekst:

[お時間ありがとうございました、なぜお店にはたくさんの時計があるのか、また、それらが正確に動くことがなぜ重要なのかについて教えていただければ幸いです]

¹⁶ Jaapanikeelne originaaltekst:

店に時計がたくさんある理由は、1988年に店が開店した時に私の自宅にあった時計を飾りました。2000年頃にこの時計が壊れた時のために、部品取りの時計を買いました。それから、私は収集癖があるので沢山の時計が集まりました。

時計は時間を確認するためがあるので、出来るだけ時間を合わせています。全ての時計はゼンマイで動いているので、ネジを巻いています。40個の時計のネジを巻く事はかなりの重労働です。

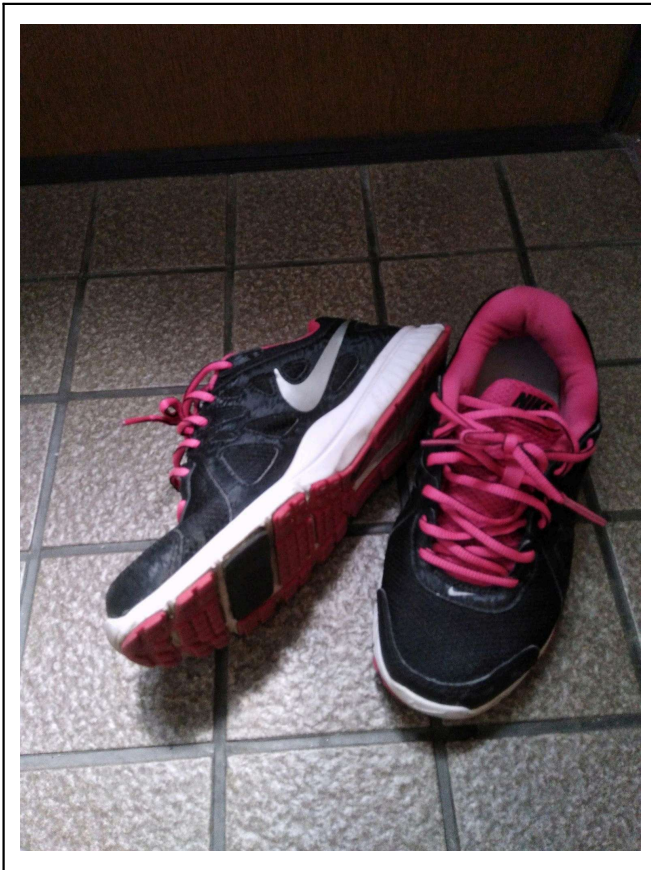

Foto: JPN13

Ma parandan pidevalt oma tosse ja kannan neid edasi. Olen korduvalt parandanud lahti tulnud talda. Aga asi pole selles, et mul muid jalanõusid poleks — ma parandan neid tosse sellepärast, et nad on mulle väga tähtsad.

Need tähtsad tossud on mälestusasi ajast, kui ma umbes 12 aastat tagasi käisin maailmapärandi hulka kuuluval Kumano Kodō [palverännu]rajal koos inimesega, keda ma sügavalt austan. Ta on nüüd haiguse tagajärjel ratastoolis ja tema üks kehapool on halvatud, kuid ta ei lase end oma puudest häirida ning naudib elu endiselt sama täielikult kui varem.

Tõtt-öelda on tal kuulmispuue ja ta kuulub kurtide kogukonda, aga kui jätta kõrvale see, et ta ei kuule, on tal minust rohkem teadmisi ja elutarkust ning ta on varem isegi viipekeele õpetajana töötanud — ta on tõeline maa sool.

Ma kavatsen neid mälestustossusid parandada seni, kuni neid enam kanda ei saa. Parandades olen midagi olulist märganud. Tänapäeval on asju palju ja kui midagi katki

läheb, kiputakse see kahjuks kohe ära viskama, kuid rõõm sellest, kui ise parandades mingi asi uuesti terveks saab, on omaette väärtus. Minu arvates ongi kõige olulisem parandamise juures asjade väärtustamine. Olen taas mõistnud, et see on midagi imelist ja haakub ka Nobeli preemia laureaadi Wangari Maathai „Mottainai” vaimuga — mõttega, et asju ei tohi raisata.¹⁷

¹⁷ Jaapanikeelne originaaltekst:

私はスニーカーを修理して履いている。

靴底が取れてしまい部分的に何度も修理している。

でも他に靴がない訳ではなく、その靴がとても大切なものなので修理をする。

この大切な靴は12年程前に尊敬する人と一緒に世界遺産である熊野古道を歩いた思い出の靴です。

その人は今、病気が原因で半身不随の車椅子生活をしているが不自由な体を気に病むことなく、以前と変わらず人生を謳歌している。

敢えて言うと、その人は聴覚障がいの方ですが、耳が聞こえないという以外は私以上に知識、常識が備わり、以前は手話で教壇にも立ったことがある立派な人です。

私は思い出の靴をこれからも履けなくなるまで修理をしようと思ってます。

修理をして気づいた事がある。

今は物が豊富で壊れたら何でもすぐ捨ててしまう傾向があるが、自分で修理をして蘇った時の喜びはひとしおだ。

何よりも「修理」とは物を大切にするという事と理解している。

ノーベル賞授賞者のワンガリ・マータイ博士の「Mottainai」精神にもつながる素晴らしい事だとあらためて認識した。

Fotod: JPN14

Meie kodu toolid

Minu söögitoas on kahesuguseid toole. Mõlemad on vanad ja istmepolstri kunstnahk on katki läinud.

Heledast puidust toolidel on istmepolster kinnitatud kruvidega, nii et seda saab eemaldada, ja tundus, et isegi võhik saaks parandamisega kergesti hakkama. Kui ma ehituspoest materjalid ja remondikomplekti ostsin ning kaks tooli ära parandasin, nägi üks neist välja peaaegu nagu uus, mis tegi mind väga rõõmsaks. Aga teise tooliga läks asi pisut viltu, nii et jalad hakkasid logisema, ja ma andsin alla ning viskasin selle ära. Korda saanud tooli kasutan siiani.

Kolm pruuni tooli on veelgi vanemad ja nende istmepolstrit ei saa eemaldada. Nägin, kuidas mu ema parandas oma kotti „kunstnaha parandusteibiga“, ja otsustasin proovida seda ka nende toolide parandamiseks. Sobivat värvi teipi ei olnud, nii et proovisin neid kolme värvi, mida poes müüdi. Tulemus oli visuaalselt kehv ja läbipaistev teip tuli kiiresti

lahti (fotol paremal: kulunud koht ja teibist jäänud jälg). Pole midagi parata — kasutan toole nii, et katan paranduskohad patjade või muu sellisega.

Parandamine on minu jaoks seda põnevam, et ma ei ole professionaalne toolimeister. Ja mõeldes, et ehk leian hiljem parema viisi ja saan toolid kunagi veel korda, ei suuda ma neid kuidagi ära visata.¹⁸

¹⁸ Jaapanikeelne originaaltekst:

我が家の椅子たち

私のうちのダイニングには、2種類の椅子があります。どちらも古く、座面のレザーが破れました。白木の椅子は、座面がねじくぎ止めなので外すことができ、素人でも簡単に修理できそうに見えました。ホームセンターで材料と修理キットを買って2脚修理すると、1脚は新品同様になりとても嬉しかったです。でも、1脚は失敗して足が不安定になったので、諦めて捨てました。うまく直った1脚は今も使っています。

茶色の3脚はもっと古く、座面ははずせないタイプです。私の母が「合皮修理テープ」で自分の鞆を直したのを見て、この椅子の修理に使ってみることにしました。合う色のテープはなく、売っていた3色で試しました。結果は見た目が悪く、透明なテープはすぐはずれました。（写真右、破れ目とテープ跡。）しかたないので、クッションなどで修理部分を隠して使っています。

椅子作りのプロではないから余計に修理が面白く、この後、もっといい方法が見つかって、もっとうまく直せるかもしれないと思うと、なかなか捨てることができません。

Fotod: JPN14

[Panin kirja loo parandamisest.

Eelmisel korral kirjutasin toolidest, mul oli raske kirja panna, miks ma neid parandasin, nii et seekord valisin teise teema.

Tooliloo osas mõtlen veel veidi, ja kui suudan selle kirja panna, siis saadan sulle.

Seekord kirjutan tekikotist.]¹⁹

Tekikoti parandamine

Kuna tekikoti küljelukk läks otsast katki, õmblesin selle katkisest kohast kinni. Mõnda aega sai seda edasi kasutada, kuid see kulus edasi, nii et seda polnud võimalik enam täielikult kinni tõmmata. Nägin teistsugust tekikotti, mida saab paeltega siduda, ja mõtlesin: „See tundub lihtne!“ Nii paningi paelad külge ja hakkasin seda niiviisi kinni siduma.

Lapsest saati õpetas vanaema mulle: „Midagi ei tohi raisku lasta.“ Eriti puudutas see riideid: näiteks saab jaapani kimono suurust kergesti kohendada; kui see kulub, saab seda kasutada öösärgina; kui see veel kulub, siis beebi mähkmetena ning pärast seda kaltsuna. Kui keegi on juba millegi valmistegemisega nii palju vaeva näinud, ei tohi seda niisama lihtsalt ära visata. Samas ei pruugi see mõtteviis tänapäeva eluga täielikult sobida.

¹⁹ Jaapanikeelne originaaltekst:

修理のエッセイを書きました。

前に書いた、椅子については、修理する理由を書くのが難しかったので、別の話にしました。

椅子の話は、もう少し考えて、もし、書けたら送ります。

今回はシャツです。

Tänapäeval ei kasutata enam riidest mähkmeid ja kodud on nii väikesed, et vanade riiete hoidmiseks pole ka ruumi.

Sellegipoolest parandan ma asju järgmistel põhjustel:

Esiteks usun ma, et kasutuskõlblikke asju ei tohiks ära visata.

Teiseks on huvitav leida lahendus, kuidas natuke katki läinud asja parandades saab seda jälle kasutada.²⁰

²⁰ Jaapanikeelne originaaltekst:

掛け布団シーツの直し

掛け布団シーツの側面のジッパーの端が壊れたので、壊れた部分を糸で縫い付けました。しばらくは使えましたが、もっと古くなって全体が閉まらなくなりました。ひもで結ぶタイプの別のシーツを見て、「これなら簡単」と、ひもをつけて結ぶようにしました。

子どもの頃から祖母に「もったいないことをしてはいけない。」と教えられました。特に布について、例えば、日本の着物は簡単に別のサイズのものに仕立て直すことができるし、古くなったら寝巻として、もっと古くなったら赤ちゃんのおしめ、その後は雑巾にして使うとのことでした。人がせっかく苦労して作り上げたものですから、無駄に捨ててはいけないのは当然ですが、この考えは現代生活にはちょっと合わないこともあります。現代では布おしめはもう使いませんし、家が狭いので古い布をストックする場所も困ります。

それでも、私が修理する理由は次のことです。

第1番・・・使えるものを捨ててはいけないと考えているから。

第2番・・・少し壊れても、修理すればまた使える工夫が面白いから。

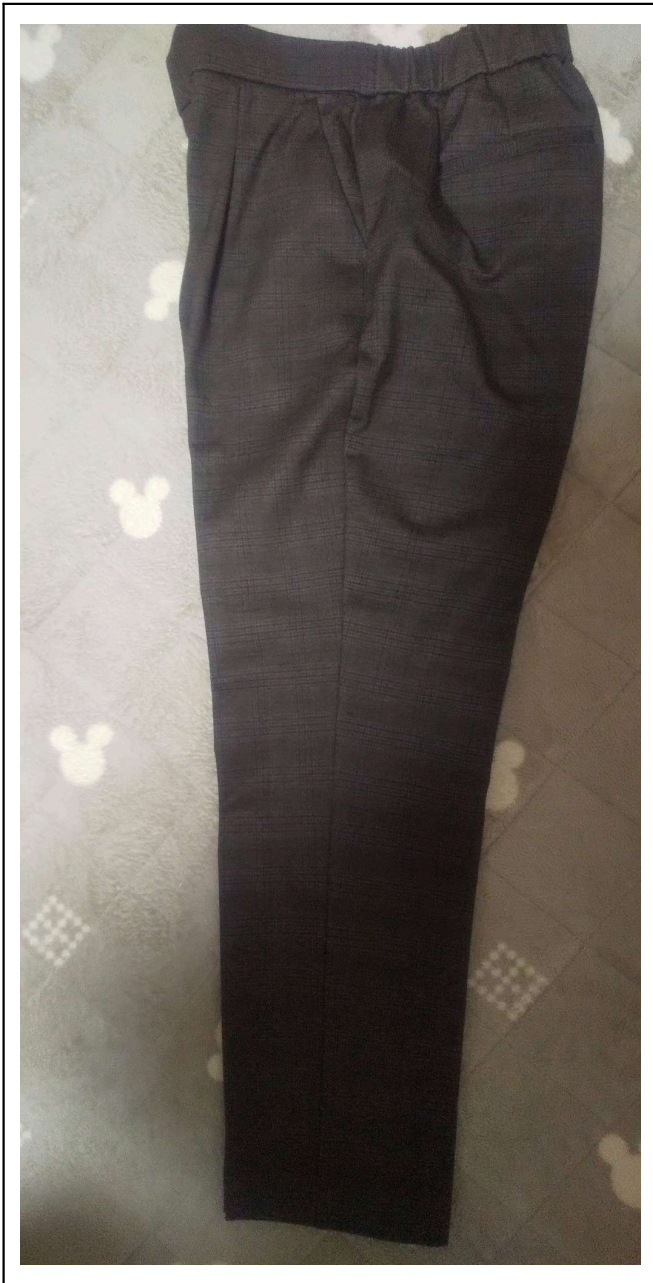

Foto: JPN15

Minu ema on 87-aastane ja küllaltki heas füüsilises vormis, kuid kergelt dementne. Ta ei suuda enam eriti majapidamistöid teha, mistõttu hoolitseb tema eest minu õde. Samal ajal kasutab ema ka päevahoidu ja teisi hooldusteenusi.

Mu lapsepõlvekoju, kus ema elab, on minu praegusest kodust rongiga kaks tundi, nii et ma ei saa teda väga sageli külastada. Käin seal kord kuus: viin talle riideid ja toidukraami, veedan temaga mõned tunnid ja sõidan siis tagasi.

Emale riided küll meeldivad, kuid ta ei suuda neid enam ise kokku sobitada ega välja valida, nii et ma annan talle nõu ja ajame niisama juttu. Kuna ma ei saa igapäevaselt ema heaks eriti midagi teha, ostan talle sageli riideid.

Seekord ostsin talle talvepüksid. Kuna püksid olid ema jaoks liiga pikad, tegin need kolm sentimeetrit lühemaks. Viima minnes arvasin ma, et need on soojad ja head, kuid ema ei olnud nendega rahul, nii et lõpuks koju tulles võtsin püksid kaasa.

Ta ütles, et need näevad „vanainimeselikud“ välja. Sain veidi pahaseks, kuid harutasin üleskeeratud ääre siiski lahti ja taastas pükste esialgse pikkuse. Kuna ma ei olnud pükste äärt ära lõiganud, vaid lihtsalt üles keeranud ja kinni õmmelnud, oli seda lihtne teha.

Need püksid on küll tagasihoidliku välimusega, kuid liikudes mugavad ja soojad, nii et otsustasin ise need kasutusele võtta, sest äraviskamine oleks raiskamine.

Kokkuvõte

1. Esimese paranduse põhjus

Keerasin püksisääred üles, et need sobiksid ema pikkusega.

2. Teise paranduse põhjus

Ehkki ema keeldus neid kandmast, oleks täiesti uusi pükse ära viskamine olnud raiskamine.

Kuna ma ei olnud püksisäärt ära lõiganud, vaid lihtsalt üles keeranud ja kinni õmmelnud, sain kergesti nende esialgse pikkuse taastada.

See on kõik.²¹

²¹ Jaapanikeelne originaaltekst:

私の母は87歳で丈夫ですが少し認知症があり、家事はほとんどできないので、デイサービスなどの介護サービスを受けながら私の妹に世話してもらっています。

母の住む実家と私の家は電車で2時間かかり、私は、たびたび行くこともできないので月に一度、母の洋服や食料を持参して数時間過ごして帰って来ます。

母は洋服が好きなのですが、自分で組み合わせたり用意することができないので、いろいろアドバイスしたり世間話をします。私は、普段母のために何もできないので、よく服を買います。今回は冬用のズボンを買いました。母が履くには丈が長いので3cmズボンの裾上げをしました。

私は、暖かくて良いと思って持っていったのですが、母に気に入ってもらえず、結局持って帰ってきました。

母はババくさい(年寄りくさい)と言うのです。少し腹が立ったのですが、裾上げした糸を切って元通りにしました。ズボンの裾を切らずにそのまま縫ったので、簡単でした。

確かに地味ですが、動きやすく暖かいし、捨てるのはもったいないので、私が履くことにしました。

まとめ

1回目の修理の理由

母の体型に合うように裾上げをした

2回目の修理の理由

母に断られたけれど新品で捨てるのがもったいないこと

裾を切らずにそのまま裾上げしたので、簡単に元通りにできたこと

以上です

JPN16 (M, 71). Kingad (02.04.2025 meilitsi)

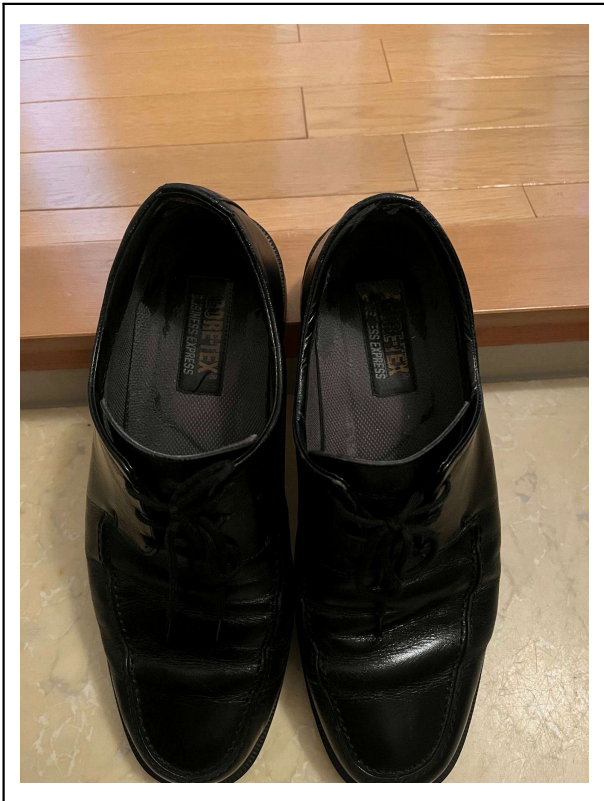

Foto: JPN16

Need on minu veekindlad Gore-Texist kingad, mida viimati parandasin.

Neid saab kanda ka vihmase ilmaga ja nendega on mugav kõndida, nii et kasutasin neid töölkäimiseks, kuid kannapiirkonna värv hakkas maha kuluma.

Märkasin värvi kulumist kaks kuud enne pensionile jäämist. Kuna ainult värv oli kulunud ning jalanõud ise olid endiselt kasutuskõlblikud, olnuks uue paari ostmise raiskamine, seega ostsin kingavärvi ja tegin nad korda.

Arvan, et seni kuni neid saab kasutada, võiksin neid parandada ja (hoolega) edasi kanda.²²

²² Jaapanikeelne originaaltekst:

最近、私が修理したのはゴアテックスの防水靴です。
雨の日も使えますし、歩きやすいので、通勤に使っていましたが、踵の部分の色が落ちてきてしまいました。
色が落ちてきたのに気付いたのは退職2ヶ月前です。
色が落ちただけでまだ使えますし、買い換えるのももったいないので、靴用のペンキを買って修理しました。
使える間は修理しながら（大切に）使っていきたいと思います。

Fotod: JPN17

Annan teada, mida ma viimati parandanud olen.

- 1) Kandekott
- 2) Kandekoti sangad olid kulunud. Tegin kangast uued sangad ja õmblesin need masinaga kotile külge. Nüüd saab seda jälle kasutada.²³

²³ Jaapanikeelne originaaltekst:

最近、修理したものをお知らせします。

〈1〉 トートバック

〈2〉 トートバッグの持ち手がすり減ってしまいました。布で新しい紐を作ってミシンで縫い付けました。これでまた使えるようになりました。

Fotod: JPN17

Annan teada, mida ma viimati parandanud olen.

(1) Sokiauk

(2) Ühele sokile, mida harilikult kannan, tuli auk sisse.

Ülejäänud sokk oli täiesti kasutatav.

Lappisin augu seestpoolt riidetükiga ja õmblesin selle ümberringi kinni.

Nüüd saab sokki jälle kasutada.²⁴

²⁴ Jaapanikeelne originaaltekst:

最近、修理したものをお知らせします。

〈1〉くつ下の穴

〈2〉いつも、履いているくつ下に穴があいてしまいました。

くつ下の他のところは使えます。

穴に裏から布を付けて周りを縫いました。また、使えるようになりました。

JPN18 (F, ~20). Telefon (21.05.2025 meilitsi)

Fotod: JPN18

Kui mu telefoni ekraan mõni aeg tagasi katki läks, polnud ostmisest veel kuigi palju aega möödas, nii et viisin selle Apple Store'i ja lasin ära parandada.

Kuna see jäi AppleCare'i garantiiperioodi sisse, sain paranduse tasuta.²⁵

²⁵ Jaapanikeelne originaaltekst:

昔携帯の画面が割れた際に、購入してから期間があまり経ってなかったので、Apple Store に持って行き修理してもらいました。

Apple careの保証期間内なので、無料で修理できました。

Fotod: JPN19

See kardin mulle meeldib väga, mistõttu ma parandasin selle ära.

Sellist enam kuskilt ei leia, mistõttu hoian seda hoolsalt.

Kuigi mul ei tulnud see eriti hästi välja, olen rahul, et sain augu kinni.

Arvan, et tahan seda edaspidi veel kasutada.²⁶

²⁶ Jaapanikeelne originaaltekst:

とても好きなカーテンなので、修理をしました。
もう、見つけることが、出来ないのもとても大切にしています。
上手に出来ませんでした、穴はふさげたので、満足しています。
これからも使いつづけたいと思います。

Fotod: JPN20

Kui tütrel läks kott katki, kuna lukk läks katki, parandasin mina selle ära, tegin korda, tegin nii, et seda saaks jälle kasutada.

Seega – oleks kahju raisata, sest seda saab veel kasutada.²⁷

²⁷ Jaapanikeelse kõne üleskirjutus:

娘がカバン壊れて、ファスナーが壊れたから、私が修理して、直して、また使えるようにしました。だから、もったいないから、また使える。

JPN21 (F, 49). Püksid (29.05.2025 meilitsi)

Foto: JPN21

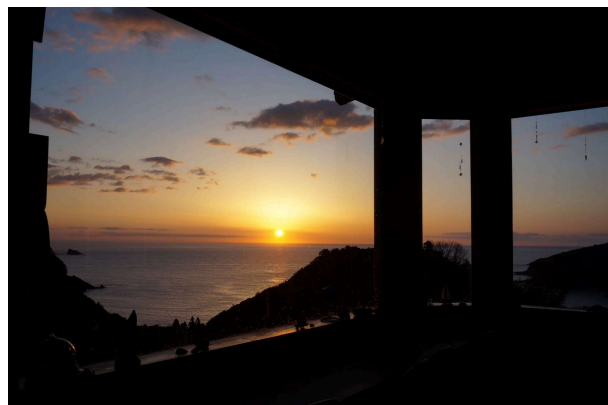
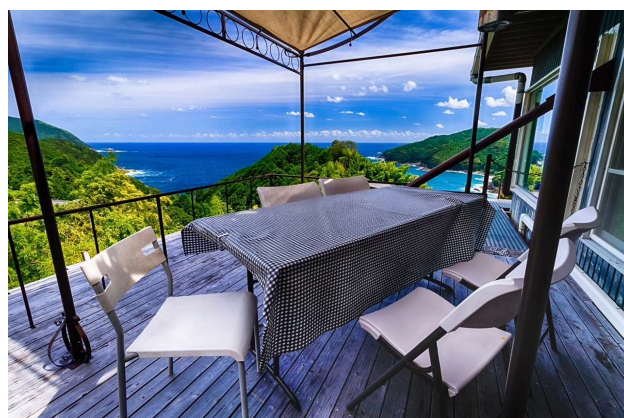
Panin kinni püksisääarte lõhikud. Põhjus on see, et matustel ei sobi, kui ihu paistab, nii et õmblesin need kinni.²⁸

²⁸ Jaapanikeelne originaaltekst:

切れ目が入ってたズボンを閉じました。

その理由は御葬式に着るときに肌がみえてたらダメなので、縫いました。

JPN22 (F, 65+). Maja (03.06.2025 meilitsi)

Fotod: JPN22

Jaapanis kulub uue maja ehitamiseks väga palju raha.

Kui me elasime Kyotos, tuli meil viimaks mõte ehitada mere äärde kontserdisaal.

Kuid me ei otsinud kuulsat kohta, kus palju inimesi käib, vaid paika, mida mitte keegi ei tea – sellist puutumata paika.

Kui me 2000. aastal tegime reisi Kii poolsaarele, võlus meid Kumano linn.

Linnavalitsuse töötaja pakkus meile välja: “Aga mis oleks, kui renoveeriksite Toyota autovaruosade tehase?”

See oli aga väga halvas seisus.

Kasutamata masinad ja esemed vedelesid igal pool.

Asjad, mida sai kasutada – näiteks kärud või raamaturiulid – jätsime alles, kõik muu lasime ära viia.

See tehas oli kokku umbes 900 tatamit²⁹ suur (ülemine ja alumine korrus).

Me tegime tehase ümber – mina oma abikaasaga, kolm puuseppa ja kokku sada vabatahtlikku.

Pärast kolm kuud kestnud ümberehitust oli vaatepilt imeilus.³⁰

²⁹ Üks tatami on umbes 1,65 m². Seega 900 tatamit ≈ 1 487 m².

³⁰ Jaapanikeelne originaaltekst:

日本では、新しい建物を建てるのにたくさんお金を使います
私たちは、京都に住んでいて、最終、海のそばに音楽ホールを作りたいと思っていました。
しかし、有名で人々がたくさん来ているところではなく、誰も知らない秘境を探していました
2000年に紀伊半島を一周して、私たちは、熊野の町に惹かれました。
市役所の方にTOYOTAの自動車部品工場を改装したら？と言われました。
それは、大変ひどい状態でした。
使われていない機械や物が散乱していました。
使える物 例えば台車や、本棚などは再、あとは、全て移動して頂きまされた。
この工場は、上下で900畳です
私たち夫婦、大工さん3人、のべ100人のボランティアで、この工場をリメイクしました。3ヶ月かかってリ
メイクしたら、絶景でした。

Detail kummutist. Foto: JPN23

① Kummut

Kui naine kolis mehe perekonna juurde (abiellus ja läks mehe majja elama), oli ka Jaapanis vanasti tavaks kaasa võtta mööblit ja nõusid. Võib-olla on sarnaseid kombeid ka mujal maailmas. Üks piirkonnast sõltuv vana jaapani komme, mis tundub üsna eriline, on see, et mõnes piirkonnas pannakse mööbel veoauto peale ja sõidetakse sellega mööda linna ringi. Milleks mööda linna ringi sõita? Minagi ei saa sellest hästi aru.

Mul oli kummut, mida kasutasin juba enne abiellumist. See ei maksnud palju, kuid oli mulle kallis ja veel täiesti kasutuskõlblik, nii et võtsin selle kaasavarana kaasa. Mõni aasta hiljem sai kummut kogemata natuke kannatada. Algul katsin vigastuse paberiga kinni, kuid hiljem, kui mul olid kingituseks saadud armsad tassialused kasutamata seisma jäänud, liimisin ühe neist kummutile. Väljanägemine muutus armsamaks ja ka joogialus näib rõõmustavat, et on leidnud ebatavalises kohas kasutamist. Kui see oleks olnud Jaapani traditsiooniline käsitöömööbel, oleksin seda teistmoodi parandanud, kuid kuna see on odavtoodetud mööbel, naudin selle parandamist just nii.³¹

³¹ Jaapanikeelne originaaltekst:

① タンス

お嫁入りする時（結婚して旦那さんの家に嫁ぐ時）、日本でも昔は家具や食器を持参する習慣がありました。海外でも似たような習慣はあるかもしれませんが、日本にある古い習慣で独特だと思うのは地域により、トラックの上に家具を乗せて街中を廻るという地域があるということです。何の為に街中を廻るのか？私でもよくわかりません。私は結婚前から使っていたタンスがあり、高価なモノではないのですが大切にしていたし、まだ使えるのでそれを嫁入り道具として持参しました。数年後、ちょっとした不注意でタンスが凹んでしまいました。最初は紙を貼ってごまかしていましたが、可愛いコースターをプレゼントされずっと使っていなかったのが、ボンドで貼ってみました。見た目が可愛くなりコースターも意外な活躍場を見つけ喜んで見えます。もし日本伝統工芸の家具でしたら違う方法で修理しましたが、カジュアルな家具なので、リペアをして楽しんでいます。

Fotod: JPN23

② Seljakott

Umbes kaks aastat tagasi hakkasin sageli matkamas käima. Mägedes jalutades hingan värsket õhku, otsin hooajalisi lilli, süüa lõunat kauni vaatega paigas ja joon kohvi mäetipul – see on hea nii kehale kui ka vaimule.

Kaasas on alati üllatavalt palju asju – joogipudel, vihmariided jne – ja mu väikesest seljakotist jäi väheks. Otsin uue, roosat värvi ja paljude taskutega seljakoti. Algul kasutasin seda ainult matkadel, kuid see istus mulle selga nii hästi, et samm muutus kergemaks ja tuju paremaks. Kuna see oli väga mugav, hakkasin seda tasapisi kasutama ka tööl. Seal aga panin sisse raskeid dokumente ja sülearvuti ning ühel hetkel märkas, et kott oli katki läinud.

Kuna see seljakott meeldib mulle väga, tahtsin seda edasi kasutada. Kuigi ma ei ole eriti osav, õmblesin katkise koha ise nõela ja niidiga kinni. Nüüd käib see minuga kaasas ka

reisidel. Edo ajastul oli Jaapan täielikult taaskasutuse ühiskond – ma ei küüni küll nii kaugele, kuid arvan, et minuski on „mottainai” ehk asjade väärtustamise vaim. Edaspidigi tahan oma asju hoida ja kasutada kaua.³²

Kokkuvõte

Mis on ühist kummutil ja seljakotil?

Miks ma neid parandan? Ausalt öeldes ei mõtle ma parandamise tähtsusele kui sellisele.

Pigem on asi selles, et need esemed on mulle armsad ja ma tahan neid edasi kasutada.

Just seepärast parandan neid rõõmuga.³³

³² Jaapanikeelne originaaltekst:

②リュック

2年程前からハイキングによく出かけるようになりました。山を歩きながら新鮮な空気を身体に取り入れ、季節毎に咲くお花を探したり、眺めの良い所でお弁当を食べたり、山頂でコーヒーを飲みながらリラックス。身体にも心にも良いのです。持ち物は水筒や雨具など、意外と多いのでいつも使っていた小さなリュックでは物足りなくなり、新しいリュックを買いました。ピンク色でポケットもたくさんあります。最初はハイキング用に使っていましたが体にピッタリ合ってますし、背負っていると足取りも軽く、気持ちが爽やかになります。第一、使いやすいので次第に仕事でも使うようになりました。そうするとハイキングの時とは違い、重たい資料やパソコンも入れるので、気がついたら破れていました。気に入っているリュックなので使い続けたいです。そこで、上手ではありませんが糸と針で自分で破れた所を縫いました。そして、今では旅行の時も一緒です。日本の江戸時代は完全なるリサイクル社会、江戸時代には敵いませんが、私にももったいない精神はあるのだと思います。これからもモノを大切に使用して行きたいです。

³³ Jaapanikeelne originaaltekst:

①と②共通するのは

なぜ修理するのか？ですが、私の場合、修理の重要性はあまり意識しておりません、その商品がお気に入りですと使いたいから楽しんで修理しているという気持ちです。どうぞよろしくお願い申し上げます。

Foto: JPN24

See on paaristasside komplekti tass, millesse tulid kahjuks mõrad sisse. Olin juba varem tundnud huvi *kintsugi* (kuldparanduse) vastu. Niisiis otsustasin proovida tassi ise ära parandada. Kodus oli mul juba olemas varem ostetud *kintsugi*-komplekt algajale koos raamatuga.

Tegelikult peaks parandamiseks kasutama lakkvaiku ja kullapulbrit, kuid kuna see oli mul esimene kord, mõtlesin proovida just selle komplektiga. Jaapanis on iidne parandamismeetod nimega *kintsugi*.

Kui esemesse tekib mõra, ei tähenda see, et asi kaotab oma väärtuse. Tegelikult saab see hoopis lisaväärtuse.³⁴

³⁴ Jaapanikeelne originaal:

このカップはペアカップですが、ひびが入ってしまいました。私は金継ぎに以前から興味がありました。それでひびを修繕してみることにしました。家には以前に購入していたはじめての金継ぎキットというブック形式のキットがありました。本来なら漆と金粉で修繕するのですが初めてなのでこれでやってみようと思いました。日本には古来から伝わる金継ぎという方法があります。ひびが入ってもそれで価値が無くなるのではなく新たな価値を与えるのです。

* * *

Foto: JPN24

Selle koti ostsin kunagi ammu, enne abiellumist, kui käisin koos emaga reisil Singapuris. Ema on nüüdseks lahkunud ja tulemas on tema seitsmes surma-aastapäev. Kuigi koti sangad olid narmendama hakanud, ei tahtnud ma neil ilusatel mälestustel minna lasta, mistõttu parandasin sanga ära.³⁵

³⁵ Jaapanikeelne originaaltekst:

このバックは昔、結婚前にシンガポール旅行に母と行った時に買いました。母は亡くなり七回忌が来ます。持つ手がほころびてしまいましたが楽しい思い出とさようならをしたくなくて修繕しています。

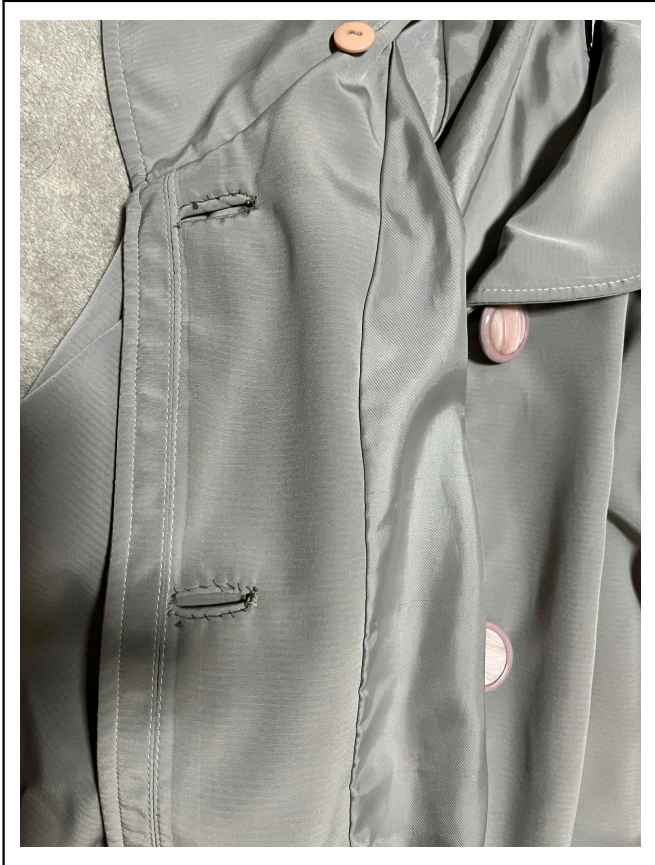

Foto: JPN24

See mantel kuulus algselt mu emale. See oli kahekihiline mantel, mille sisemist kihti sai vastavalt külmale eemaldada või lisada.

Ema armastas seda väga ja kandis tihti, mistõttu nõõpaugud hakkasid hargnema. Ka mina tahtsin seda mantlit veel natuke kanda, nii et ostsin rohelist niiti, parandasin selle uuesti ära ja kannan edasi.³⁶

³⁶ Jaapanikeelne originaaltekst:

このコートはもともと母のもので二枚のコートを寒さによって取り外しできるものでした。母も大好きでよく着たためにボタンホールがほつれてきました。私ももう少しこのコートが着たいため、緑の糸を購入して再度修理して着ています。

JPN25 (F, 29). Käekell (20.06.2025 meilitsi)

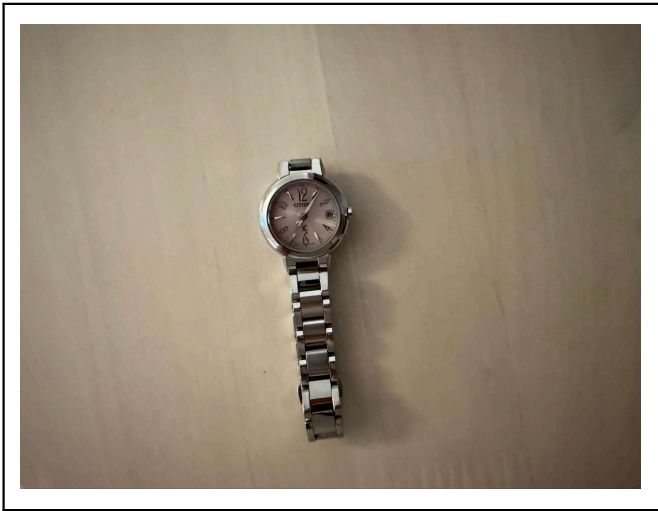

Foto: JPN25

① Käekell

② Põhjus, miks ma selle käekella ära parandasin, on see, et osutid lakkasid liikumast.

Kasutan seda aeg-ajalt ka töö juures, nii et tahtsin selle korda teha, ja lisaks on see käekell mulle väga kallis mälestusese, mille vanemad kinkisid mulle keskkooli sisseastumiseksamite ajal. Kannan seda hea meelega ka nüüd, 29-aastasena.³⁷

³⁷ Jaapanikeelne originaaltekst:

① 腕時計

② 私がこの腕時計を修理した理由は、針が動かなくなったからです。仕事で使う機会があるので直したかったのと、この腕時計は高校受験の時に、両親がプレゼントしてくれた宝物だからです。29歳の今でも愛用しています。

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Auli Auväärt,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

"Parandamise tähendustest Jaapanis",

mille juhendajad on Tenno Teidearu ja Ülo Valk,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni

3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Auli Auväärt

24.05.2026